

**Eindverslag
Niel – Kasteelgang 6
“Spaans Toreken”**

Jordi Bruggeman

Bornem
2024

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bv
Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Jordi Bruggeman

Identificatie van de verleende toelating: ID 124232

All-Archeo bv
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2024/12.807/180

© All-Archeo bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten proefputten	5
2.1	Administratieve gegevens.....	5
2.2	Archeologische voorkennis	7
2.3	Onderzoeksopdracht.....	26
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	26
2.3.2	Werkwijze en onderzoeksstrategie	26
2.4	Assessmentrapport	42
2.4.1	Methoden, technieken en criteria bij het assessment	42
2.4.2	Assessment van de vondsten	42
2.4.3	Assessment van stalen.....	44
2.4.4	Conservatie assessment	44
2.4.5	Assessment van de landschappelijke ligging	44
2.4.6	Assessment van sporen	68
2.4.7	Interpretatie van de vaststellingen.....	86
2.4.8	Assessment van het onderzochte gebied	91
2.4.9	Beschrijving van de potentiële kennis, waardering en interpretatie van de site	92
3	Samenvatting.....	93
4	Bibliografie.....	94
4.1	Publicaties	94
4.2	Websites.....	94
5	Bijlagen	95
5.1	Archeologische periodes.....	95
5.2	Plannenlijst.....	95
5.3	Fotolijst	96
5.4	Tekeningenlijst	97
5.5	Dagrapporten.....	98
5.6	Vondstenlijst	99
5.7	Sporenlijst	103
5.8	Lagenlijst	103
5.9	Murenlijst.....	104
5.10	Stalenlijst.....	104
5.10.1	Baksteen	104
5.10.2	Mortel.....	104

1 Inleiding

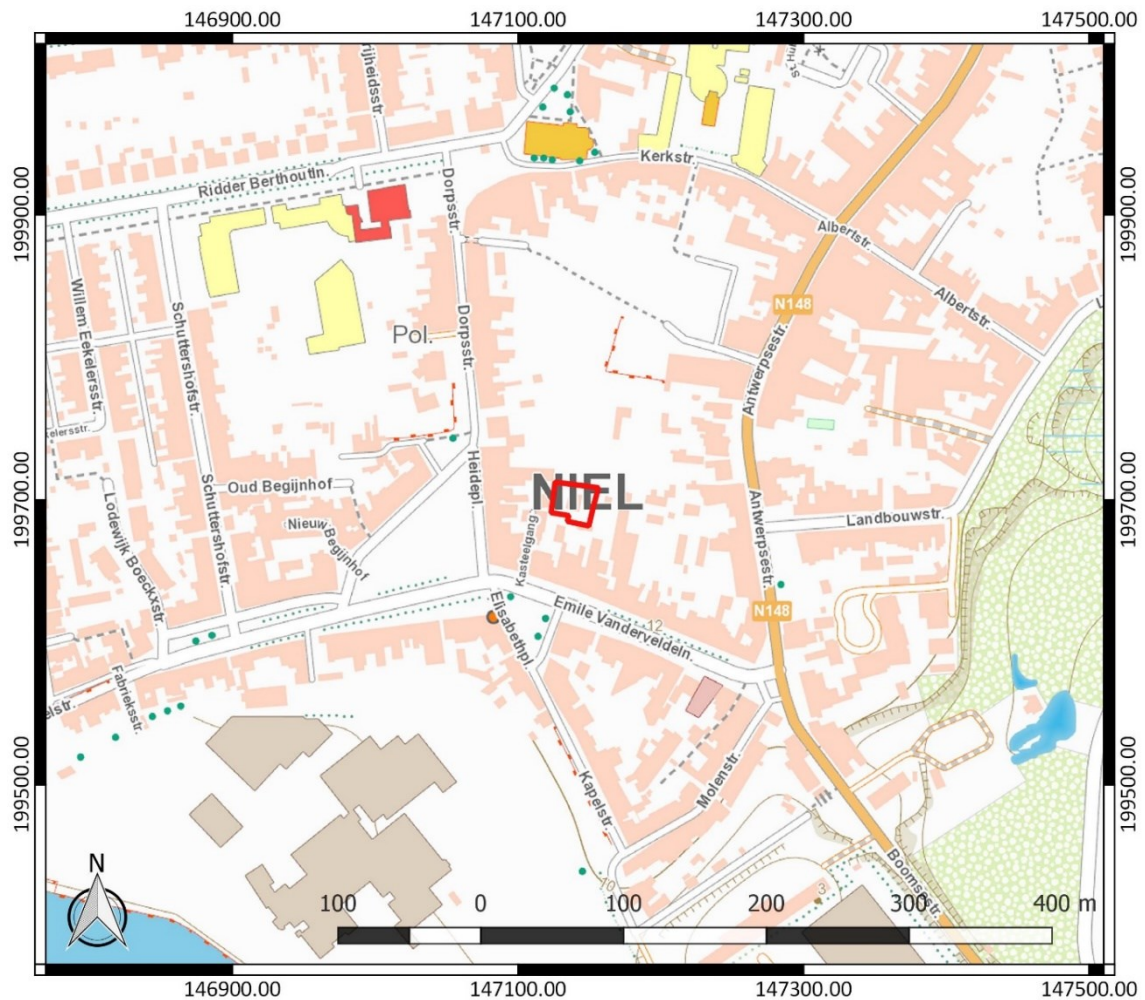
In het kader van de geplande restauratie van het Spaans Toreken in Niel werd archeologisch vooronderzoek verricht om inzicht te verwerven in de ondergrondse situatie, de stabiliteit van het gebouw en de mogelijke maatregelen die moeten genomen worden voor een zorgzame ingreep aan het monument. De oorsprong van het Spaans Toreken is wellicht minstens in de late middeleeuwen te zoeken, maar de eerste zekere vermelding stamt uit 1659.

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

Voor deze opdracht werd een onderzoekspremie van de Vlaamse overheid toegekend. Onze dank gaat uit naar Harry Van Royen, erfgoedcoördinator van de gemeente Niel en Dominiek De Bruyn deskundige patrimonium van de gemeente Niel voor het vertrouwen in onze diensten en de vlotte samenwerking. Ook willen we Sven Ignoul van Triconsult nv bedanken voor zijn advisering in verband met de stabiliteit. Verder willen we Ann Verdonck van Fenikx bedanken voor het digitaal aanleveren van de opmetingsplannen van het Spaans Toreken, wat toeliet ze als onderkaarten te gebruiken voor de archeologische plannen. De firma Trudo Quintelier deed aanpassingen aan de stelling voor het nooddak, zodat het mogelijk was een proefput aan te leggen langs het torentje.

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 715 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 19/08/2024-02/09/2024

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: proefputten, motte, donjon

Verstoorde zones: er zijn geen reeds gekende verstoorde zones.

2.2 Archeologische voorkennis

Niel wordt voor het eerst vermeld in 1149. In de 13de eeuw maakt Niel deel uit van de heerlijkheid Mechelen, die onder het gezag stond van de familie Berthout. In de loop van de 14de eeuw kwam Niel in handen van verschillende geslachten. Achtereenvolgens gaat het om de Van Gelres, de Wezemaals en sedert 1462 de hertogen van Brabant. Vervolgens kwam de heerschappij van Niel in handen van de Van Berchems (1505). In 1558 kwam Niel toe aan Karel Hannaert.¹ Tijdens de Tachtigjarige Oorlog werden er langs de Rupel door de Spaanse troepen versterkingen opgericht. Langs de rechteroever gaat het in 1577 om fort “ten Tolhuysse” in Schelle, in 1584 om een fort in Hellegat (Niel) en in 1609 om “Fort de Sterre” in Niel.²

In de 17de eeuw waren volgende personen de heer van Niel: Roger Clarisse, Gerard Reynst en leden van de families De Hornes, O'Donnoghue, Papejans van Morchoven en Wirix van Kessel. Op kerkelijk vlak hing Niel af van de moederparochie van Kontich, die dan weer afhankelijk was van de abdij van Lobbes. Vermoedelijk werd de Onze-Lieve-Vrouweparochie in de 14de eeuw zelfstandig.³

Binnen het onderzoeksgebied bevindt zich het “Spaans Toreken”. Het is een donjon of een woontoren die vermoedelijk opgericht werd in de periode 1450-1550 in het centrum van Niel. Het had in het zuidoosten een traptoren. Het gebouw maakt deel uit van de site Nielderhoff. Het bouwblok waarbinnen zich het Spaans Toreken bevindt wordt het “Nielderhoff” genoemd in historische bronnen.⁴

De naam van het “Spaans Toreken” komt voort uit de Spaanse militaire aanwezigheid in Niel.⁵ De oudste gekende afbeelding ervan is terug te vinden in het kaartenboek van Grimbergen, uit 1699. Het staat op een vierkant omwald perceel. Het Spaans Toreken is weergegeven met twee hoektorens en zadeldaken. Er sluit een grotere omwalde site op aan van het neerhof. Beide zijn verbonden via een brugje. Via een poortgebouw is het neerhof verbonden met de Emile Vanderveldelaan.

De site wordt in een notariële akte uit 1777 omschreven als ‘[...] een huys, genaemd Huys of het Hoff van Niel, met poorte, grachte, brouwerij en grachten, item de bergh aan de oostzijde van dezelfde huysinghe met steenen huys daerop staende [...]’. De *berch* met *steenen huys* zou het Spaans Toreken zijn. De benaming “Hoff van Niel” wijst op een vroegere heerlijke verblijfplaats. In 1659 was ze al vervangen door het elders gelegen kasteel Nielderbroek. Er bestaan al voor 1659 vermeldingen van een “hof” in Niel. Ze kunnen echter niet met zekerheid in verband gebracht worden met de site van het Spaans Toreken.⁶ Wel bestaat er uit 1622 een schriftelijk vastgelegde getuigenis die zou aantonen dat het Spaans Toreken op het einde van de 16de eeuw als schuilplaats werd gebruikt door gewapende dorpingen voor de geuzen.⁷

¹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Niel [online], <https://id.erfgoed.net/themas/13693> (geraadpleegd op 4 maart 2024); Debonne 2019, 4

² Debonne 2019, 4

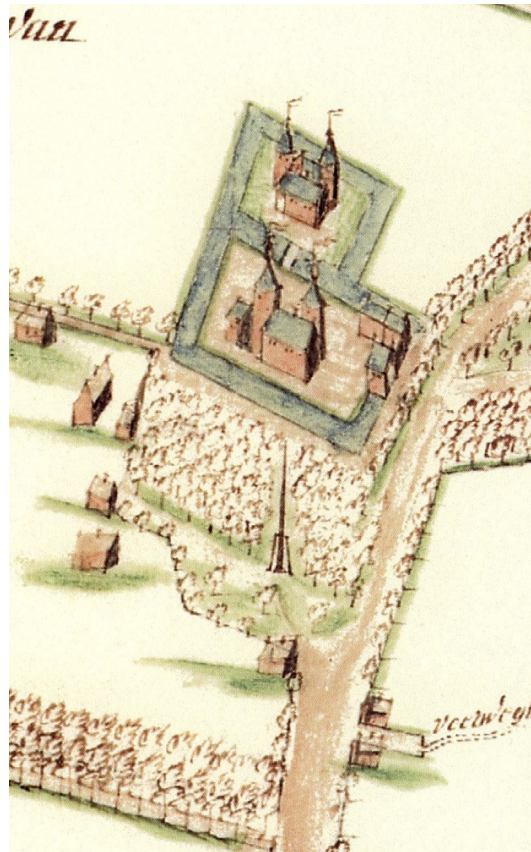
³ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Niel [online], <https://id.erfgoed.net/themas/13693> (geraadpleegd op 4 maart 2024); Debonne 2019, 4

⁴ Debonne 2019, 5-6

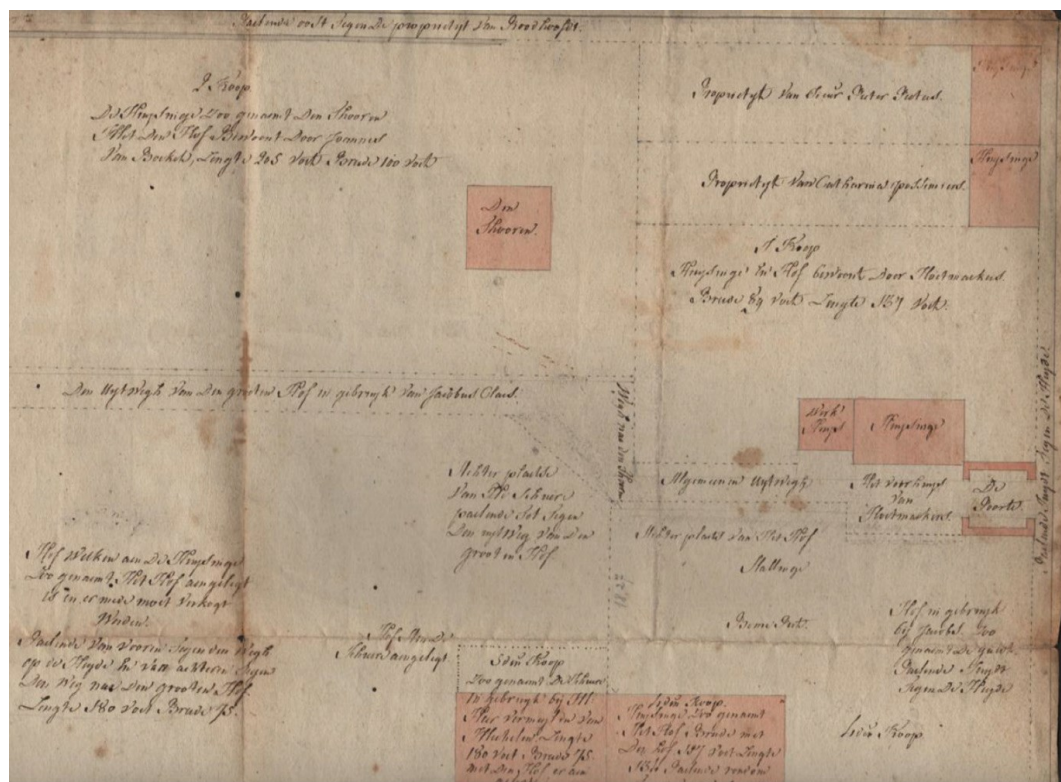
⁵ Debonne 2019, 5

⁶ Debonne 2019, 5

⁷ Debonne 2019, 8

Figuur 3: Uitsnede uit het Caertboek van de Abdij van Grimbergen uit 1699 met bovenaan het Spaans Toreken, eronder het neerhof, dat aan de rechterzijde een toegangspoort heeft (Wagenaar 1999, vol 2, K39-F95, overgenomen uit Verdonck/Deceuninck 2022, 7)

Figuur 4: Plan bij de verkoop van het Hoff van Niel in 1777, met linksboven het Spaans Toreken, dat beschreven wordt als Den Thooren (© Erfgoedbibliotheek Niel, overgenomen uit Verdonck/Deceuninck 2022, 7)

Ondanks dat de eerste zekere vermelding pas dateert uit 1659, is op basis van de manier waarop de site weergegeven is op cartografische bronnen, de oorsprong van het Spaans Toreken mogelijk al in de late middeleeuwen te zoeken. Dergelijke sites met walgracht werden opgericht tussen de 13de en 15de eeuw. Het is echter niet uitgesloten dat de lichte verhevenheid waar het Spaans Toreken op staat het afgevlakte restant is van een motte. Als dat het geval is, kan de oorsprong teruggaan tot de vroege 12de eeuw. Het Spaans Toreken bevindt zich alleszins op het hoogste punt van de dorpskern, nabij de rand van de vallei van de Rupel.⁸

Er bestaan hypothesen dat de site van het Nielderhoff in de 10de eeuw werd opgericht als exploitatiecentrum en dat de het Spaans Toreken werd opgericht op initiatief van de Berthouts als verdedigingselement aan de westelijke grens van Brabant, ter verdediging tegen Vlaanderen. Beide hypothesen konden nog niet bewezen worden.⁹

De identificatie van het Spaans Toreken als een woontoren of donjon is gebaseerd op de blokvorm, het weerbare uiterlijk en de situering op een verhevenheid binnen een walgracht. Dergelijke gebouwen kwamen in de zuidelijke Nederlanden voor van de 11de eeuw tot de eerste helft van de 16de eeuw.¹⁰ De syntheseoefening rond het Spaans Toreken moet echter nog eens herbekeken worden. Doordat gelijkaardige structuren in Rumst en Hemiksem in het midden van vorige eeuw plaats werden gesloopt, wordt vergelijkend onderzoek bemoeilijkt.¹¹

Het Spaans Toreken, zoals het vandaag bestaat, zou volgens lokale onderzoekers opgericht zijn in de jaren 1570, als vervanging van een oudere donjon of een oudere donjon werd in die periode verbouwd. Op basis van de bouwhistorische kenmerken lijkt de bouw echter eerder plaatsgevonden te hebben in de periode van ca. 1450-1550. Het is nog onduidelijk wat de impact was van de Tachtigjarige oorlog op het uitzicht van het Spaans Toreken.¹²

Het lijkt er op dat de uitbouw vanaf omstreeks het midden van de 17de eeuw van het kasteel Nielderbroeck door de heren van Niel er voor gezorgd heeft dat de site Nielderhoff geleidelijk aan werd opgegeven als het “Hoff van Niel”. Aanwijzingen daarvoor zijn het ontbreken van een benaming bij de site in het kaartboek van 1699 en het afwezig zijn van de site op de zogenaamde Ferrariskaart (1771-1778), hoewel ze nog bestond.¹³ Een reden voor de uitbouw van een nieuw lusthof kan kaderen in de nieuwe trend bij edellieden om hun lusthoven te voorzien waterpartijen, wat mogelijk was bij de nieuwe site, die via een kreek in verbinding stond met de Rupel, in tegenstelling tot de oude structuur bovenop de cuesta.¹⁴

Op de kadastrale atlas van landmeters Gigault en Vanypen uit 1805 is het Spaans Toreken nog slechts gedeeltelijk omgracht. De uitsteeksels aan de zuid- en westzijde wijzen op aanbouwen aan het Spaans Toreken. Van het neerhof zijn de grachten ook gedeeltelijk verdwenen. De site wordt in deze atlas benoemd als *Vieux Château*. Op het primitief kadasterplan van 1830-34 is alleen de gracht aan de noordzijde van het Spaans Toreken nog aanwezig.¹⁵ De aanbouwen zijn weer verdwenen. Een gelijkaardige situatie is te zien op de Atlas der Buurtwegen uit 1841.

⁸ Debonne 2019, 6

⁹ Debonne 2019, 6

¹⁰ Debonne 2019, 7. Voor een onderbouwing van deze identificatie, zie Debonne 2019, 7

¹¹ Info Harry Van Royen

¹² Debonne 2019, 8

¹³ Debonne 2019, 8

¹⁴ Suggestie van Harry Van Royen

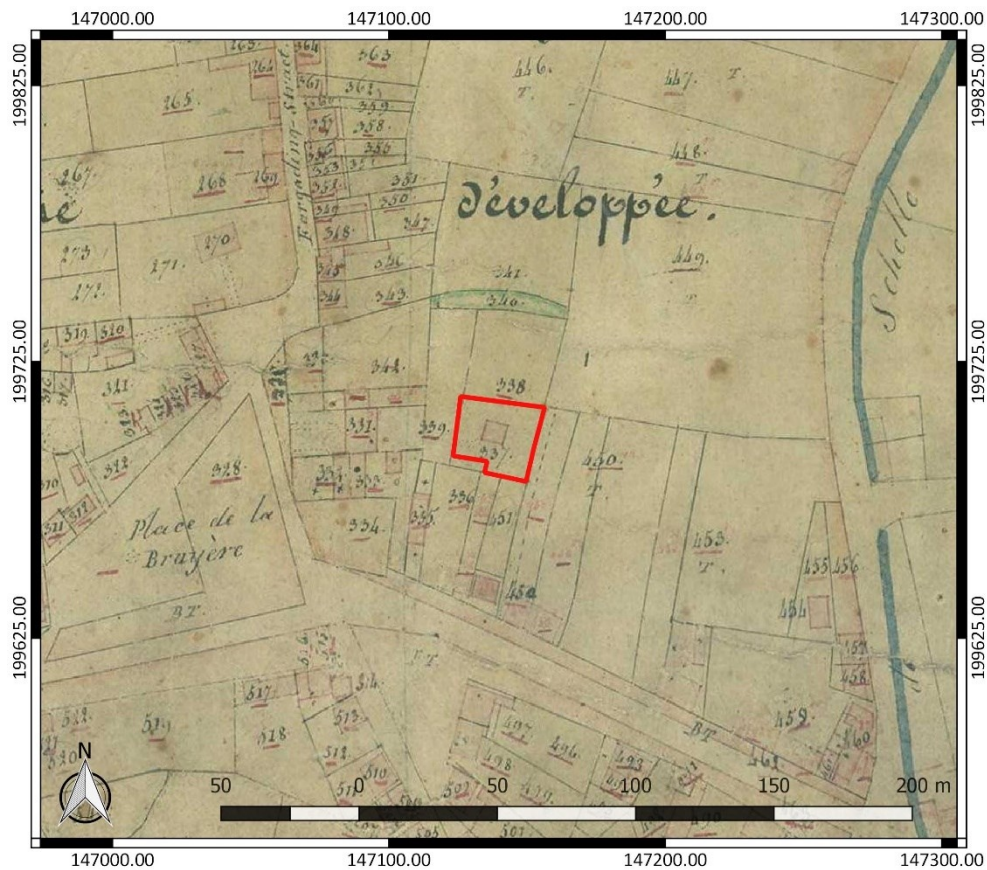
¹⁵ Debonne 2019, 8

Figuur 5: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 6: Atlas du Plan de la Commune de Niel met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.arch.be)

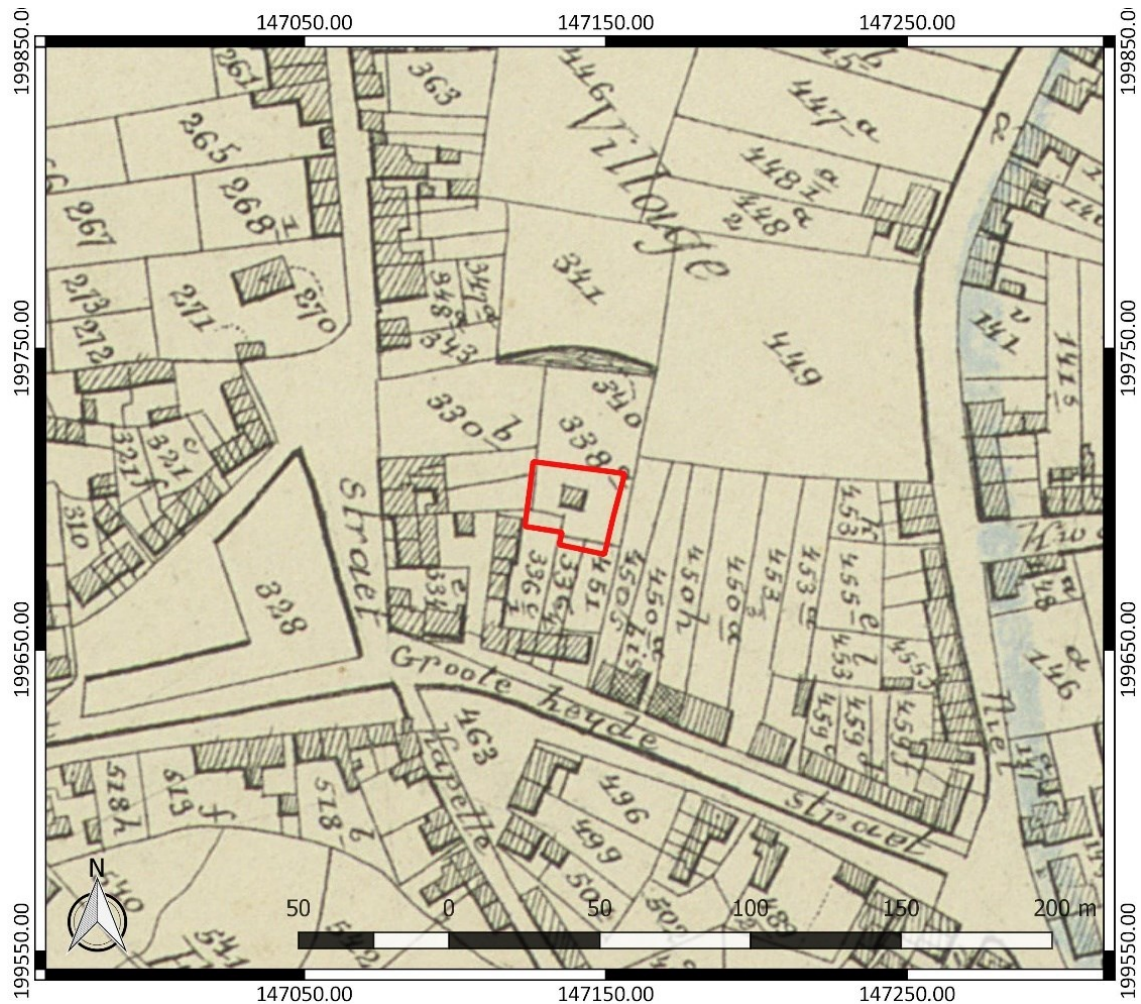

Figuur 7: Primitief kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 8: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Door de toegenomen bebouwing in de dorpskern van Niel raakte het Spaans Toreken omsloten door bebouwing langs de omliggende straten.¹⁶ Dit is te zien op de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van P.C. Popp, uit de periode 1842-1879. In de 20ste eeuw raakt ook de gracht aan de noordzijde van het Spaans Toreken gedempt. De gracht rond het Spaans Toreken blijft nog wel zichtbaar in het landschap.¹⁷

Figuur 9: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Het Spaans Toreken werd in de 19de eeuw en in het interbellum bewoond. Na de Tweede Wereldoorlog werd het pand niet meer bewoond en in de tweede helft van de 20ste eeuw verdween een lage aanbouw met zadeldak aan westzijde. Door de leegstand raakte het gebouw in verval en brandstichting zorgde voor verdere beschadiging.¹⁸ Een luchtfoto van 1971 en van 1979-1990 hebben een onvoldoende hoge resolutie om een goed beeld te krijgen van het Spaans Toreken. Ze tonen wel dat de bebouwing rond het Spaans Toreken sterk is toegenomen.

¹⁶ Debonne 2019, 4

¹⁷ Debonne 2019, 8-9

¹⁸ Debonne 2019, 9

Figuur 10: luchtfoto van 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

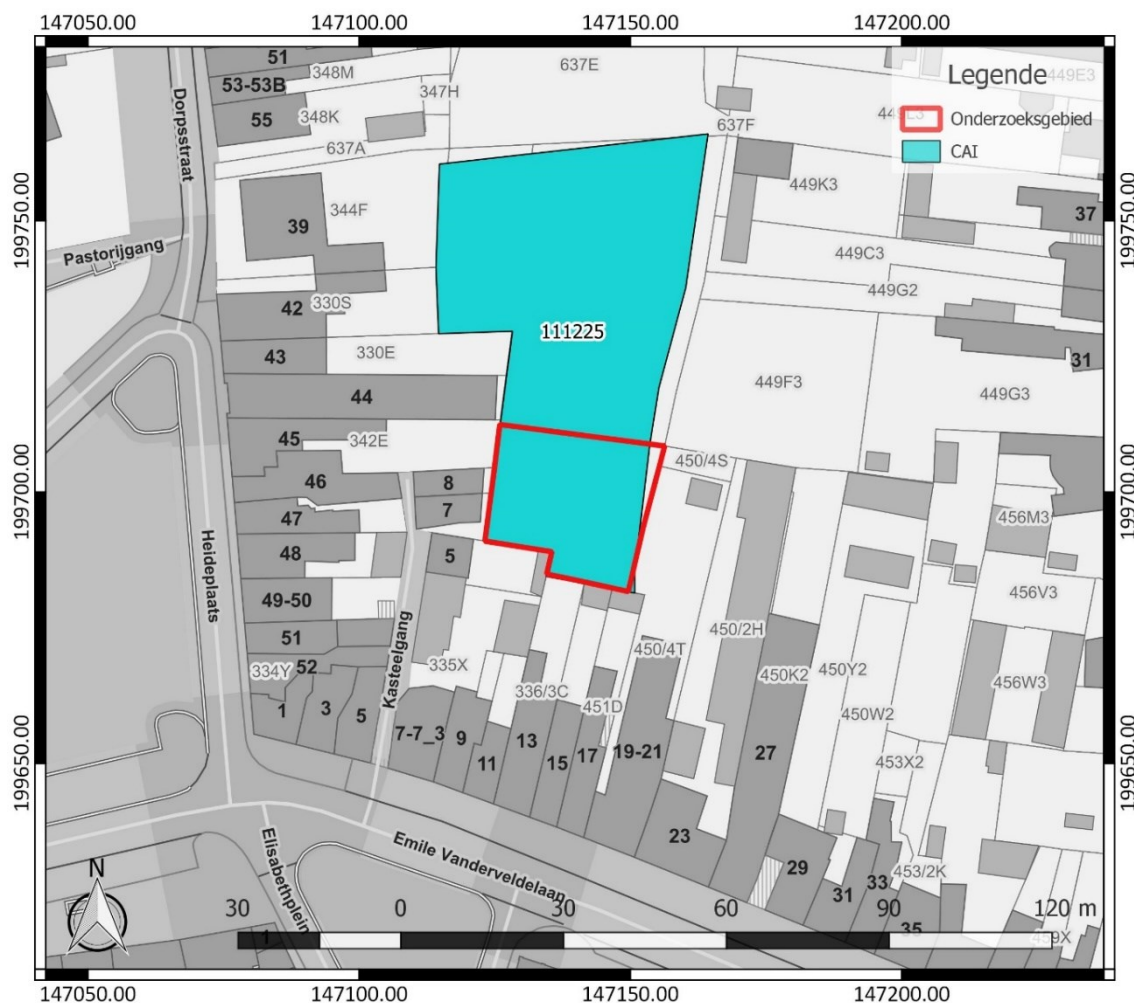

Figuur 11: luchtfoto van 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

In de Centrale Archeologische Inventaris wordt de locatie waarbinnen het Spaans Toreken zich bevindt als volgt omschreven (CAI ID 111225):¹⁹

Op een hoek van het Sint-Hubertusplein. In het omliggende tuinlandschap is duidelijk de oude gracht- en heuvelstructuur te zien. Het is het blok rond kadastrummer 337. De kasteelgang is er ook nog, het restant van de ringgracht is ondertussen wel al enkele decennia gedempt.

Er wordt in de Centrale Archeologische Inventaris geen melding gemaakt van reeds uitgevoerd archeologisch veldwerk ter hoogte van of langs het Spaans Toreken.

Figuur 12: Detail Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied
(<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Het Spaans Toreken heeft een gedrongen vorm. Het torengedouw heeft een vierkante plattegrond met zijden van ca. 6,5 m. Het heeft een half verzonken kelderverdieping. Naast de gelijkvloerse verdieping heeft het nog een zolderruimte onder een zadeldak. De gelijkvloerse verdieping was oorspronkelijk de ontvangstruimte, mogelijk met woongelegenheden. Aan de zuidwestzijde is een zeshoekige traptoren aanwezig met lessenaarsdakje. De traptoren was oorspronkelijk hoger.²⁰

¹⁹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Hof te Niel (Spaans Toreken) [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/111225> (geraadpleegd op 8 maart 2024).

²⁰ Debonne 2019, 9-10

De kelder heeft twee oost-west georiënteerde tongewelven. De vermoedelijk originele bakstenen keldertrap bevindt zich in het westen. Deze is dichtgemaakt. De verbinding met de gelijkvloerse verdieping is afgesloten door het doortrekken van de vloer op de gelijkvloerse verdieping. De huidige keldertrap is toegevoegd in de zuidwestelijke hoek. Een oorspronkelijk keldervenster bevond zich in het noorden. Dit is dichtgemaakt. In de oostgevel zijn er ook twee keldervensters. Ze zijn over een hoogte van ca. 1 m opgemetseld. Ze zijn voorzien van betonnen lateien en rolwerk als onderdorpels.²¹ A. Verdonck en M. Deceuninck concluderen hieruit dat het maaiveld rond het gebouw oorspronkelijk lager lag en dat de huidige verhevenheid rond de toren niet het afgevlakte restant van een motte kan zijn. Dat het maaiveld lager lag is onder meer ook te zien op een foto van omstreeks 1940.²²

Figuur 13: De zuidzijde van het Spaans Toreken ca. 1940 (© privé-collectie Roger Van Raemdonck)

²¹ Debonne 2019, 9-10; Verdonck/Deceuninck 2022, 33

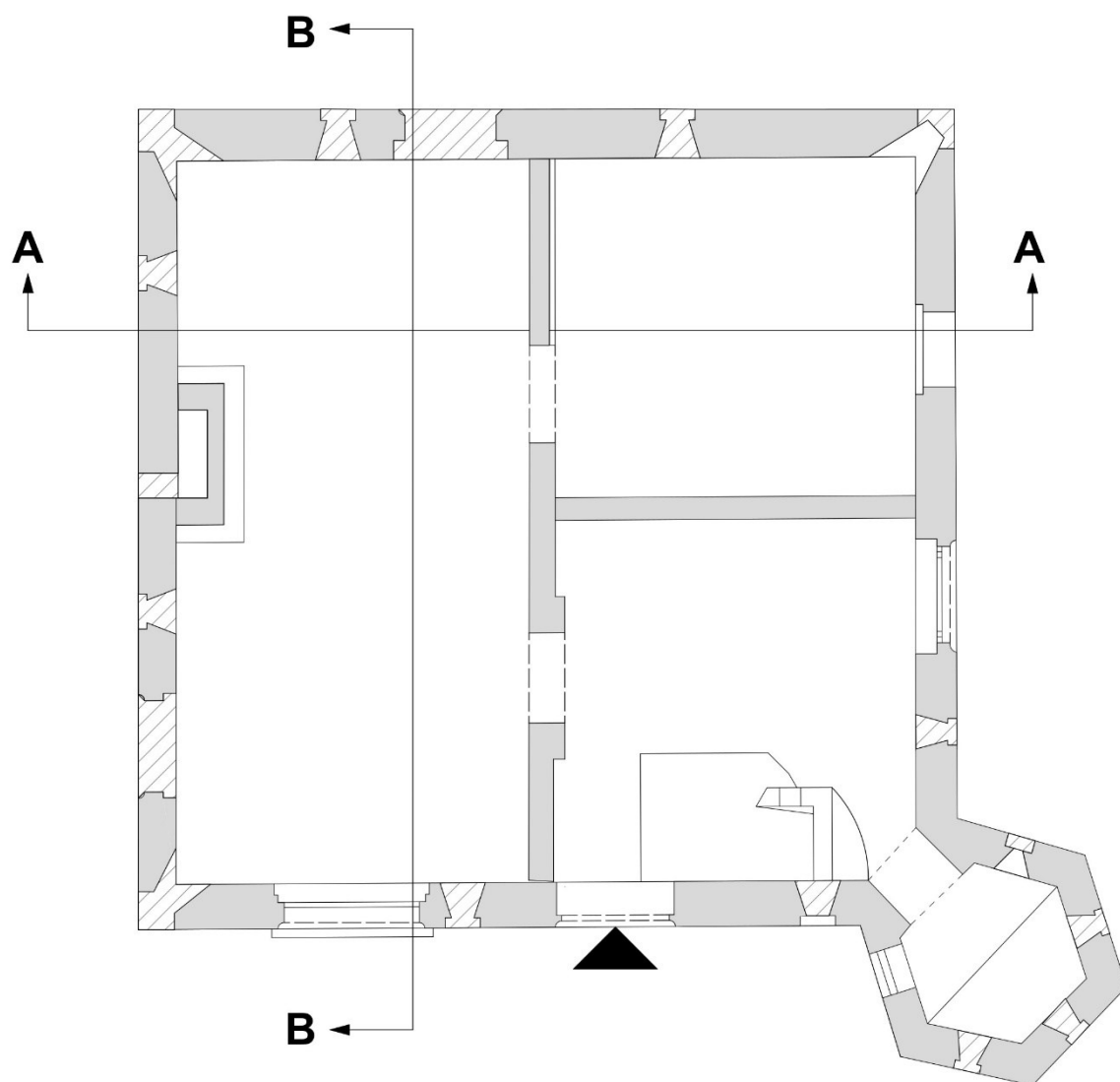
²² Verdonck/Deceuninck 2022, 33-34

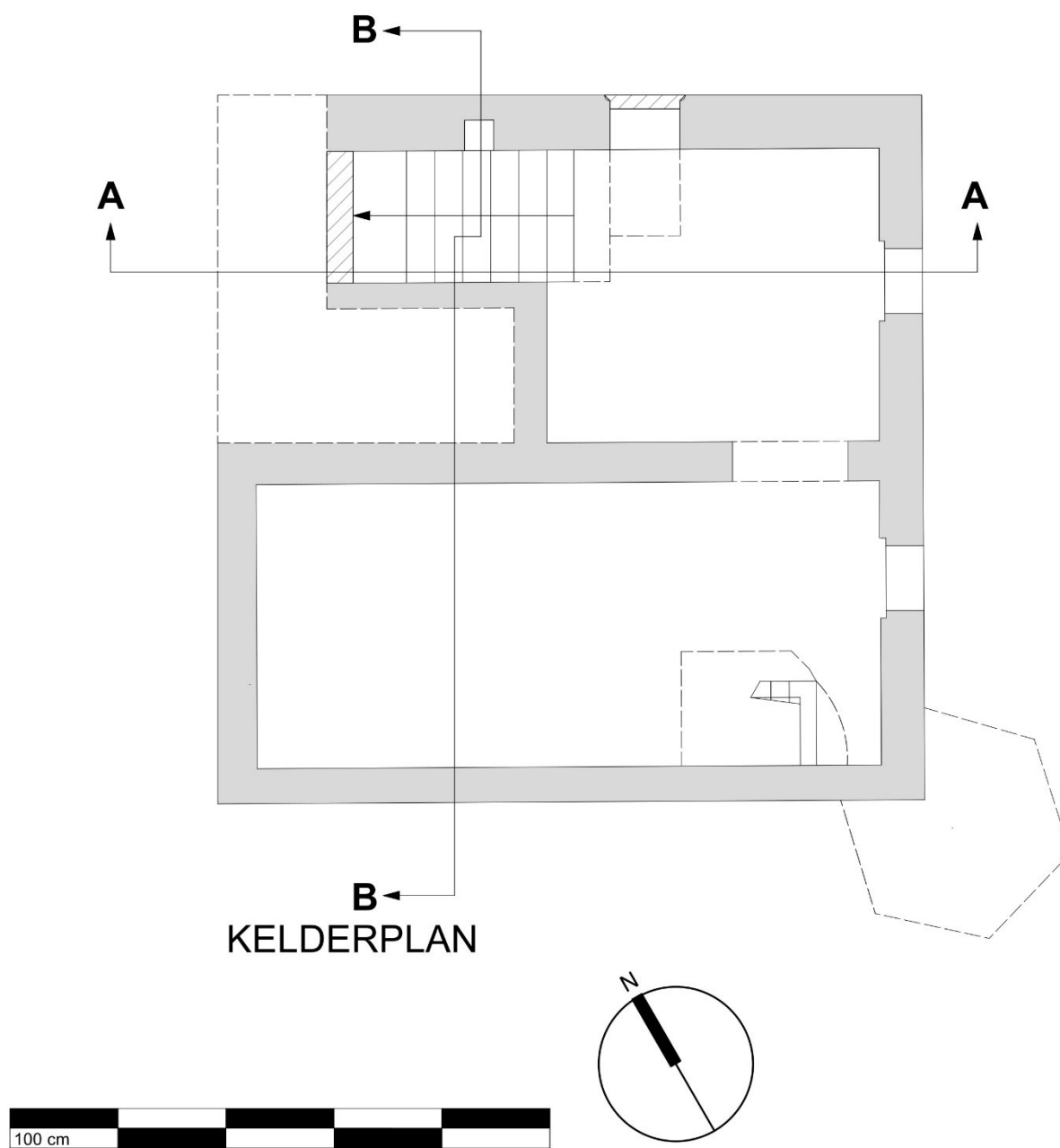
Figuur 14: De zuidwestzijde van het Spaans Toreken ca. 1940 (© privé-collectie Roger Van Raemdonck)

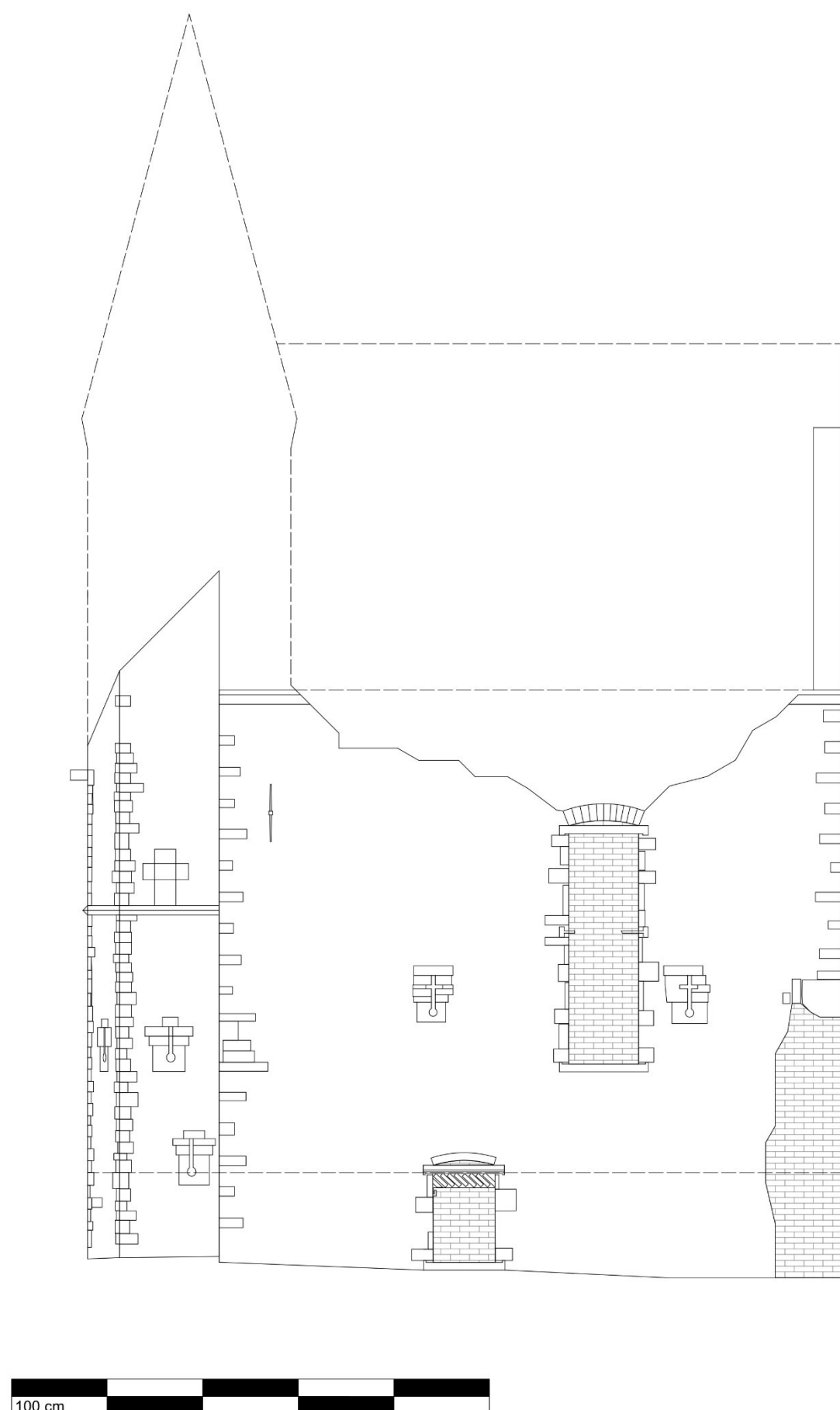
Figuur 15: De zuidwestzijde van het Spaans Toreken ca. 1940 (© privé-collectie Roger Van Raemdonck)

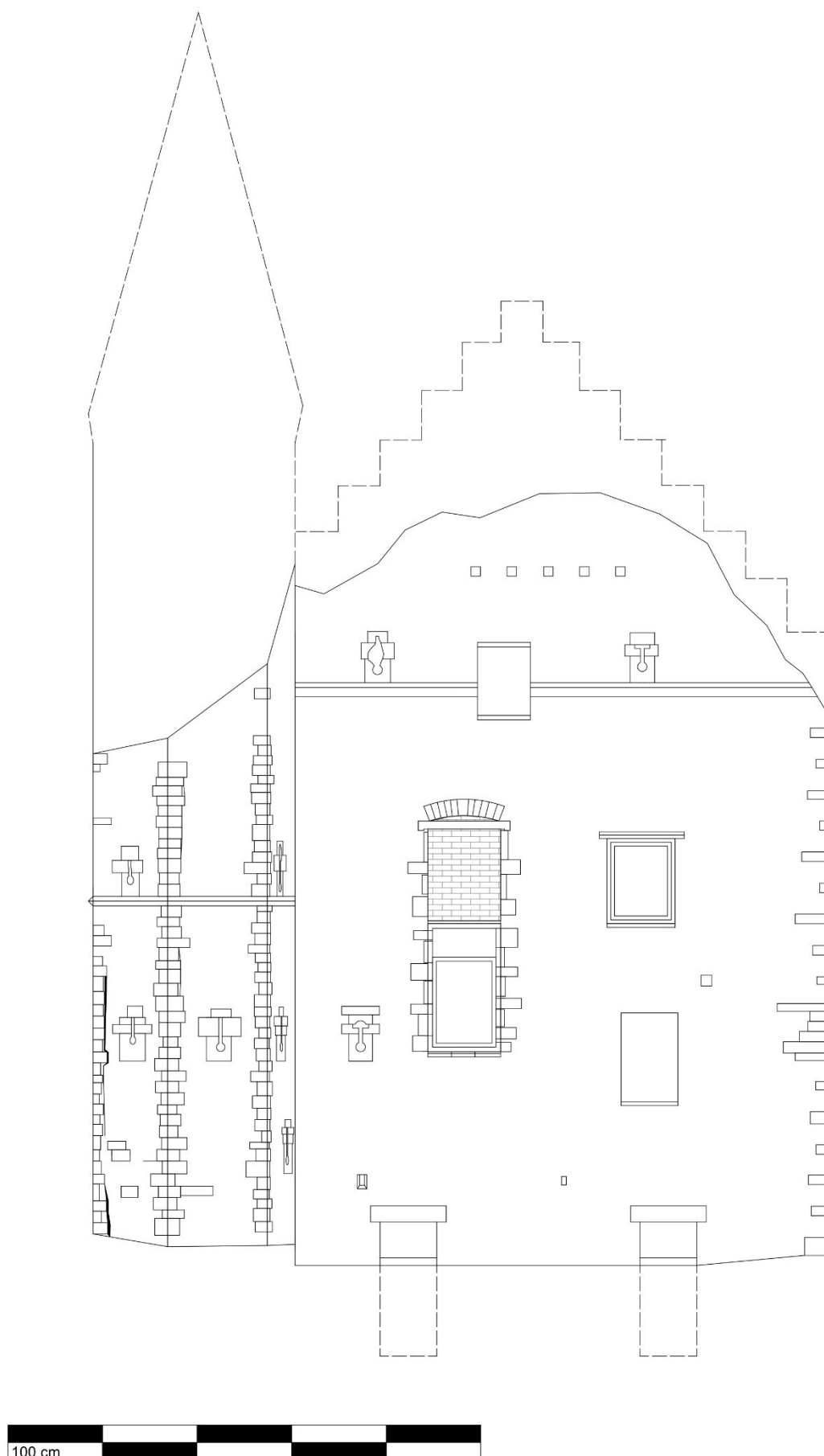
Figuur 16: Bestaande toestand gelijkvloers (Fenikx bv)

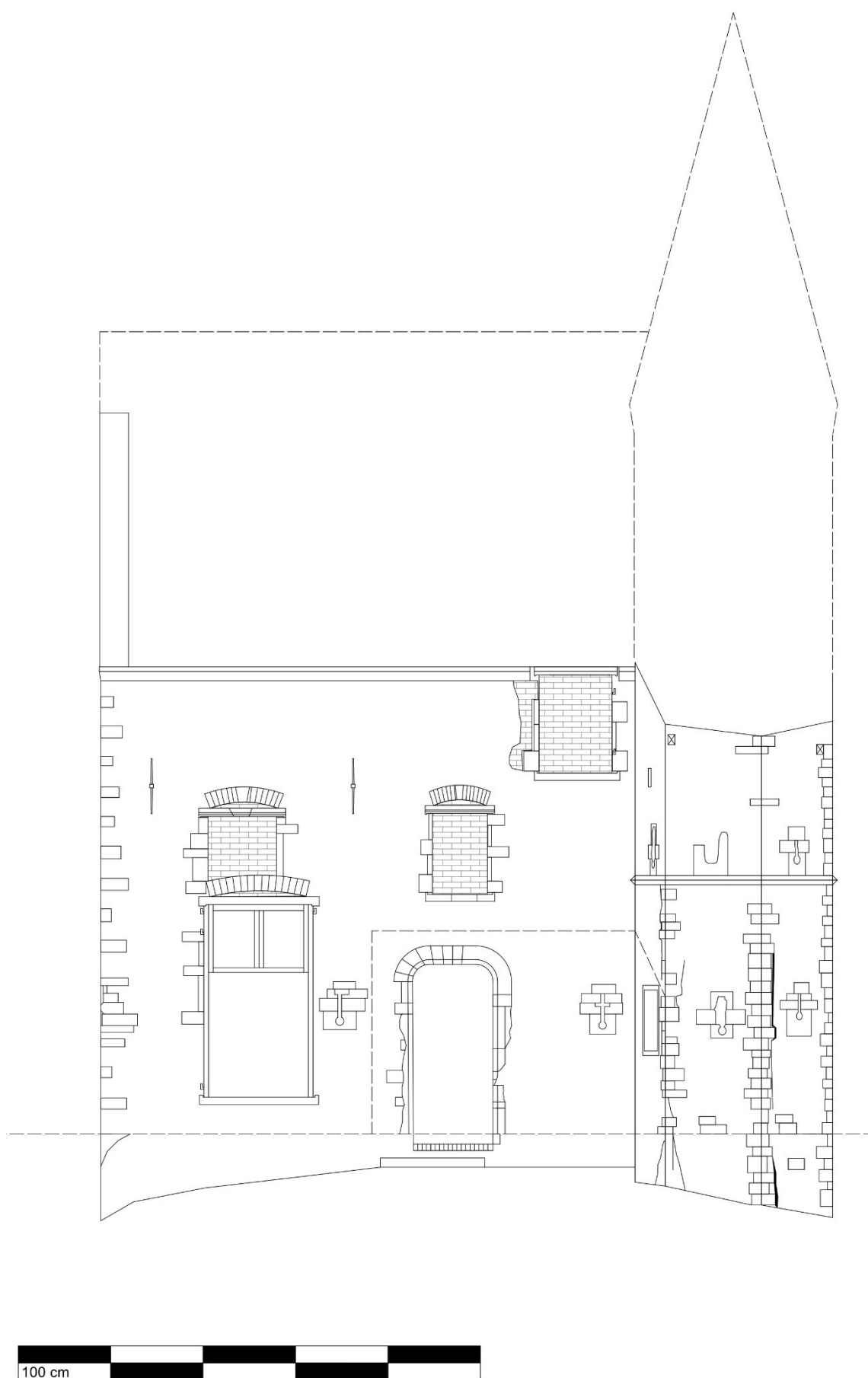
Figuur 17: Bestaande toestand kelder (Fenikx bv)

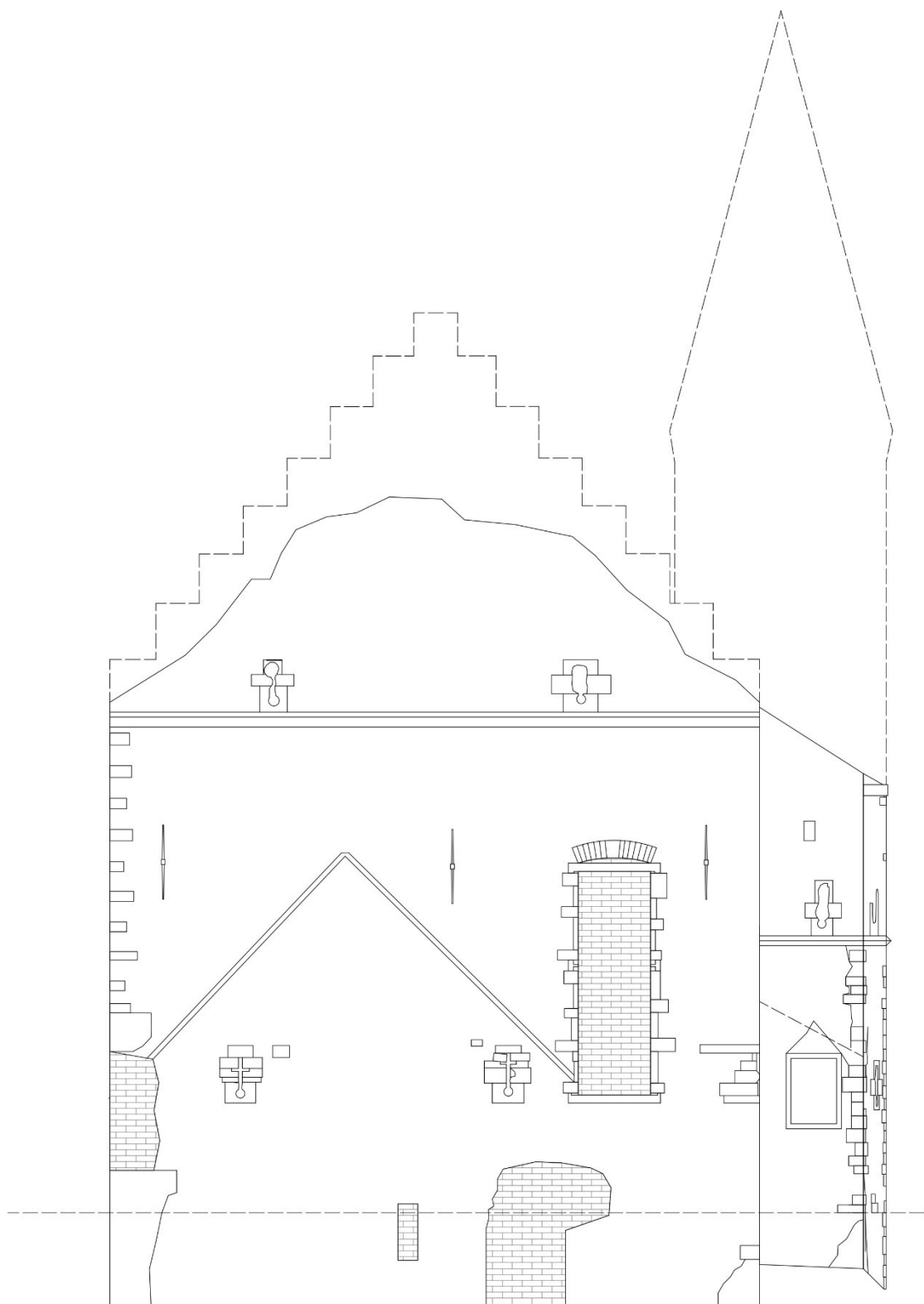
Figuur 18: Bestaande toestand noordgevel (Fenikx bv)

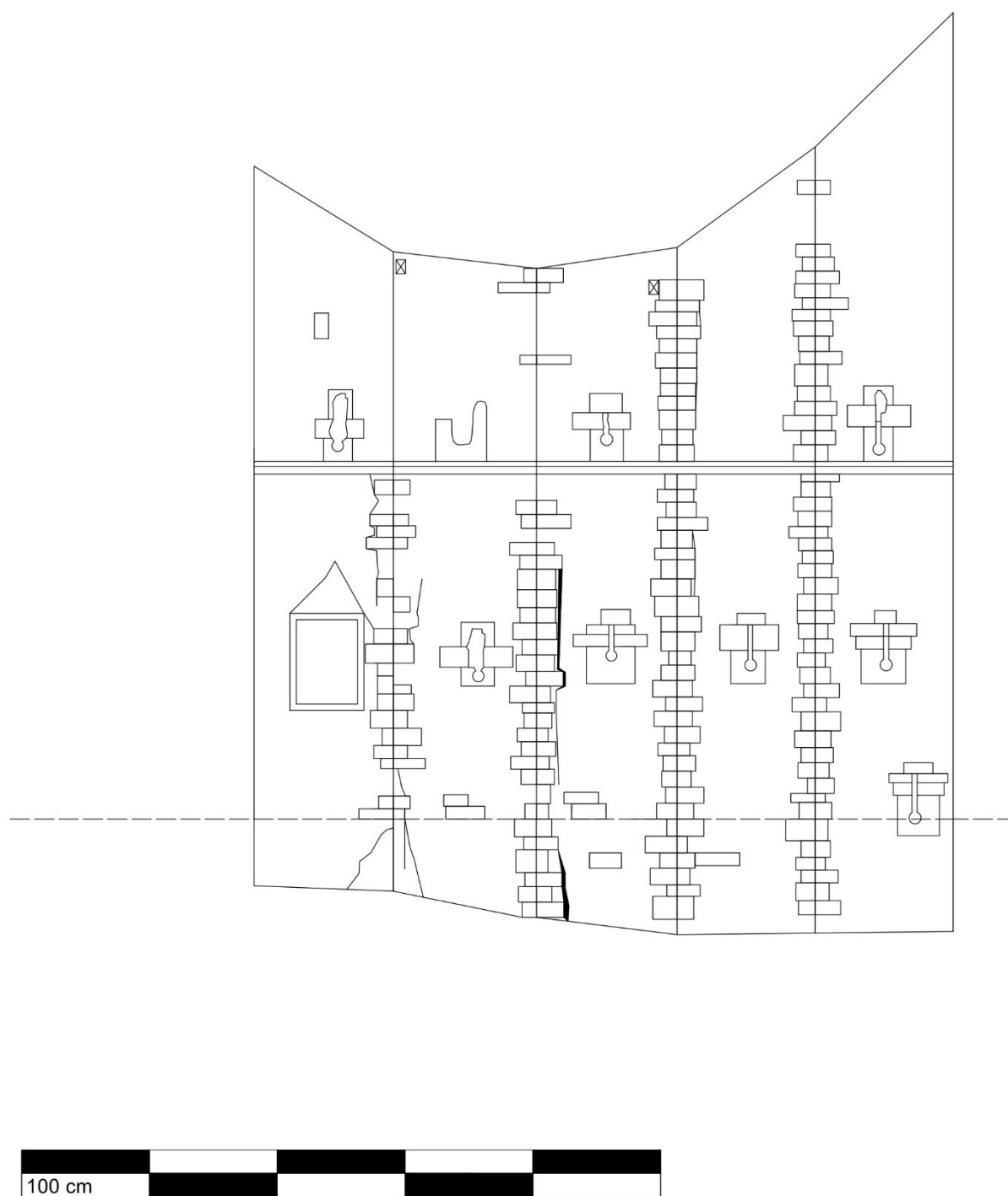
Figuur 19: Bestaande toestand oostgevel (Fenikx bv)

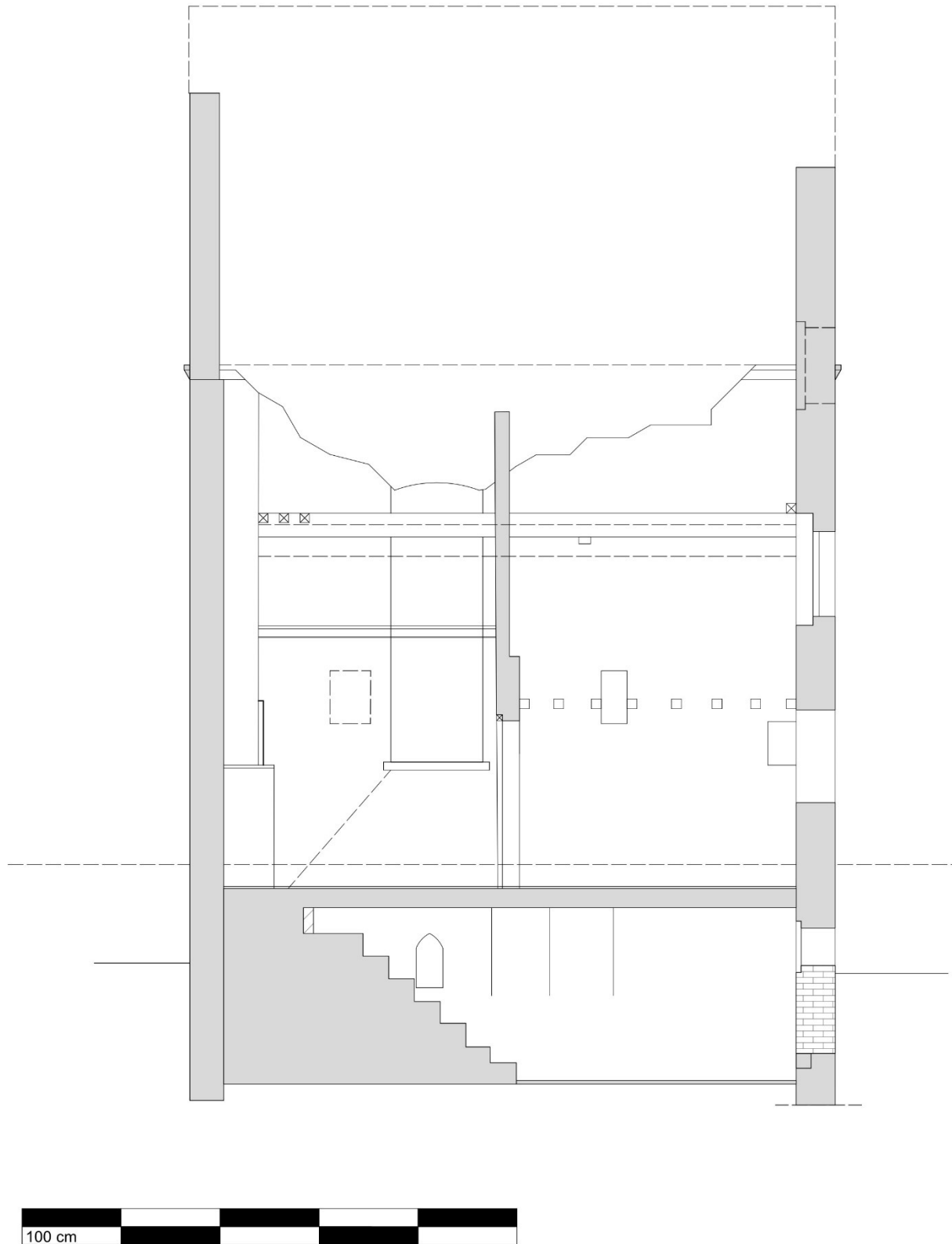
Figuur 20: Bestaande toestand zuidgevel (Fenikx bv)

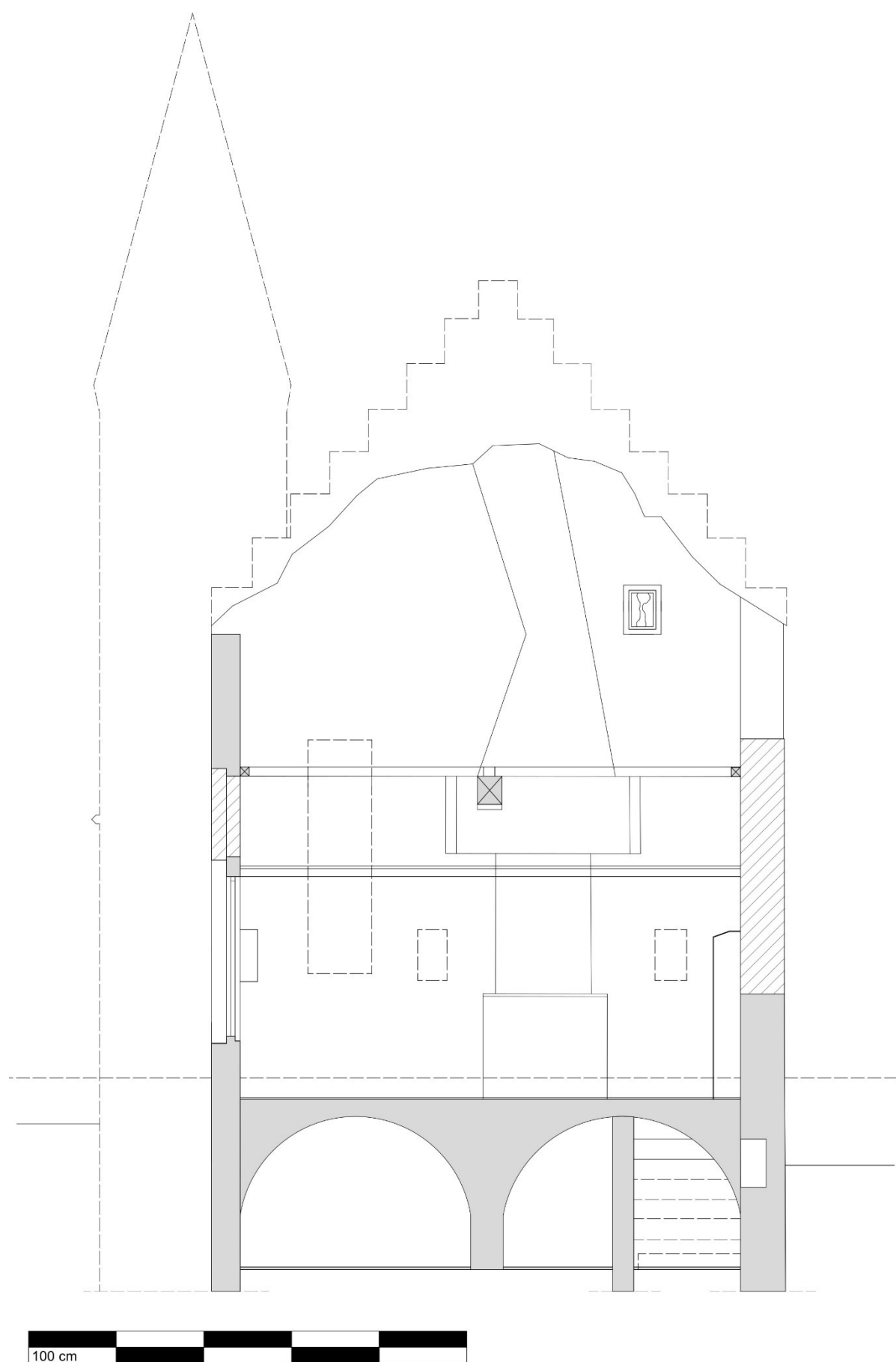
Figuur 21: Bestaande toestand westgevel (Fenikx bv)

Figuur 22: Bestaande toestand ontvouwing torenromp (Fenikx bv)

Figuur 23: Bestaande toestand snede AA (Fenikx bv)

Figuur 24: Bestaande toestand snede BB (Fenikx bv)

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

De gemeente Niel wenst in de huidige fase van het project inzicht te verwerven in de ondergrondse situatie, de stabiliteit van het gebouw en de mogelijke maatregelen die moeten genomen worden voor een zorgzame ingreep aan het monument. Archeologisch vooronderzoek is nodig om in functie hiervan inzicht te krijgen in de opbouw van de fundering, de stabiliteit en de stratigrafie. Op die manier kunnen de vaststellingen meegenomen worden in het verder uitwerken van het restauratiedossier. Dit laat een gedegen omgang met het monument toe bij de restauratie. Archeologisch vooronderzoek is daarom in deze fase aangewezen.

Het belang van het onderzoek is als volgt:

- Torenzone: de scheurvorming kan enkel aangepakt worden als we ook terdege inzicht hebben in de fundering van deze zone. De zwaarste scheurvorming is te situeren nabij de deuropening. Deze ingang kan men bereiken via een lichte helling. Die zorgt zeker voor bijkomende flankerende steun van deze toren.
- Trapzone: het toegankelijk maken van de kelderzone kan niet langer gebeuren via de later ingebracht valtrap net naast de toegangsdeur. Het oude kelderluik in de noordgevel heropenen biedt geen soelaas voor toegankelijkheid. De beste optie lijkt het heropenen van de oude keldertrap aan de westgevel.
- Directe omgeving: inzicht verkrijgen in de effectieve gelaagdheid in de onmiddellijke omgeving.

De wetenschappelijke vraagstellingen zijn de volgende:

- Hoe is de opbouw van de fundering?
- Zijn er eventueel bouwsporen aanwezig in het noordwesten, waar een dichtgemaakte keldertrap aanwezig zou zijn?
- Wat is de gelaagdheid in de onmiddellijke omgeving van de toren?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Werkwijze en onderzoeksstrategie

Op het terrein worden twee proefputten voorzien aan de buitenzijde van het gebouw, in functie van bovenstaande onderzoeksbelangen:

- Torenzone: aan de oostgevel, ter hoogte van de aansluiting van de toren met het hoofdvolume, tussen de torenflank en het afvoergootje tot de onderzijde van de funderingen. Afmetingen: ca. 1,40 m bij 0,70 m.
- Trapzone en directe omgeving: aan de westzijde, ter hoogte van waar een oude keldertrap verwacht wordt, haaks op het gebouw, tot de onderzijde van de fundering. Deze proefput wordt wat langer doorgetrokken om een beter beeld te krijgen van de stratigrafie. Afmetingen: ca. 5,00 m bij 1,00 m.

De proefputten werden manueel aangelegd. De diepte van de niveaus waarop sporen of vondstenconcentraties aanwezig zijn, werd door de veldwerkleider bepaald op basis van de vraagstelling en onderzoeksdoelen. Er werden vijf archeologische vlakken aangelegd. In totaal werden er 35 sporen geregistreerd (sporen, lagen en muren).

Om verder verval van het Spaans Toreken te voorkomen, werd enkele jaren geleden een tijdelijk dak geplaatst boven het Spaans Toreken. Dat steunt op stellingen rondom het gebouw. De aanwezigheid van deze stellingen bemoeilijkte de uitvoering van het proefputtenonderzoek. Ter hoogte van werkput 1 werd door de plaatser van het nooddak een aanpassing gedaan aan de stelling om het graven van de proefput hier mogelijk te maken.

Figuur 25: Dronebeeld van het Spaans Toreken

Figuur 26: Sfeerfoto van het uitgraven van werkput 1, die de praktische moeilijkheden aantoont door de aanwezigheid van de stellingen

Figuur 27: Uitgraven van werkput 2

Figuur 28: Opmeten van basispunten voor het georeferen van het gebouw en het bepalen van de TAW-hoogtes

Figuur 29: Sfeerbeeld van het onderzoek ter hoogte van werkput 2

Figuur 30: Opschonen van het eerste archeologische vlak ter hoogte van werkput 2

Figuur 31: Situering plan vlak 1, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenikx bv)

Figuur 32: Situering plan vlak 2, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenikx bv)

Figuur 33: Situering plan vlak 2B, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenikx bv)

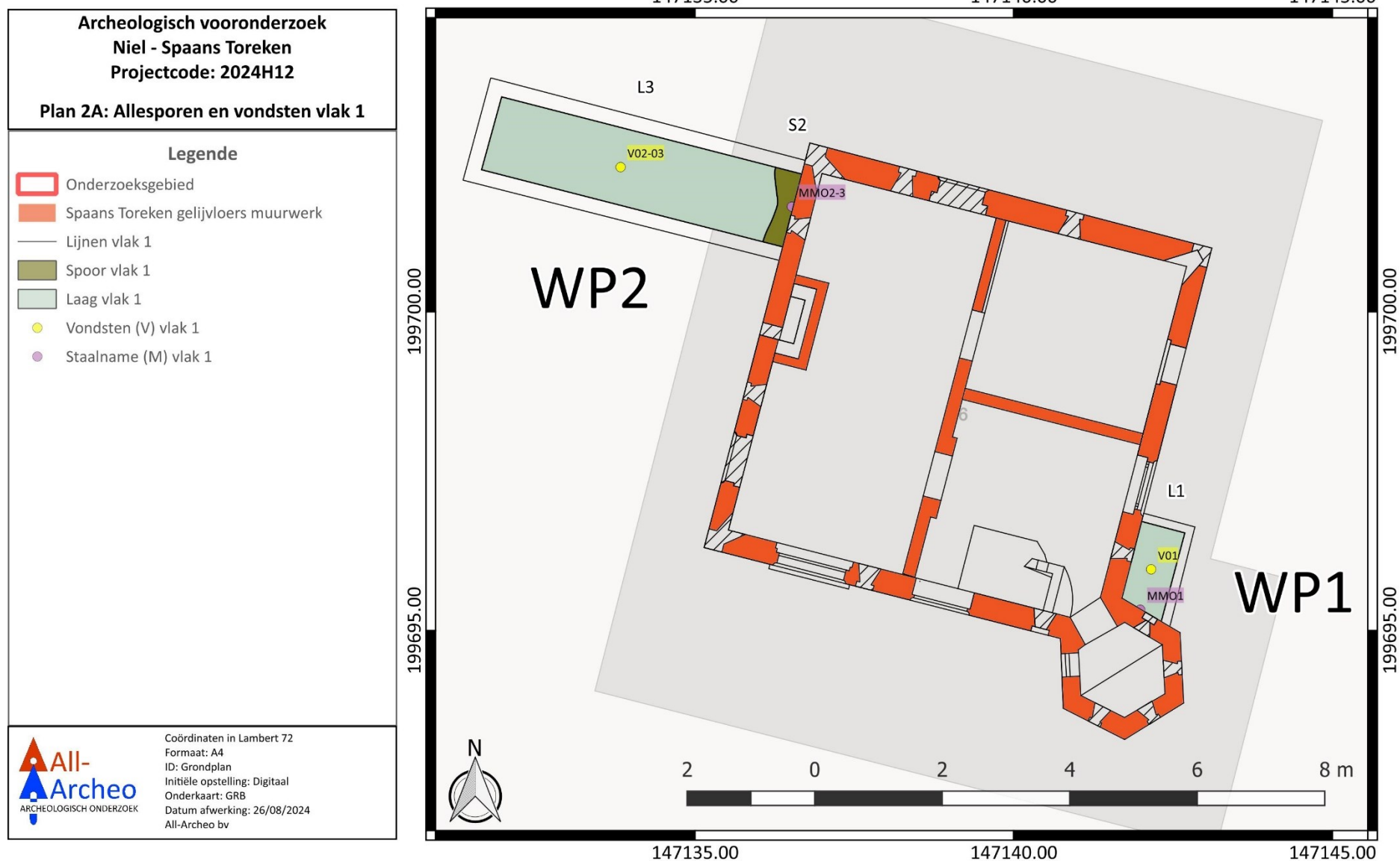
Figuur 34: Situering plan vlak 3, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenikx bv)

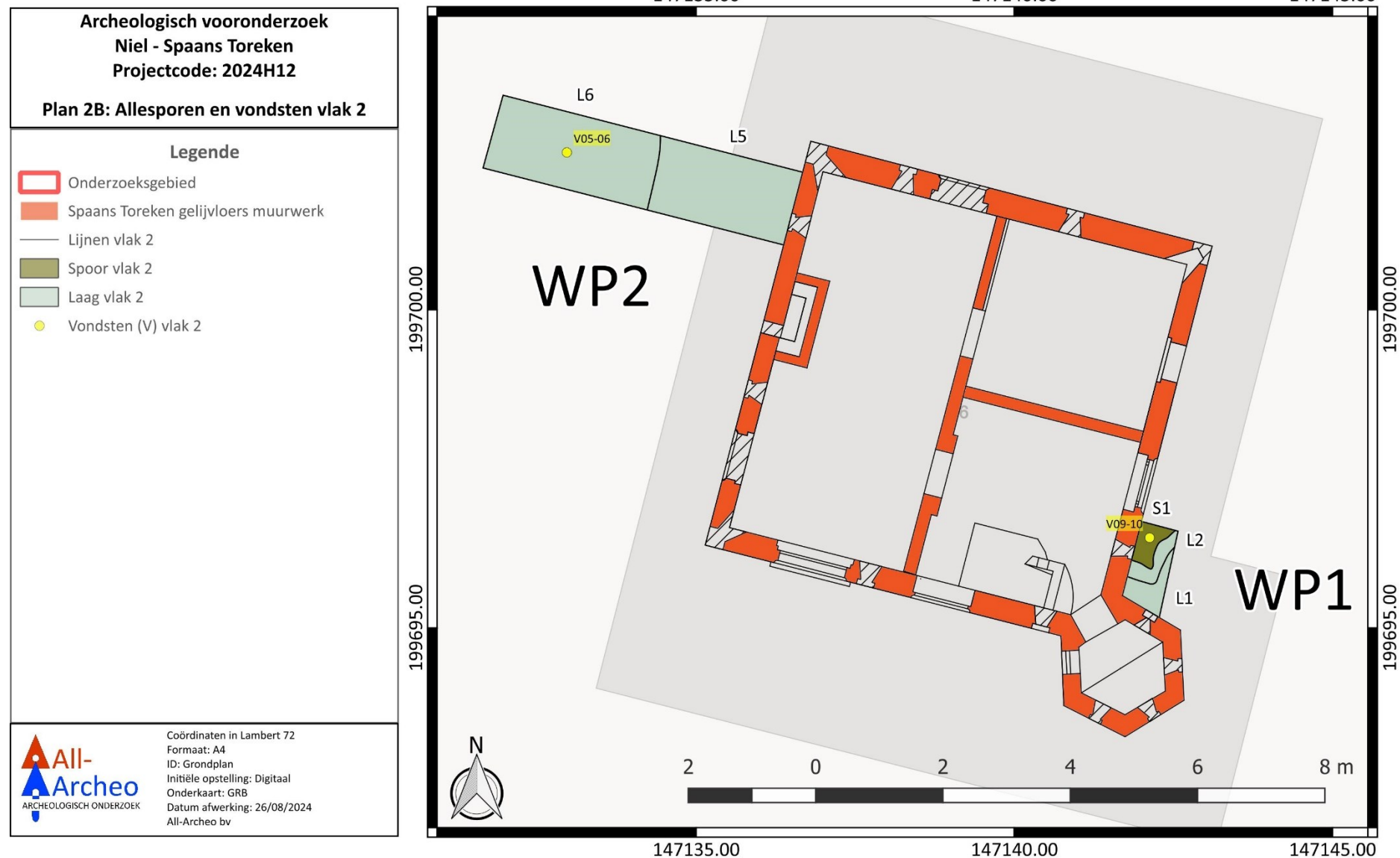
Figuur 35: Situering plan vlak 4, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenikx bv)

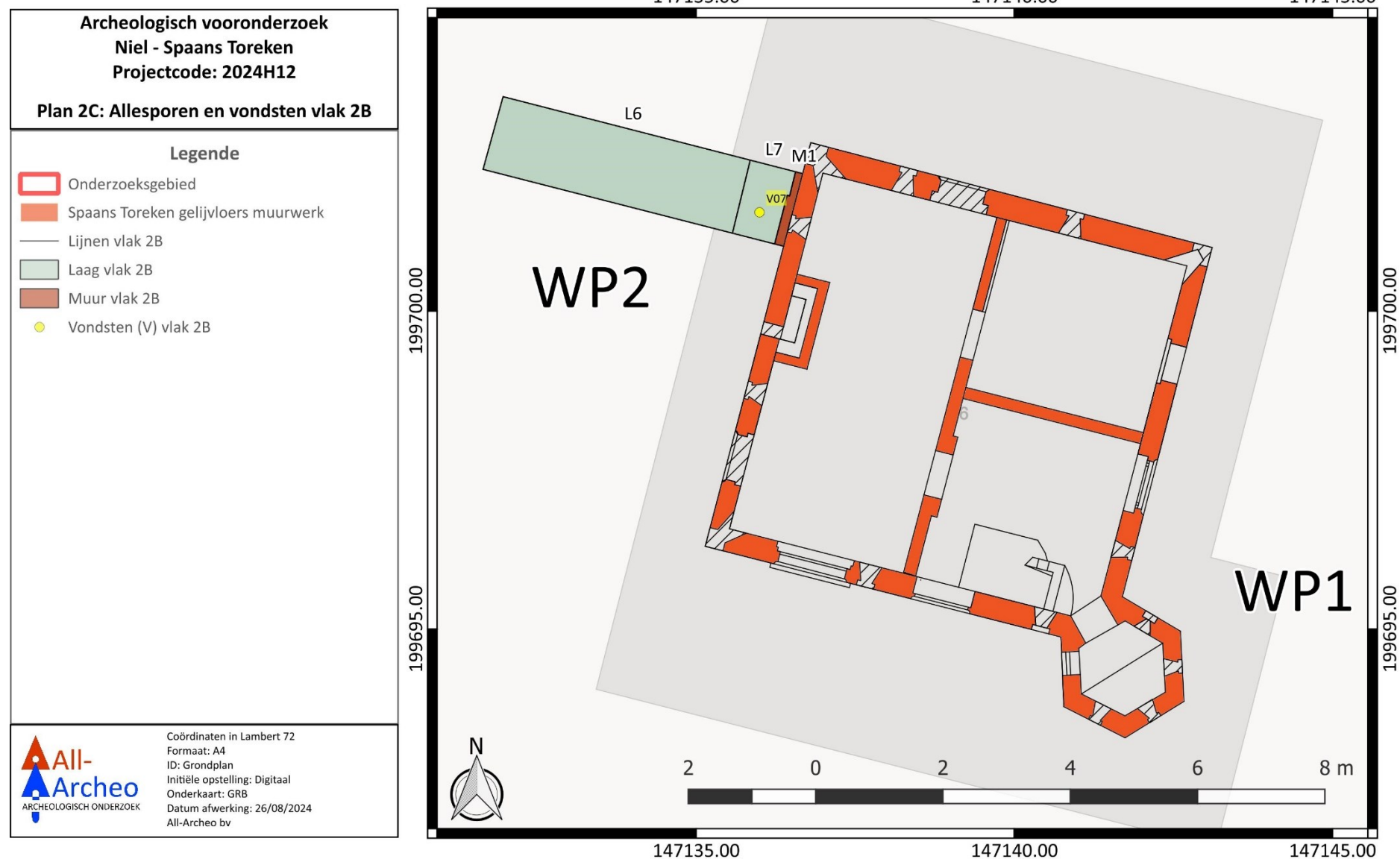
Figuur 36: Situering plan vlak 5, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenikx bv)

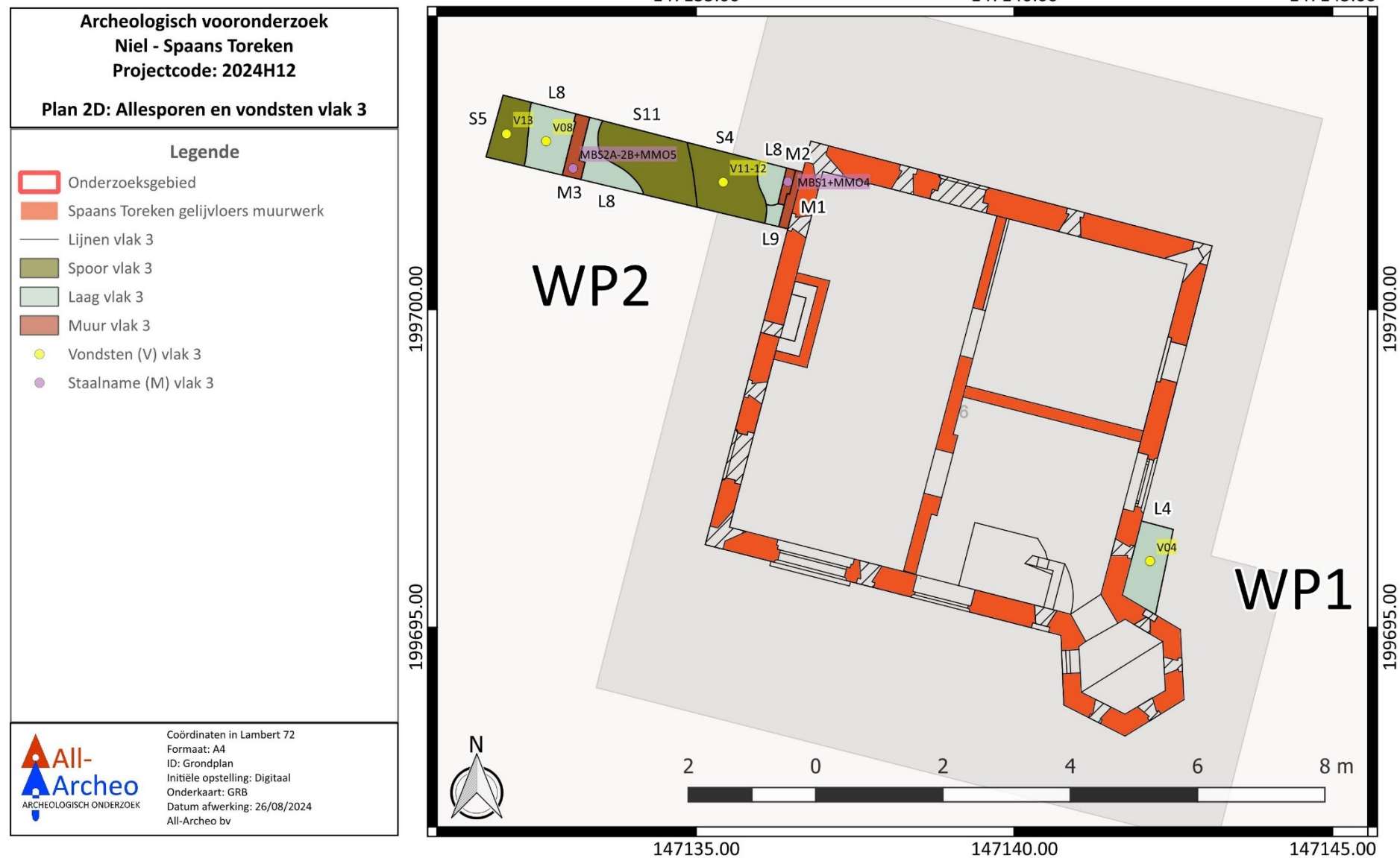
Figuur 37: Allesporen- en allevondstenkaart vlak 1, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenikx bv)

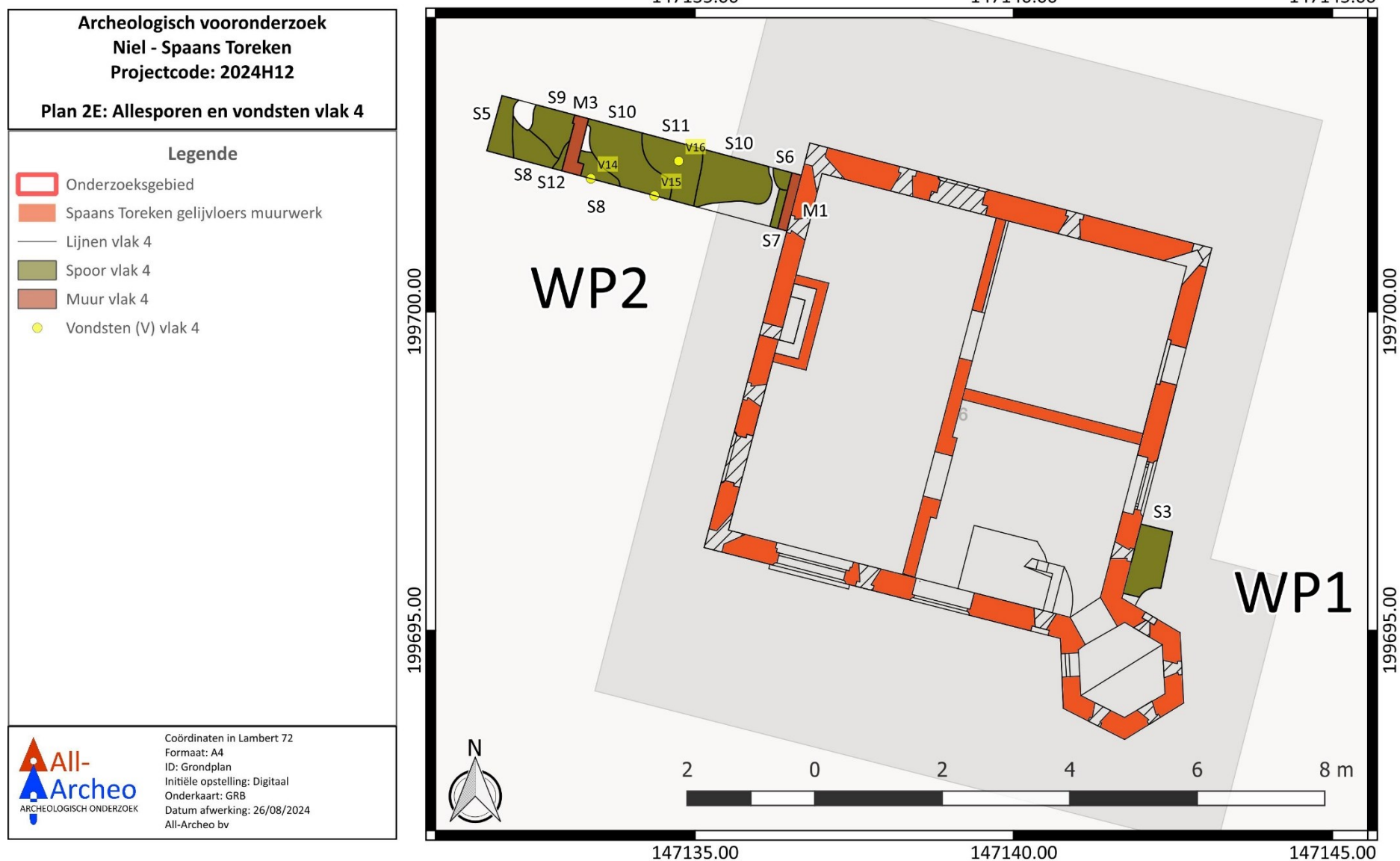
Figuur 38: Allesporen- en allevondstenkaart vlak 2, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenikx bv)

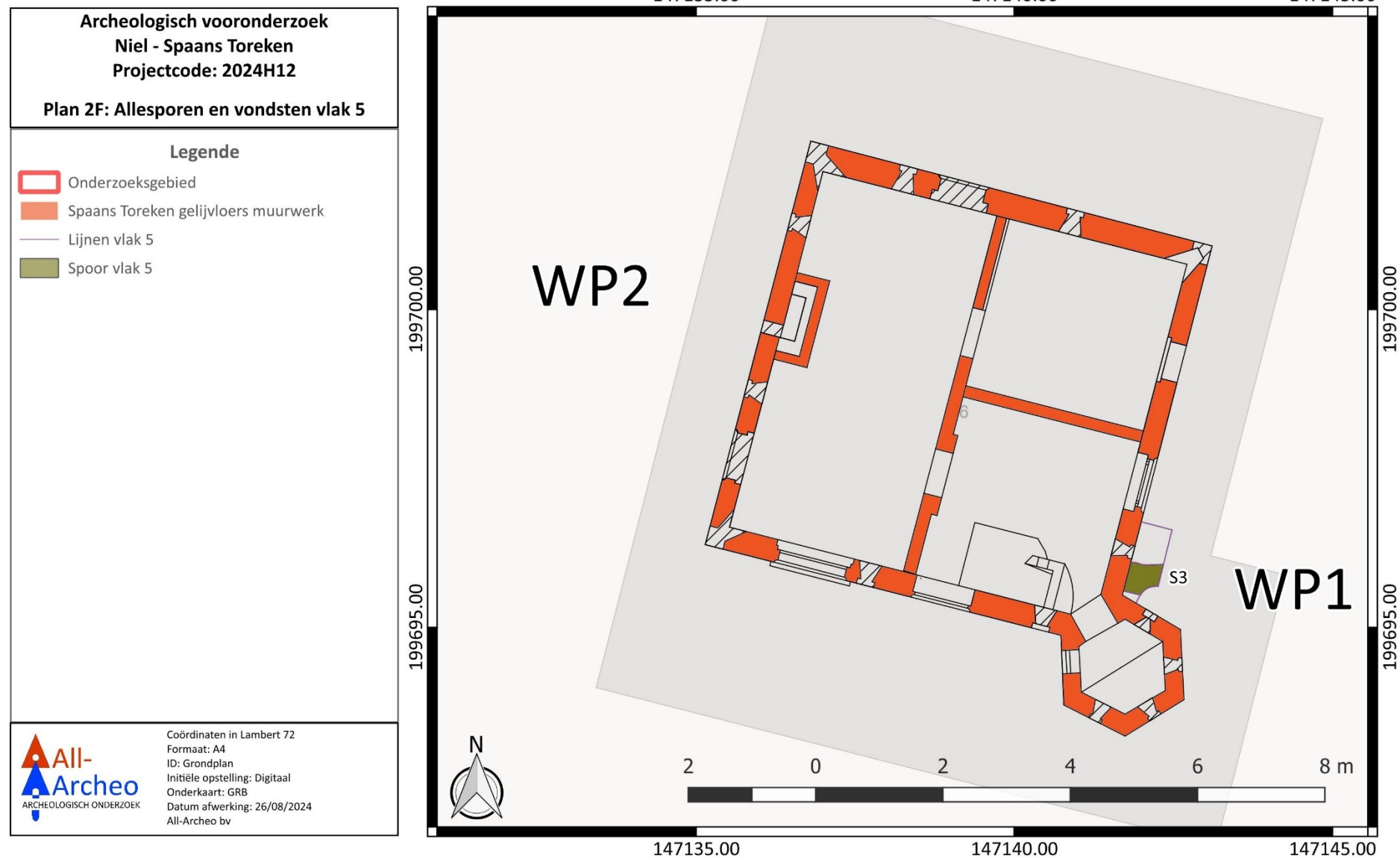
Figuur 39: Allesporen- en allevondstenkaart vlak 2B, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenikx bv)

Figuur 40: Allesporen- en allevondstenkaart vlak 3, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenikx bv)

Figuur 41: Allesporen- en allevondstenkaart vlak 4, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenikx bv)

Figuur 42: Allesporen- en allevondstenkaart vlak 5, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenikx bv)

2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Methoden, technieken en criteria bij het assessment

Er werd geen selectie uitgevoerd van de aangetroffen vondsten. De aard van de aangetroffen vondsten werd beschreven en de vondsten werden gedateerd. Er zijn geen archeologische vraagstellingen die aan de hand van staalname voor natuurwetenschappelijk materiaal onderzocht dienen te worden. Het conservatie-assessment gebeurde door de veldwerkleider. Het assessment van de sporen werd uitgevoerd op basis van de plannen, profieltekeningen, foto's en spoorbeschrijvingen. Door middel van proefsleuven werd een oppervlakte opengelegd van 6,70 m². Dit is 0,9 % van het totale onderzoeksgebied. Deze oppervlakte volstaat voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

2.4.2 Assessment van de vondsten

Tijdens het onderzoek werden vondsten aangetroffen in de twee aangelegde werkputten. Het gaat hoofdzakelijk om bouw materiaal dat vertegenwoordigd is in keramiek, glas, metaal en natuursteen en verder om vaatwerk dat bestaat uit aardewerk en uit glas. Andere vondsten zijn kleipijpen, een metalen gebruiksvoorwerp, dierlijk bot en steenkool. De vondsten worden verder besproken en geïllustreerd in relatie tot hun context.

Omdat de bouwmaterialen aanwezig in de sporen inzicht kunnen geven in de bouwmaterialen die gebruikt zijn voor het Spaans Toreken, is een representatieve selectie aan bouwmaterialen ingezameld.

Figuur 43: Bouwkeramiek uit werkput 2, laag 6 (V06) – deel 1

Figuur 44: bouwkeramiek uit werkput 2, laag 6 (V06) – deel 2

Figuur 45: Ingezelde baksteenstalen van muur 2 (bovenaan - MBS1) en muur 3 (midden en onderaan – MBS2A en MBS2B)

2.4.3 Assessment van stalen

Er zijn geen archeologische vraagstellingen die aan de hand van staalname voor natuurwetenschappelijk materiaal onderzocht dienden te worden. Het proefputtenonderzoek gaf evenmin aanleiding tot bijkomende onderzoeksvragen die natuurwetenschappelijk onderzoek vereisen. Er is dus geen natuurwetenschappelijk onderzoek nodig. Omdat het onderzoek uitgevoerd werd ter hoogte van een beschermd monument en de aangetroffen muurresten ook rechtstreeks gerelateerd zijn aan dit beschermd monument, werd beslist om van het huidige muurwerk van het gebouw geen baksteen- of natuursteenstalen in te zamelen omdat daarvoor het monument beschadigd zou moeten worden.

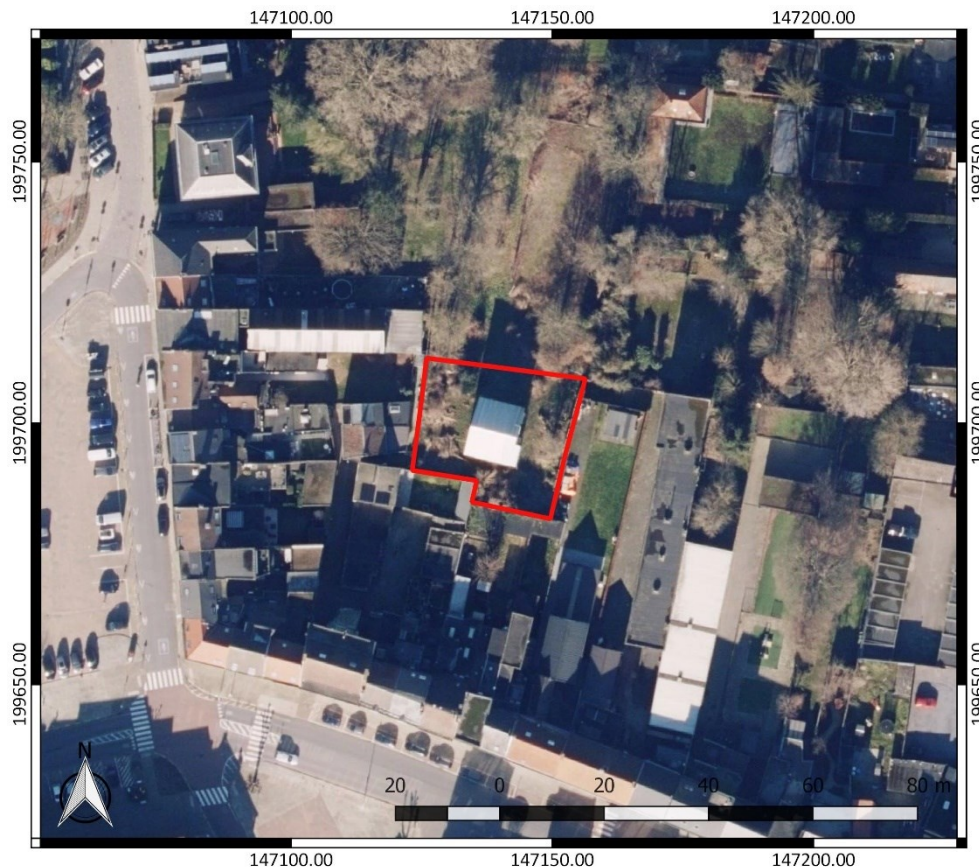
2.4.4 Conservatie assessment

Bij de archeologische vondsten lijkt conservatie niet aangewezen op basis van de jonge datering en de goede bewaringstoestand. Bij langdurige bewaring dienen vooral schommelingen in temperatuur en relatieve luchtvochtigheid vermeden te worden door bewaring in een geschikte omgeving. De bewaringstoestand van de metaalvondsten is minder goed en de bewaringstoestand kan degraderen naarmate tijd verstrijkt. Actieve conservatie van de metaalvondsten wordt echter niet zinvol geacht omdat het vrij jonge vondsten betreft die op zichzelf weinig kennispotentieel hebben.

2.4.5 Assessment van de landschappelijke ligging

2.4.5.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

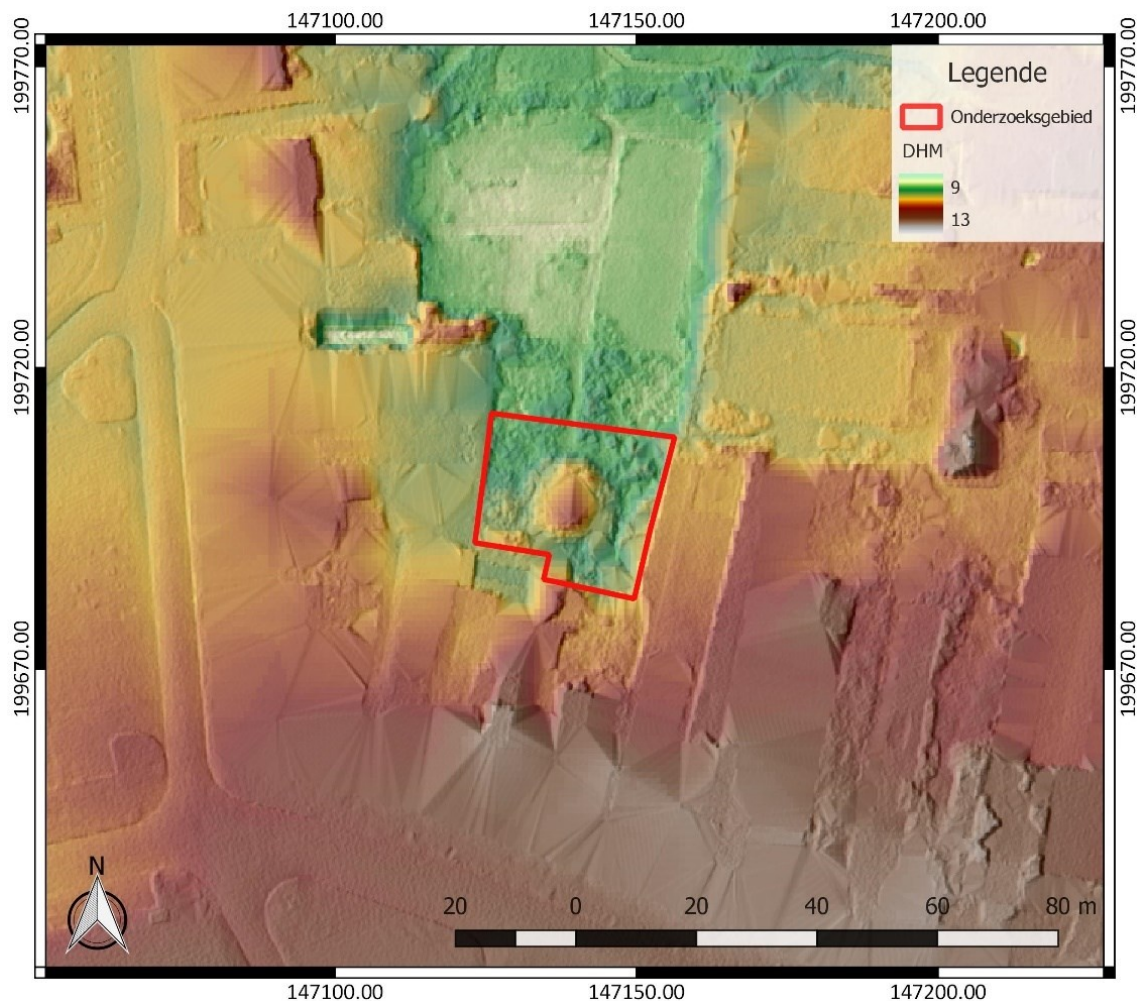
Het onderzoeksgebied is gelegen in het centrum van Niel, tussen de Heideplaats in het westen en de Emile Vanderveldelaan in het zuiden. Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebieden. Ten noorden stroomt de Wullebeek in westelijke richting naar de Rupel. De Rupel bevindt zich ten zuidwesten en westen van het onderzoeksgebied.

Figuur 46: Luchtfoto van 2023 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

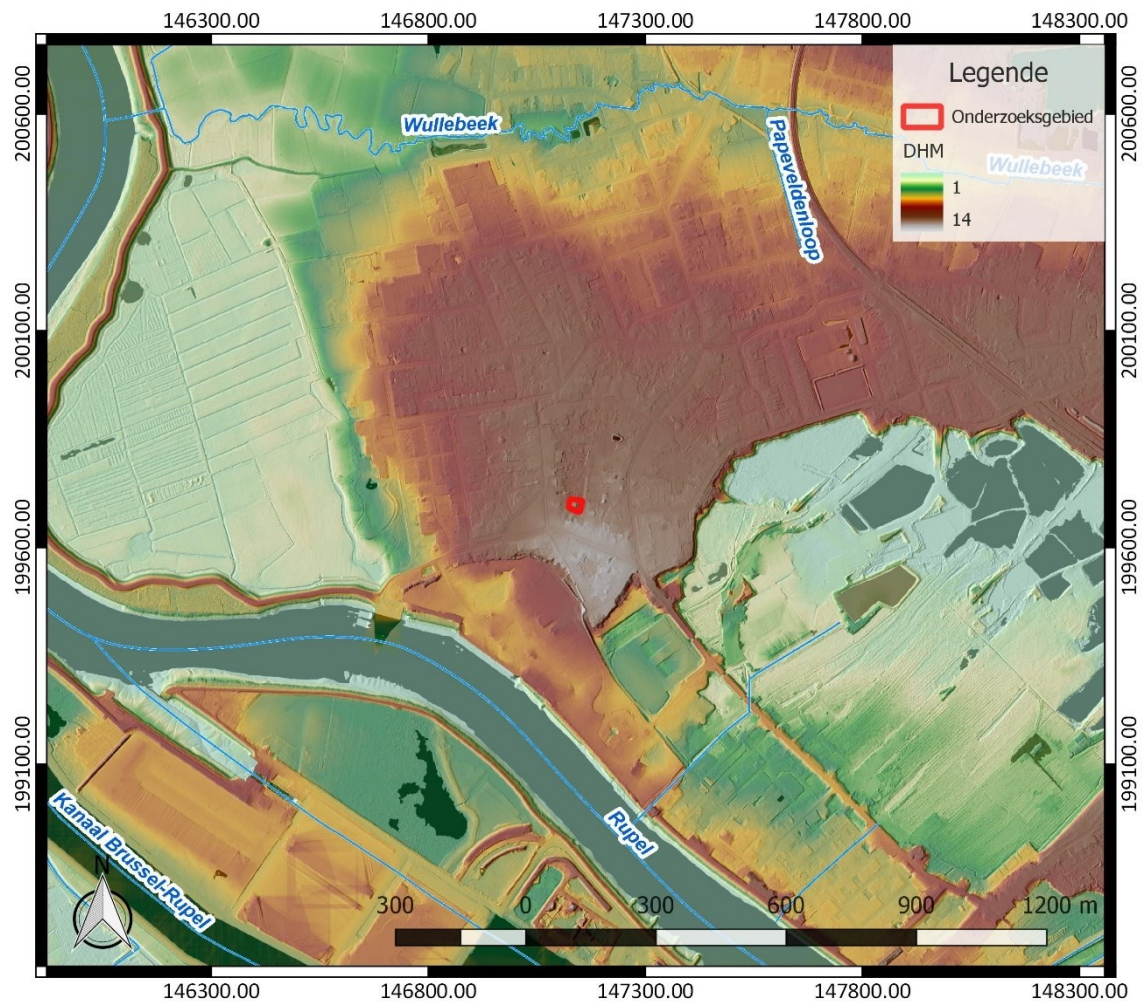
Geomorfologisch behoort Niel tot de Boomse cuesta, op de overgang naar het doorbraakdal van Hoboken. Het is een hoger gelegen gebied met als hoogste punt 31 m en een cuestafront op de as Niel-Schelle op een hoogte van 10 tot 15 m. Ten westen daarvan daalt het terrein naar de Scheldepolders en het mondingsgebied van de Rupel. De oorspronkelijke topografie in de omgeving van Niel is sterk aangetast door de historische intensieve ontginning van klei (tertiaire ondergrond). De beken zijn diep ingesneden en ontwateren het beperkte gebied tussen het cuestafront en de Rupel.²³

Het onderzoeksgebied bevindt zich op de top van de cuesta. Het terrein kent een hoogte van 10,0 tot 11,2 m TAW. Het centrale deel van het onderzoeksgebied, waar zich het Spaans Toreken bevindt, is duidelijk hoger gelegen. Het gaat om een heuvel die zich ongeveer 80 tot 100 cm verheft ten opzichte van de onmiddellijke omgeving. Ook aan de randen is het onderzoeksgebied opgehoogd.

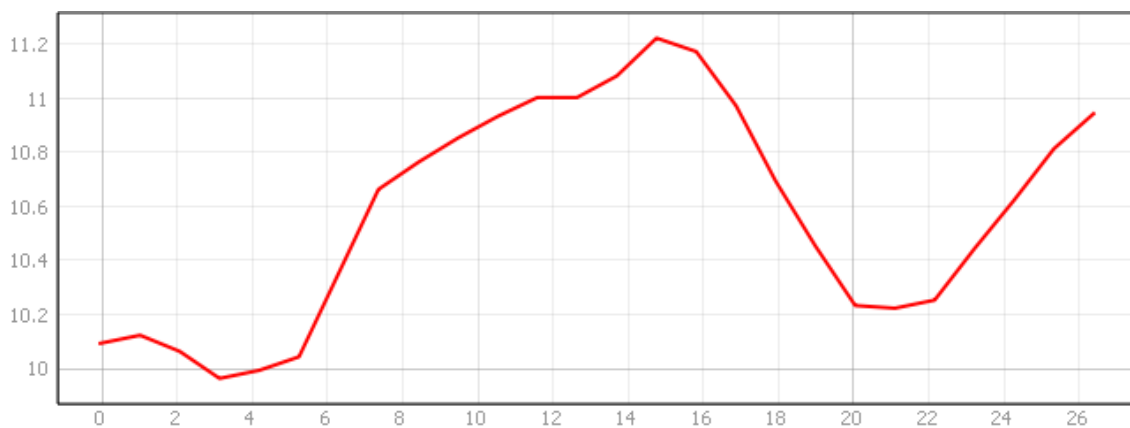

Figuur 47: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Multidirectional hillshade DHM Vlaanderen I, 25 cm, met aanduiding van het onderzoeksgebied

²³ Adam *et al.* 2002, 7-9

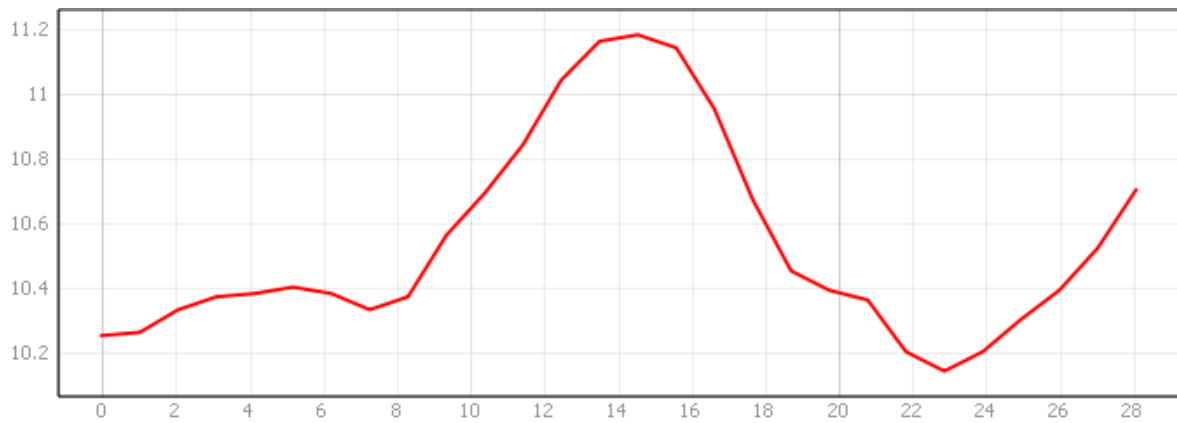
Figuur 48: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 25 cm (<https://www.geopunt.be/kaart>)

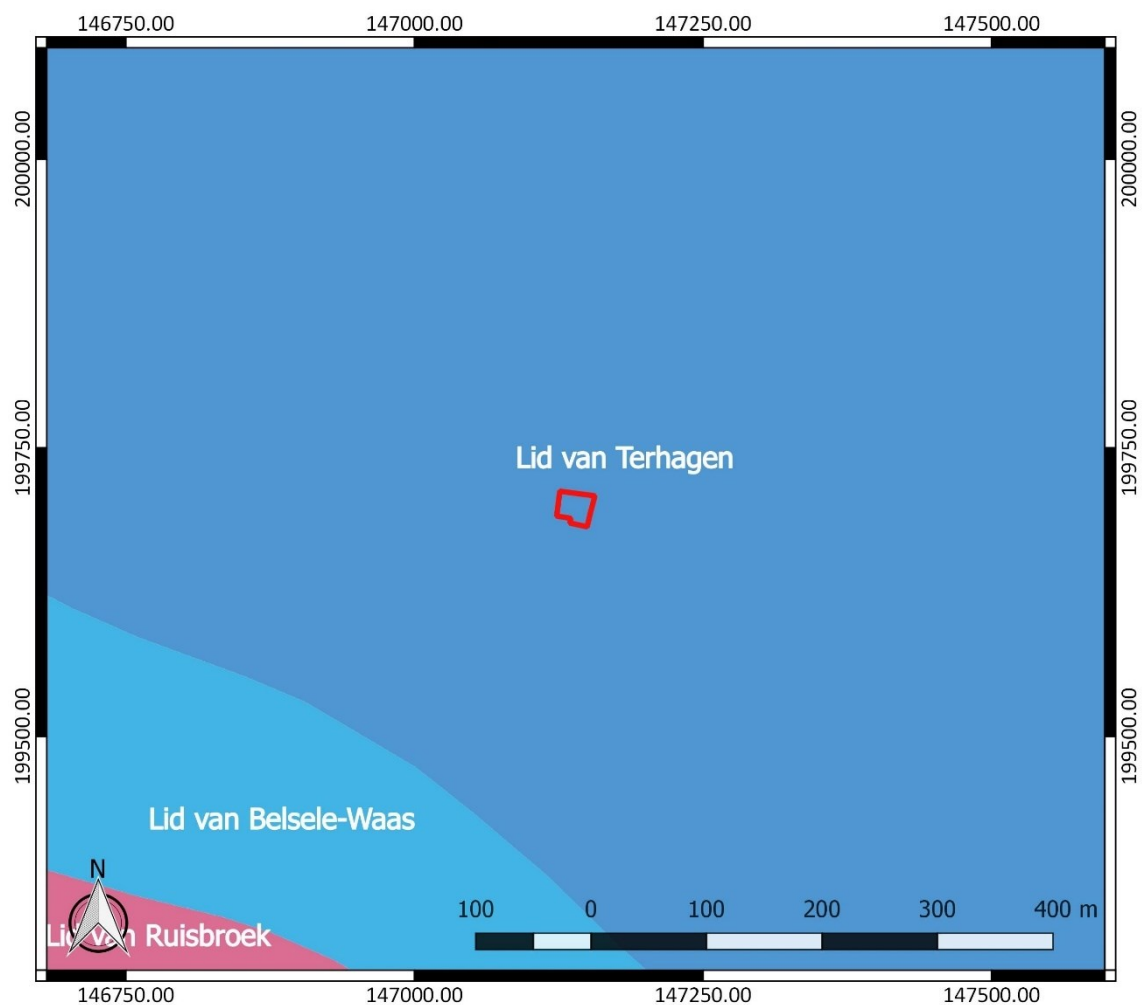
Figuur 49: Hoogteverloop van noordnoordoost naar zuidzuidwest over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 51) bestaat uit het Lid van Terhagen, deel van de Formatie van Boom. Het wordt gekenmerkt door bleekgrijze klei en is onderaan kalkhoudend.²⁴

²⁴ www.geopunt.be/kaart

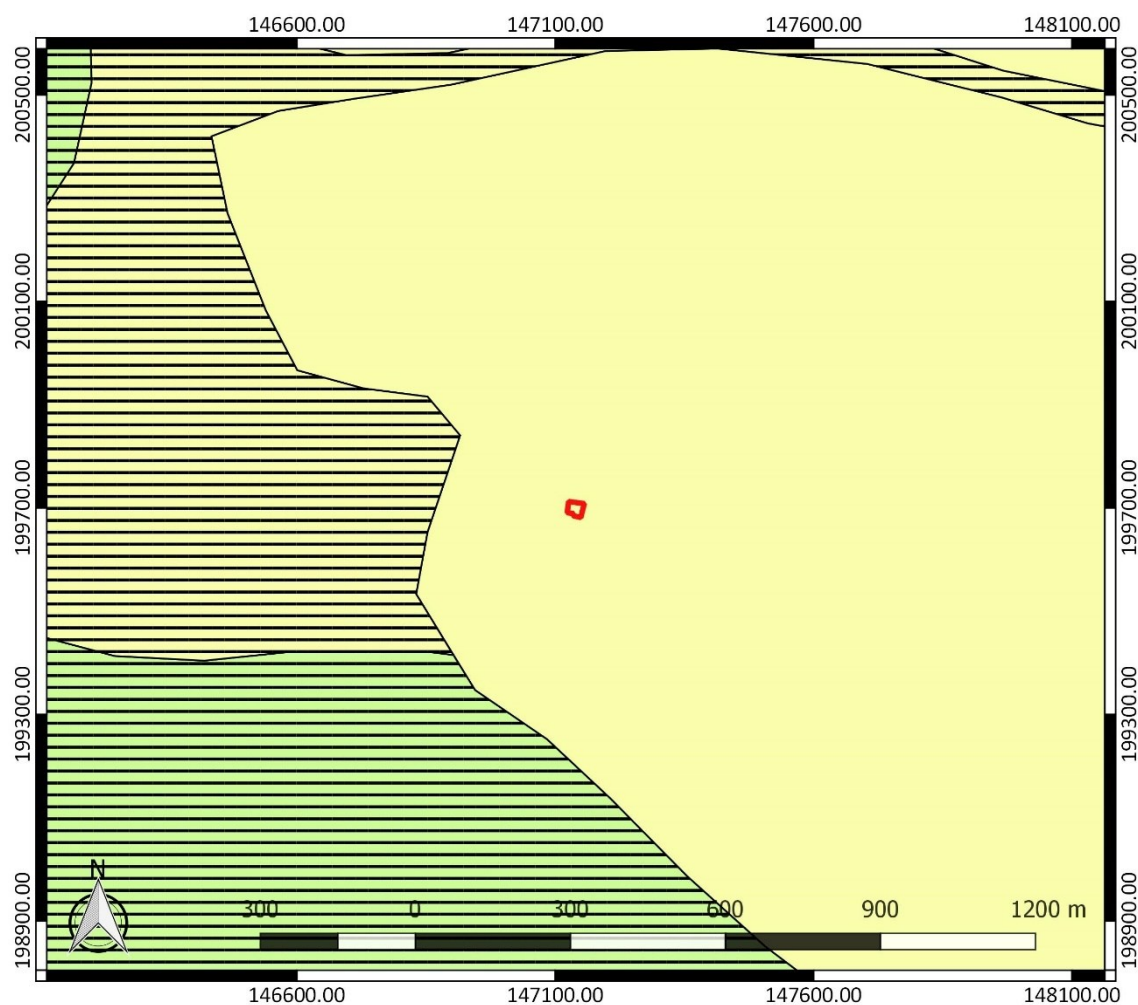
Figuur 50: Hoogteverloop van westnoordwest naar oostzuidoost over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

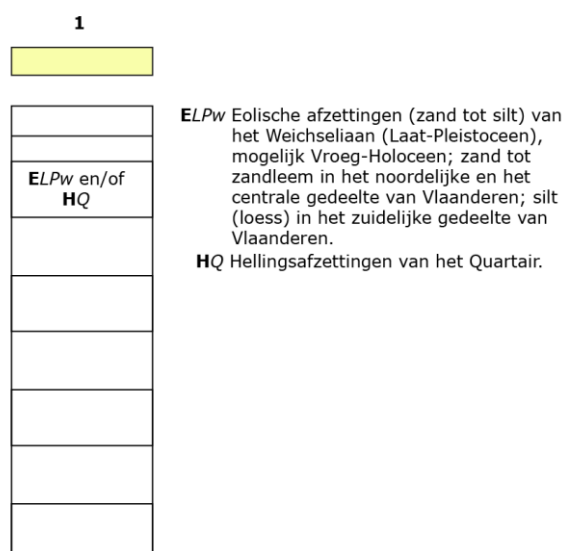
Figuur 51: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De quartairgeologische kaart (Figuur 52) geeft aan dat zich in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) voorkomen en/of hellingsafzettingen uit het Quartair.²⁵

²⁵ www.geopunt.be/kaart

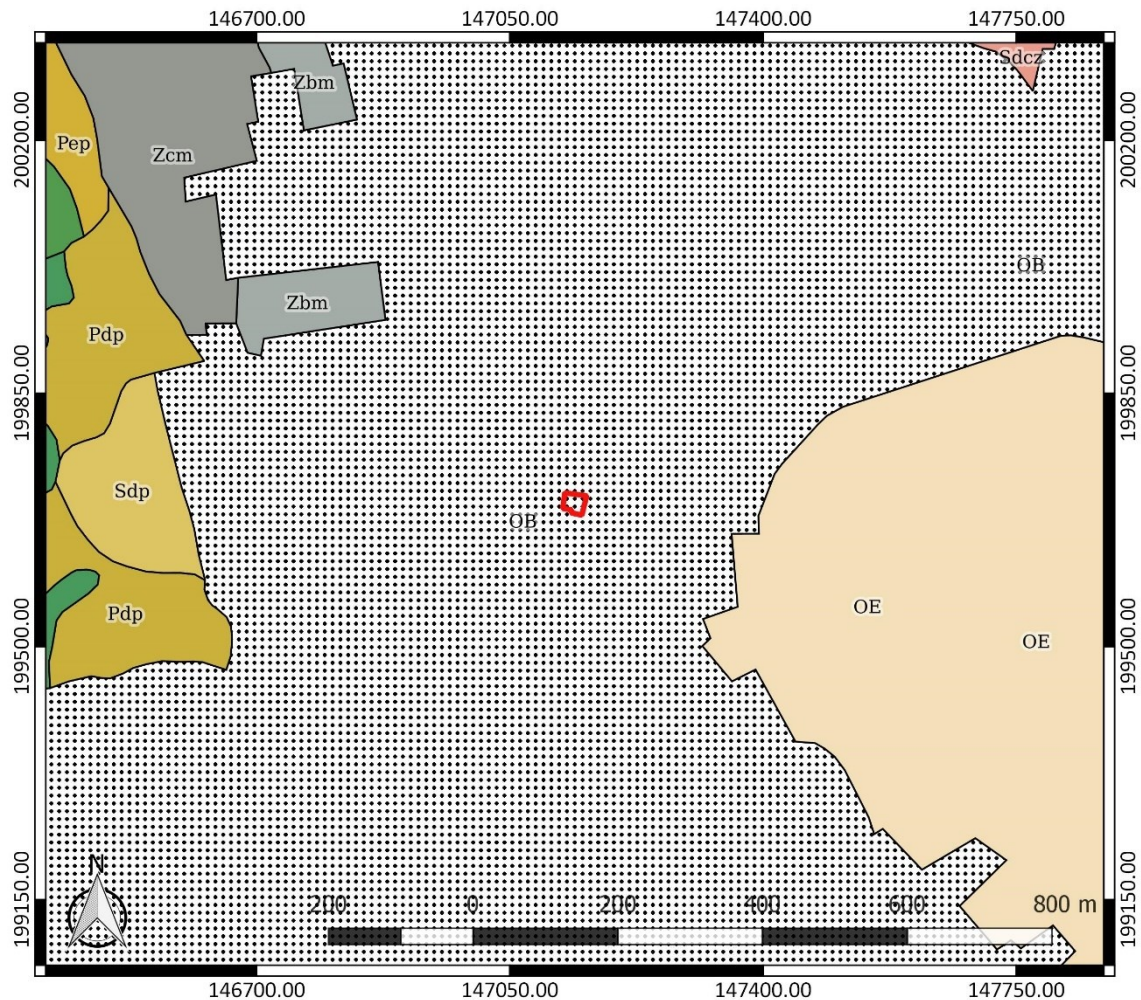

Figuur 52: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

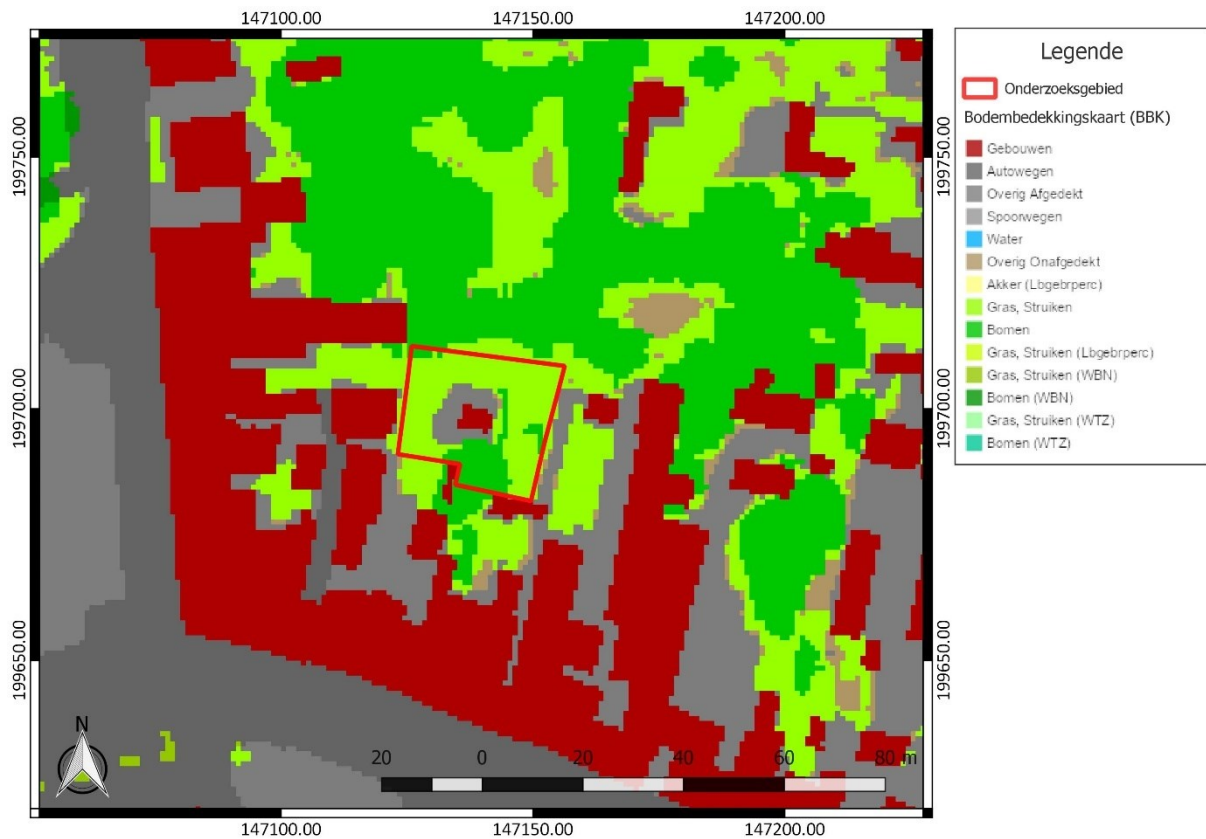
Figuur 53: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

De bodemkaart situeert het onderzoeksgebied en zijn ruime omgeving in een bebouwde zone (OB). Ten oosten bevinden zich volgens de kaart vergraven gronden (OE), die in verband staan met kleiontginnning. Ten westen zijn enerzijds matig droge tot droge zandbodems aanwezig met een dikke antropogene humus A horizont (Zcm en Zbm) en anderzijds matig natte tot natte lemig zand tot licht zandleembodems zonder profiel (Sdp en Pdp). De aanwezigheid van een dikke antropogene humus A horizont wijst mogelijk op een goed bewaard bodemarchief.

Figuur 54: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

In het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruikskaat gebouwen en verhardingen (overig afgedekt) te bemerken. Voor het overige wordt het onderzoeksgebied volgens de kaart ingenomen door gras, struiken en bomen. Dit beeld komt vrij goed overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto. Verhardingen zijn echter niet aanwezig. De potentiële bodemerosiekaart toont geen gegevens voor het onderzoeksgebied.

Figuur 55: Bodemgebruikskartaal met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.5.2 Landschappelijke vaststellingen tijdens het proefputtenonderzoek

De site kent een complexe verticale stratigrafie. Er werden meerdere vlakken aangelegd. Dit zijn niet allemaal relevante archeologische vlakken. Gezien de beperkte omvang van de werkputten en het daardoor beperkte ruimtelijke inzicht werd er stratigrafisch afgegraven en ter hoogte van elke vastgestelde laag of combinatie van lagen een vlak aangelegd. In dit hoofdstuk wordt de lagenopbouw besproken. De grondsporen worden besproken bij het assessment van de sporen (zie 2.4.6).

De aangelegde vlakken bevond zich op volgende dieptes:

- Vlak 1:
 - o WP1: 10,19 m TAW (21 cm onder het maaiveld)
 - o WP2: 9,65-10,18 m TAW (16-20 cm onder het maaiveld)
- Vlak 2:
 - o WP1: 9,79 m TAW (61 cm onder het maaiveld)
 - o WP2: 9,59-9,94 m TAW (26-40 cm onder het maaiveld)
- Vlak 2B:
 - o WP2: 9,59-9,84 m TAW (26-50 cm onder het maaiveld)
- Vlak 3:
 - o WP1: 9,53 m TAW (87 cm onder het maaiveld)
 - o WP2: 9,51-9,60 m TAW (34-74 cm onder het maaiveld)
- Vlak 4:
 - o WP1: 9,36 m TAW (104 cm onder het maaiveld)
 - o WP2: 9,27-9,44 m TAW (58-90 cm onder het maaiveld)
- Vlak 5:
 - o WP1: 9,14 m TAW (126 cm onder het maaiveld)

Het maaiveld bevindt zich op een hoogte tussen 9,85 en 10,40 m TAW.

Er werden acht bodemprofielen geregistreerd. Deze worden besproken per werkput.

Werkput 1 (torenzone)

De bodemopbouw ter hoogte van de torenzone vangt aan met twee donkere bruingrijze teelaardepakketten, die een gezamenlijke dikte hebben van ca. 60 à 65 cm (L1a en L1b).

Figuur 56: Werkput 1, profiel noord (AB)

Figuur 57: Werkput 1, profiel oost (BC)

Het vondstmateriaal (V01) uit het onderste teelaardepakket bestaat uit een randfragment van een kan of kruik, drie randfragmenten en een wandfragment kleurloos en groen industrieel vensterglas, twee randfragmenten van tegels (composiet en kalksteen), vier botfragmenten van zoogdieren, waarvan één met zaagsporen en een ijzeren voorwerp, mogelijk een scharnier. Het vondstensemble hoort duidelijk thuis in de nieuwste tijd, wellicht in (de eerste helft van) de 20ste eeuw.

Figuur 58: Vondsten uit laag L1b (V01)

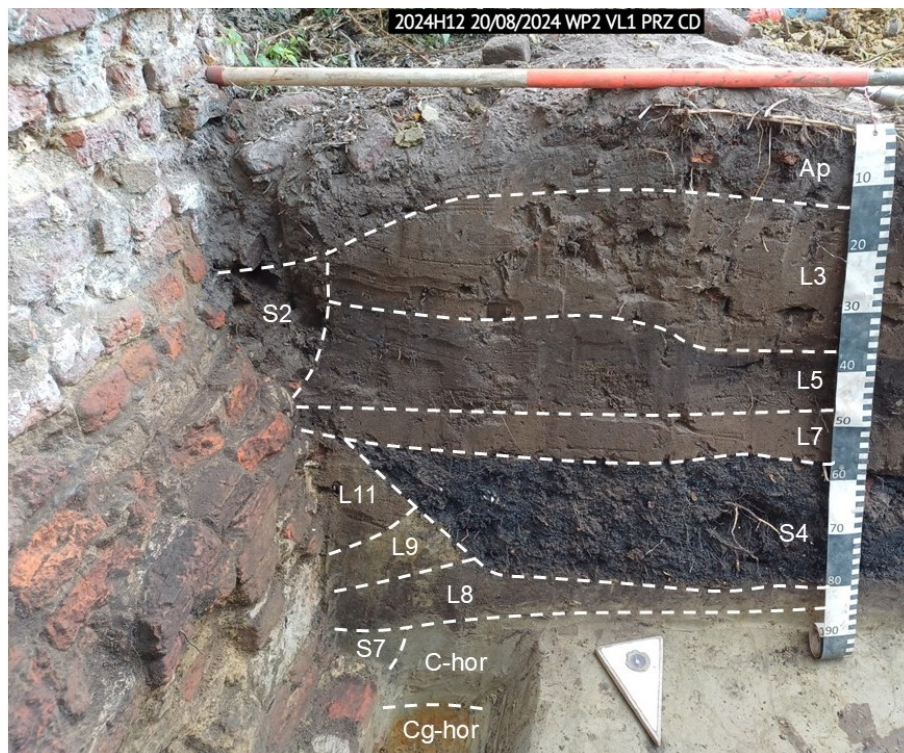
De teelaardepakketten liggen op een spoor dat geassocieerd kan worden met een verbouwing van een kelderraam (S1, zie 2.4.6). Hieronder bevindt zich opnieuw een bruingrijs, ca. 20 cm dik teelaardepakket (L4), dat licht afloopt in noordelijke richting. Ook deze laag leverde vondsten op (V04). Het gaat om twee bodemfragmenten en twee oorfragmenten die behoren tot een kruik en een pan, een randfragment van een bord in industrieel wit aardewerk en een ijzeren haak. Ook dit vondstensemble hoort thuis in de nieuwste tijd. Onder dit pakket vangt, op een diepte van ca. 85 cm onder het maaiveld, de oranjegele C-horizont met gleyverschijnselen aan (Cg-horizont). Hier tekent zich een spoor in af (S3) dat wordt besproken in het assessment van sporen (2.4.6).

Figuur 59: Vondsten uil laag L4 (V04)

Werkput 2 (trapzone en directe omgeving)

Ook ter hoogte van de tweede werkput vangt de bodemopbouw aan met een donker bruingrijs teelaardepakket (Ap-horizont), waarvan de dikte varieert tussen ca. 10 en 25 cm. Het ligt op een tweede, bruin teelaardepakket (L3), dat het dikst is in het oosten, nabij het Spaans Toreken. Daar heeft het een dikte van ca. 20 cm. In het oosten, dus eveneens aan de zijde van het Spaans Toreken, is nog een donkergrijs teelaardepakket aanwezig (L5), dat tot ca. 20 cm dik is. Hierdoor was de helling van de heuvel van het Spaans Toreken minder uitgesproken.

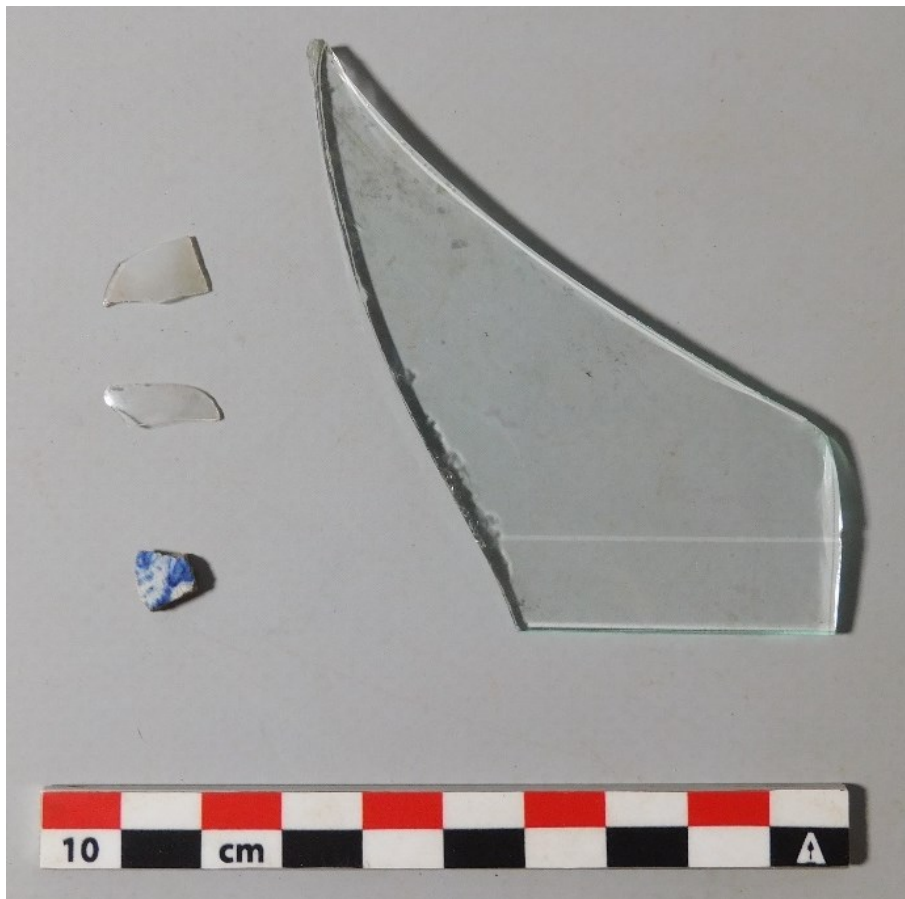

Figuur 60: Werkput 2, detail profiel zuid (CD)

Figuur 61: Werkput 2, profiel noord (AB)

Uit laag L3 komen verschillende vondsten (V02). Het gaat om een bodemfragment in steengoed, een wand- en een randfragment (bord) in industrieel wit aardewerk, een randfragment industrieel vervaardigd vensterglas en drie bakstenen. Ook dit vondstensemble is duidelijk in de nieuwste tijd te plaatsen.

Figuur 62: Deel van de vondsten uit laag L3 (V02)

Onder de teelaardepakketten zijn enkele opgebrachte pakketten aanwezig. De bovenste (L6) is donker bruingrijs en puinrijk. De onderzijde ervan verloopt erg onregelmatig. De dikte loopt op tot ca. 25 cm. Het ligt in het oosten op een donkerbruin opgebracht pakket (L7), dat eveneens puinrijk is. Ook in het westen ligt het op een tot 10 cm dik donkergeel opgebracht pakket (L12). Dit opgebrachte pakket wordt doorsneden door een insteek. Onder opgebracht pakket L6 is plaatselijk een donker grijsbruin (L10) en een donkerbruin (L13) teelaardepakket bewaard.

Opgebracht pakket L6 leverde veel vondsten op (V05 en V06). Het aardewerk omvat wit en rood geglazuurd aardewerk (bord en voorraadpot), steengoed (kom of kamerpot), faience (bord), industrieel wit aardewerk (bord, kom en bord of kop) en Chinees porselein (kop). Ook is een pijpensteel in pijpaaarde gerecupereerd. Twee botfragmenten zijn van zoogdieren. Het kleurloos glas, groen glas en melkglas is van vaatwerk (fles en drinkglas). Er zijn ook een ijzeren nagel, twee steenkoolfragmenten en een aantal representatieve stukken bouwkeramiek (tegels, dakpannen en bakstenen) ingezameld. Het gaat duidelijk om huishoudelijk afval. De laag kan op basis van de vondsten in de 19de of de eerste helft van de 20ste eeuw gedateerd worden. Uit laag L7 werden een wandfragment geglazuurd rood aardewerk, een wandfragment kleurloos glas en een baksteen ingezameld (V07).

Stratigrafisch gezien liggen er onder de opgebrachte pakketten L6-7 en L12 en teelaardepakketten L10 en L13 twee grondsporen (kuilen: S4 en S11) en twee muren (M3 en M4). Sporen S8, S10 en S12 worden stratigrafisch van de voorgaande sporen afgescheiden door een bruin teelaardepakket (L11).

Figuur 63: Selectie van de vondsten uit laag L6 (V06)

Tegen het Spaans Toreken liggen onder kuil S4 - die in de nieuwste tijd gedateerd wordt - een opeenvolging van een bruin teelaardepakket (L11), een lichtgeel opgebracht pakket (L9) en opnieuw een grijsbruin teelaardepakket (L8). Dit teelaardepakket ligt rechtstreeks op de C-horizont. Die bevindt zich ca. 80 à 90 cm onder het maaiveld. De C-horizont wordt doorsneden door de insteek (S7) van de fundering van het Spaans Toreken, maar ook door een jongere kuil (S6).

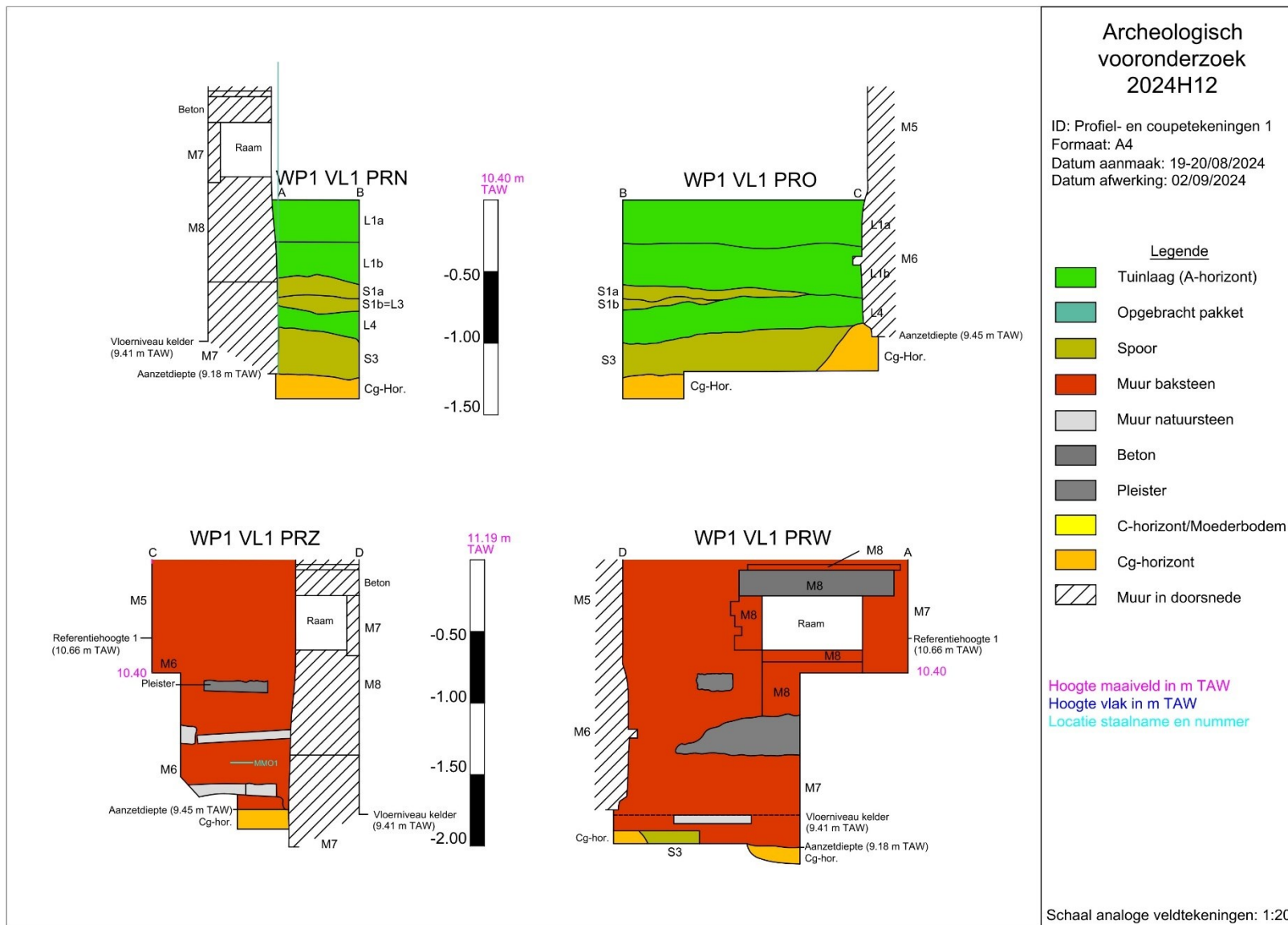
Uit teelaardepakket L8 komen een aantal vondsten (V08). Het gaat om een wandfragment rood aardewerk, drie randfragmenten, acht wandfragmenten en een oorfragment in rood geglaazuurd aardewerk (bord en grape), een rand- en een bodemfragment faience, twee wandfragmenten van borden in industrieel wit aardewerk, twee pijpenstelen in pijpjarde, een fragment groen vensterglas, een lang bot van een zoogdier en een baksteen. Het vondstensemble hoort thuis in de nieuwste tijd.

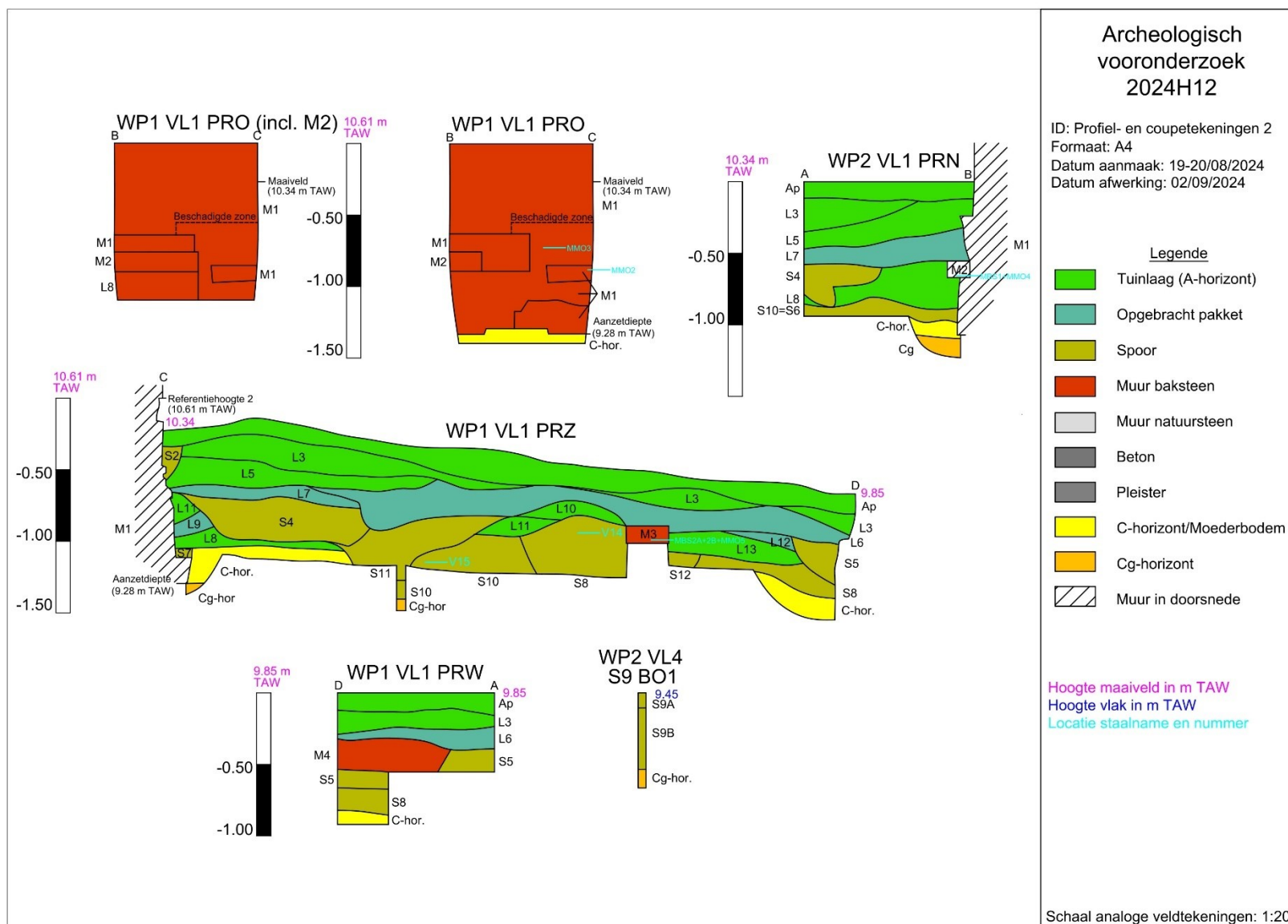
Figuur 64: Vondsten uil laag L8 (V08)

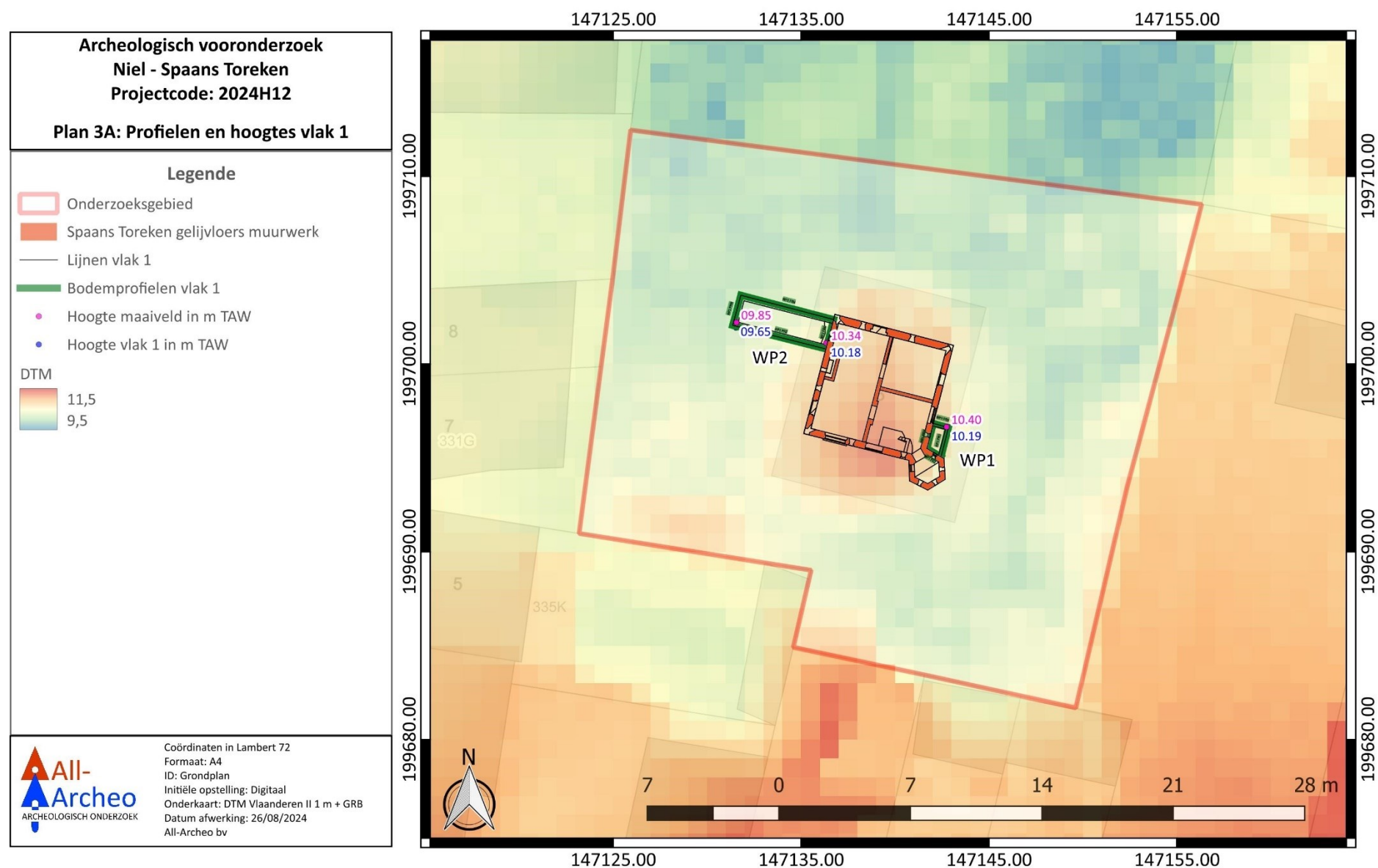
Figuur 65: Werkput 2, profiel zuid (CD)

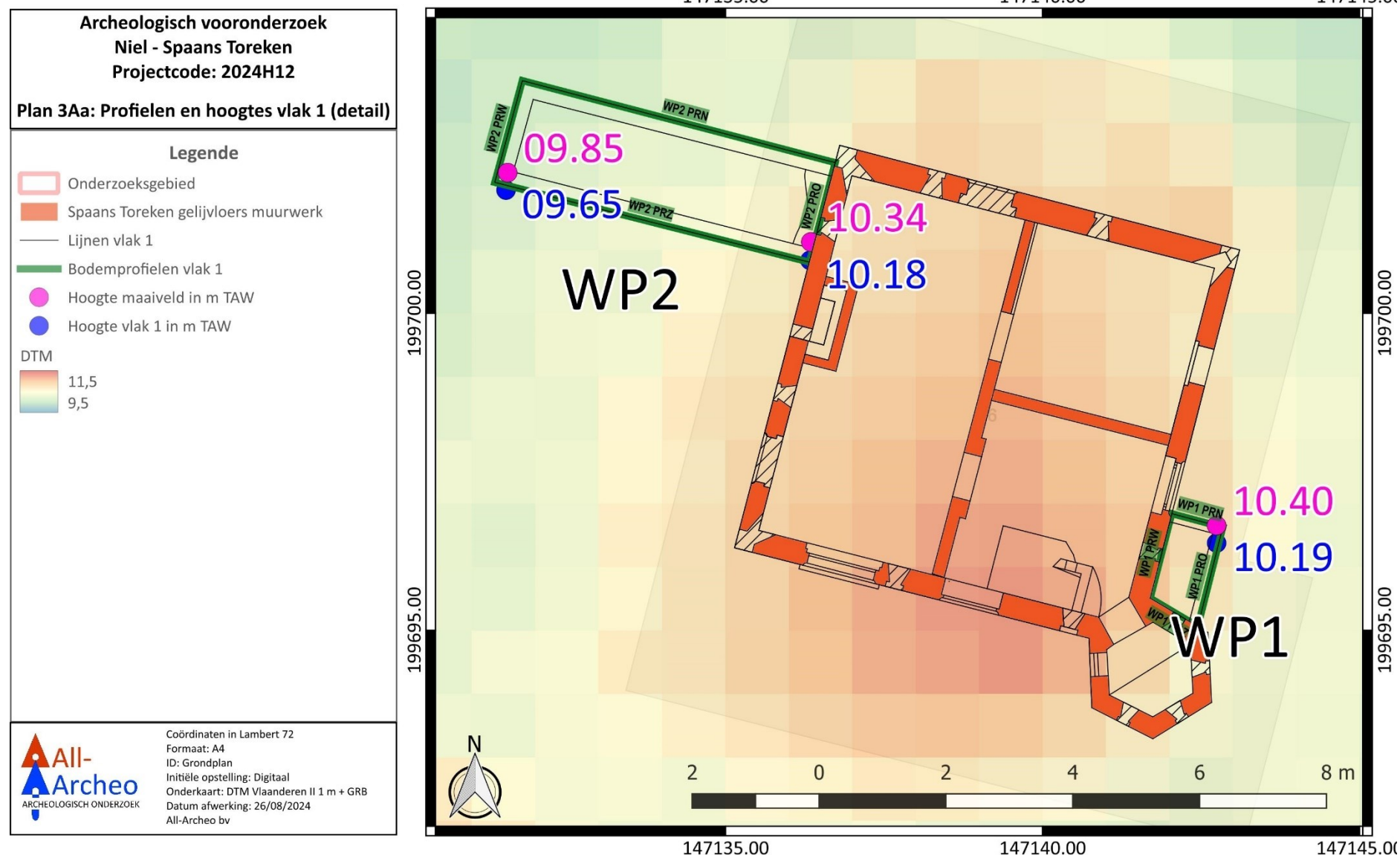
Figuur 66: Profieltekeningen werkput 1

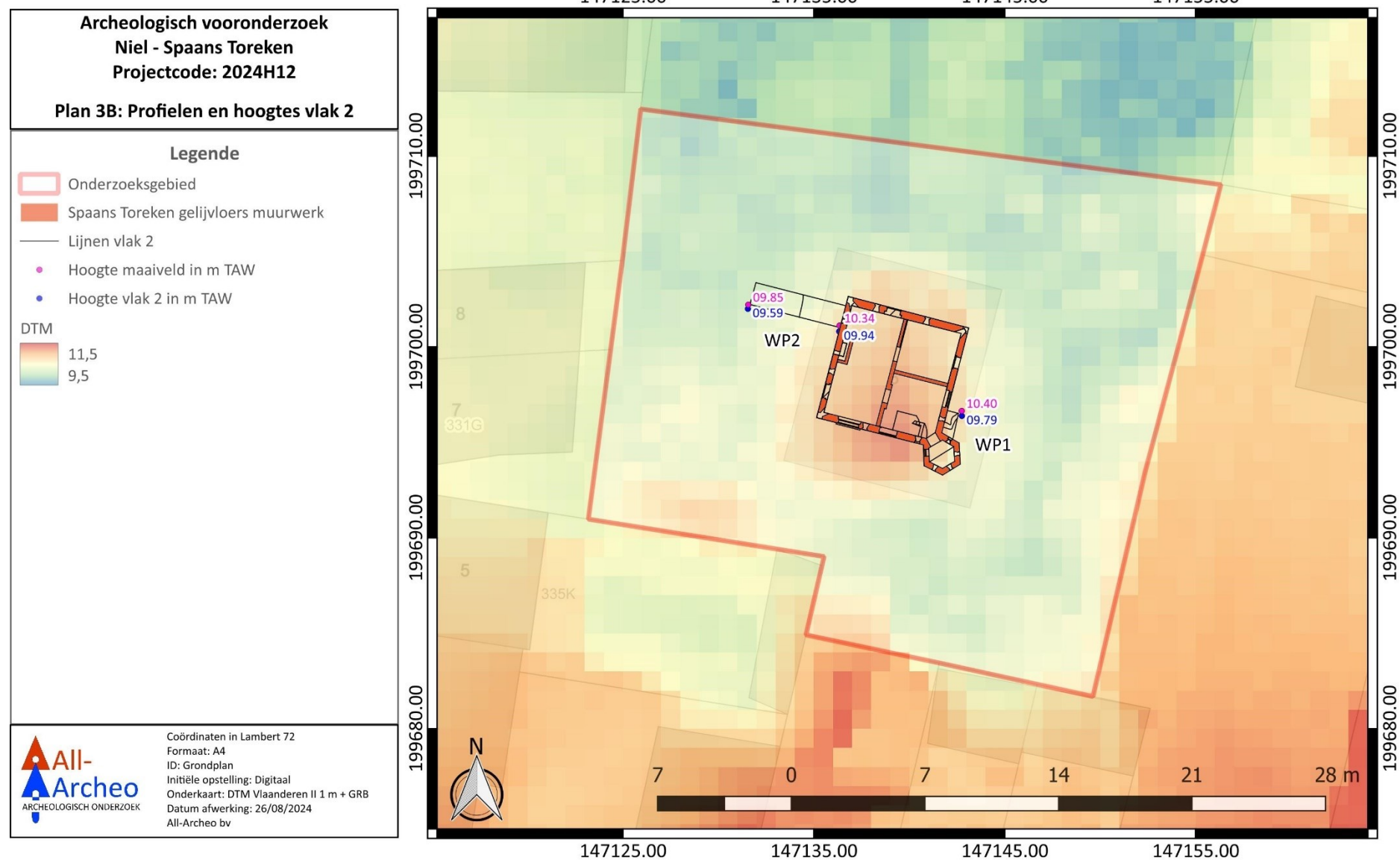
Figuur 67: Profieltekeningen werkput 2

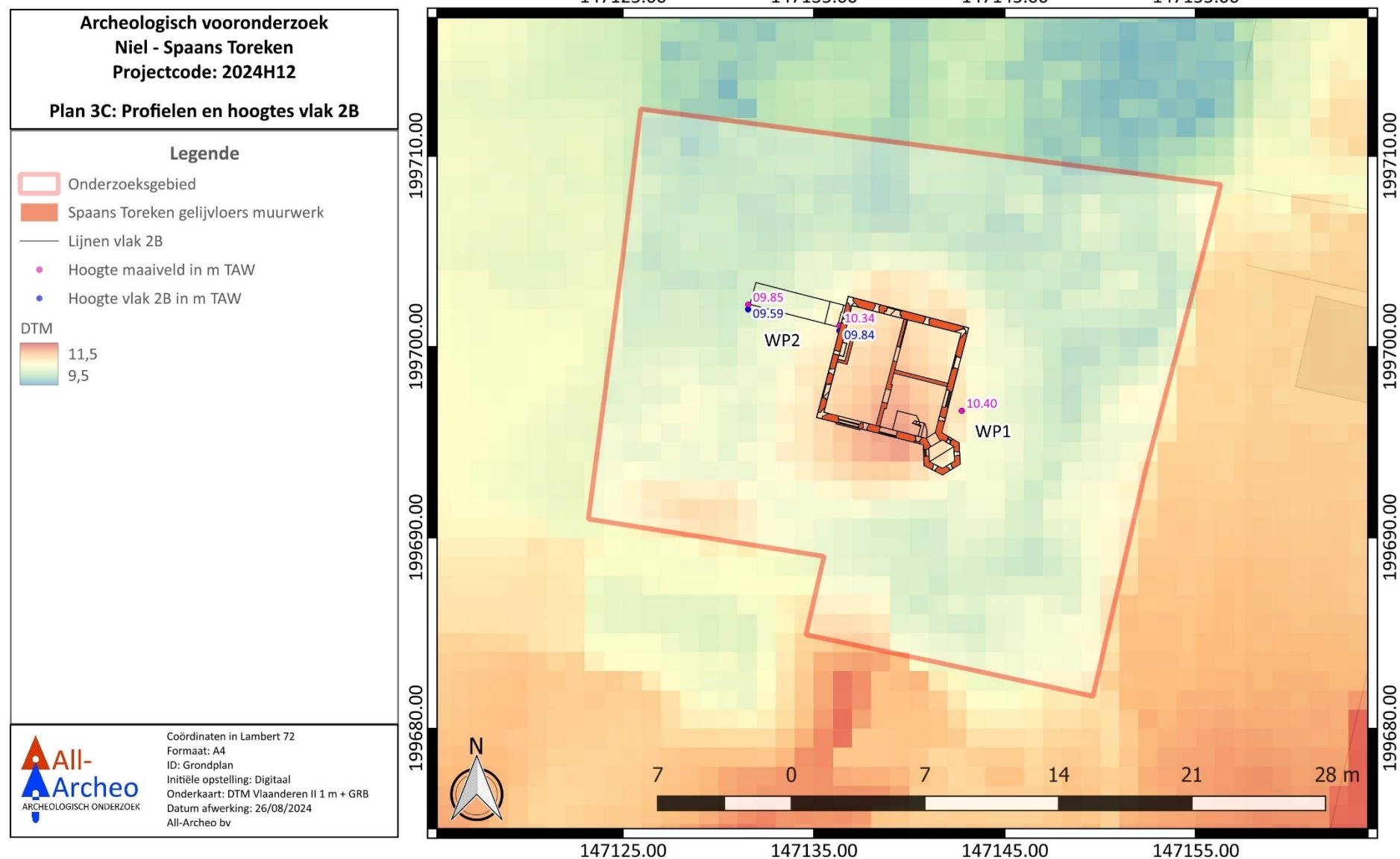
Figuur 68: Profielen en hoogtes vlak 1, weergegeven op het DTM Vlaanderen II 1 m en het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenikx bv)

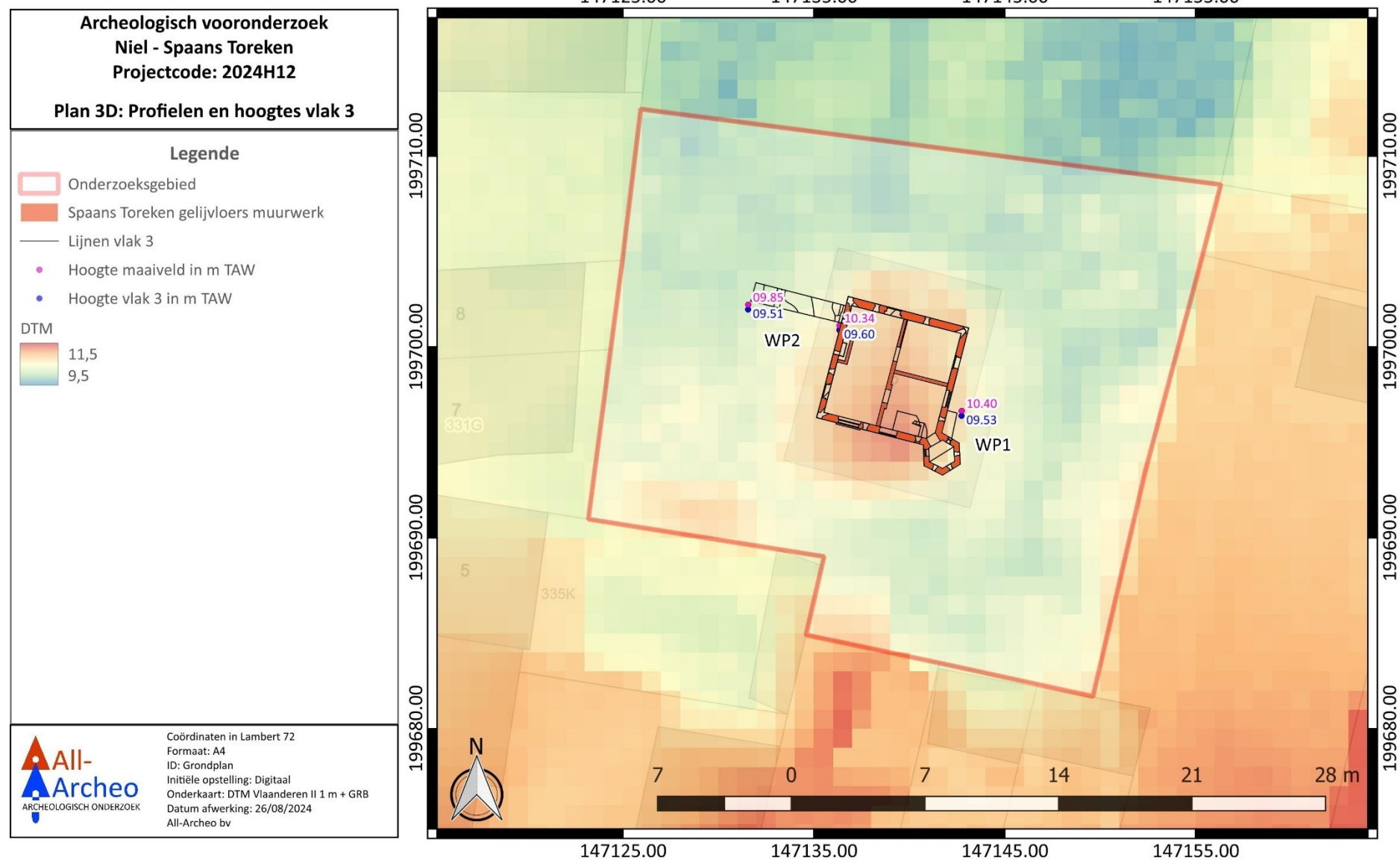
Figuur 69: Profielen en hoogtes vlak 1 (detail), weergegeven op het DTM Vlaanderen II 1 m en het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenixx bv)

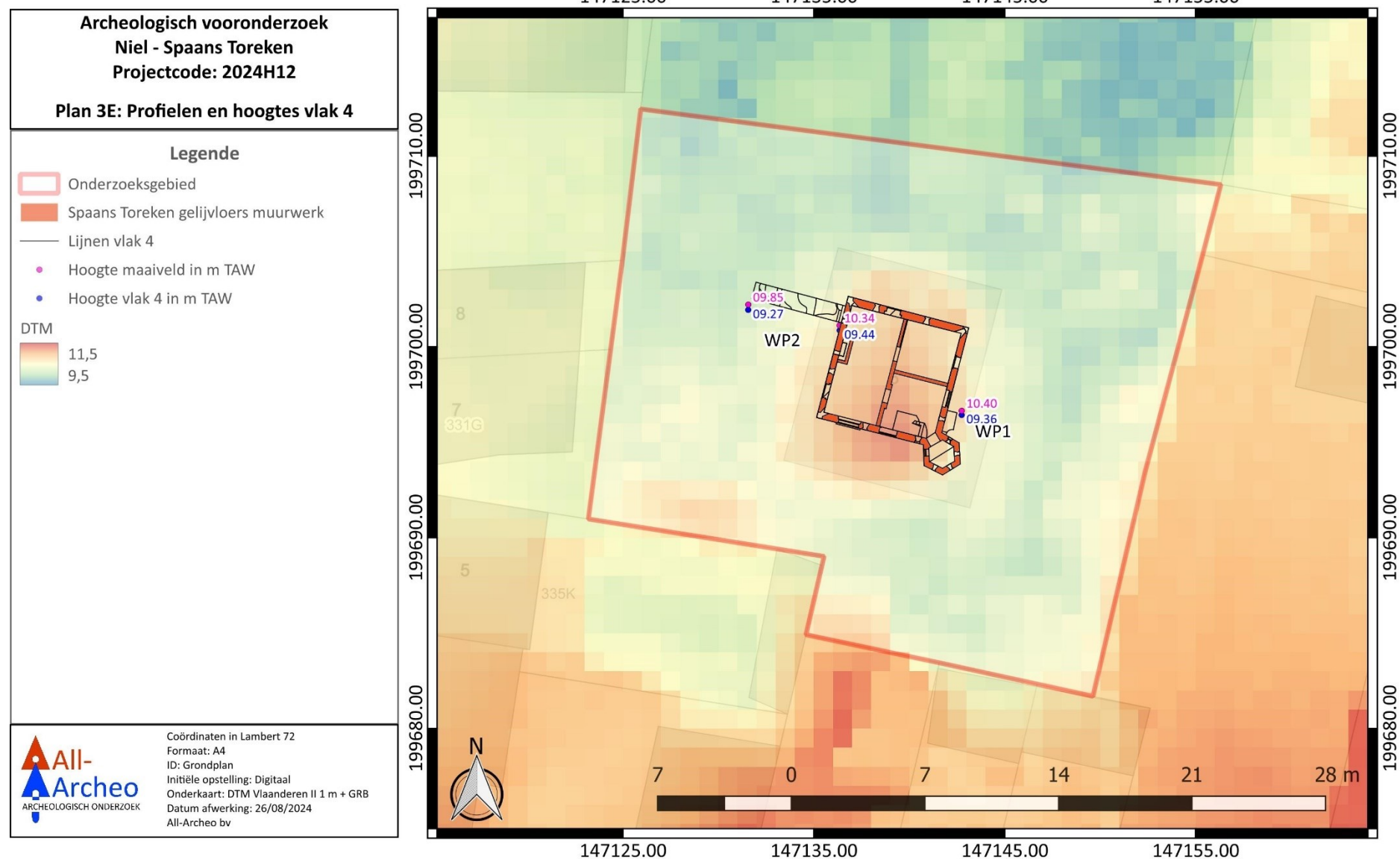
Figuur 70: Profielen en hoogtes vlak 2, weergegeven op het DTM Vlaanderen II 1 m en het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenixx bv)

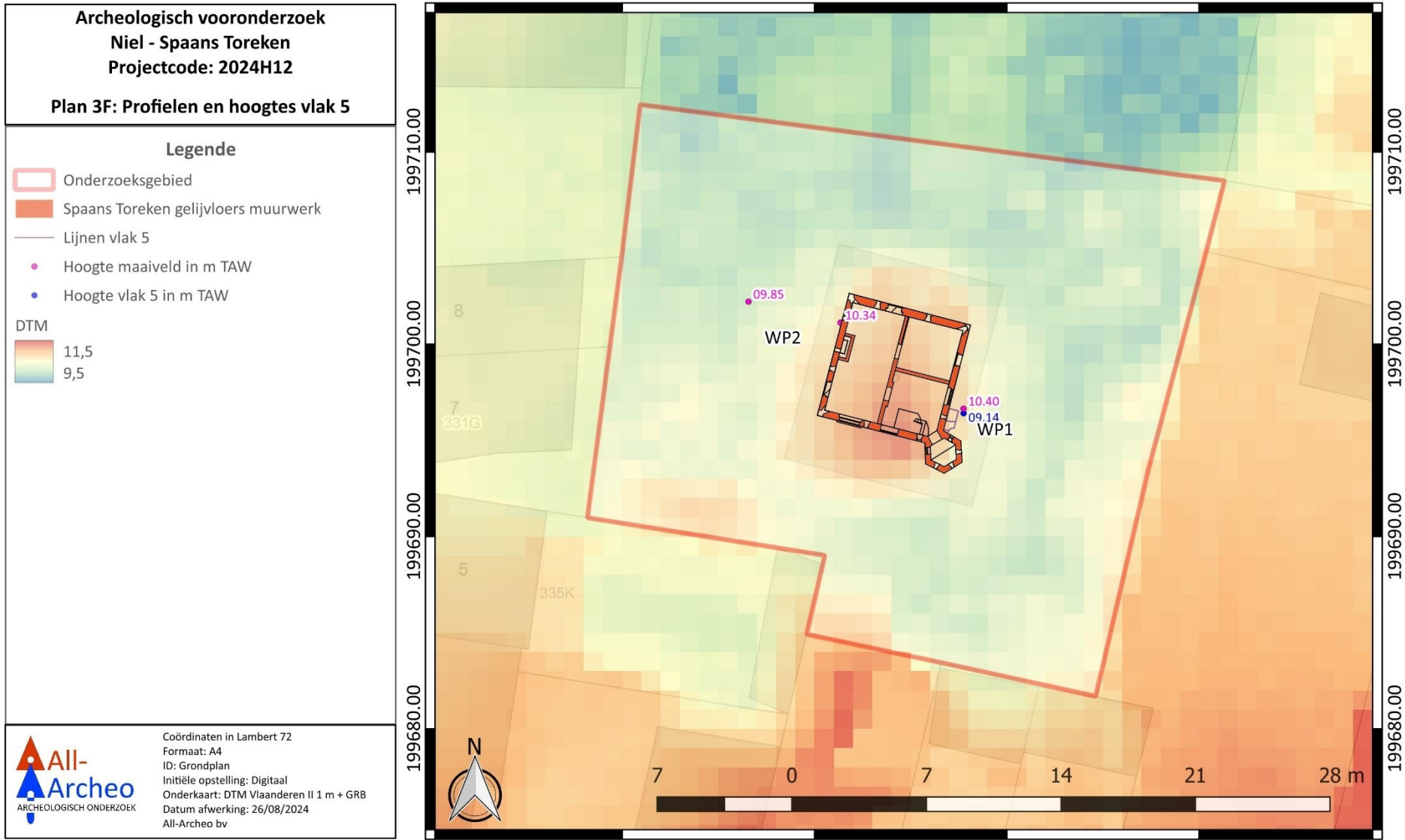
Figuur 71: Profielen en hoogtes vlak 2B, weergegeven op het DTM Vlaanderen II 1 m en het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenikx bv)

Figuur 72: Profielen en hoogtes vlak 3, weergegeven op het DTM Vlaanderen II 1 m en het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenikx bv)

Figuur 73: Profielen en hoogtes vlak 4, weergegeven op het DTM Vlaanderen II 1 m en het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenikx bv)

Figuur 74: Profielen en hoogtes vlak 5, weergegeven op het DTM Vlaanderen II 1 m en het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenikx bv)

2.4.6 Assessment van sporen

2.4.6.1 Huidige muren van het Spaans Toreken

Door de aanleg van de proefputten kon meer inzicht bekomen worden in de fundering van het Spaans Toreken. De fundering van het torentje (M6, opgaand muurwerk benoemd als M5) vangt onmiddellijk onder het huidige maaiveldniveau aan en reikt tot ca. 95 cm onder het huidige maaiveldniveau (9,45 m TAW). De fundering staat een viertal centimeter uit ten opzichte van het opgaand muurwerk. Het bovenste deel van de fundering van het torentje is vrij verzorgd uitgevoerd. Helemaal onderaan, over een hoogte van ca. 10 cm, springt de fundering een zestal centimeter naar binnen. De fundering staat er rechtstreeks op de vaste ongeroerde bodem (Cg-horizont).

De fundering is opgebouwd uit baksteen en bevat fragmenten natuursteen. Het wordt slordiger naar onder toe. De bakstenen hebben afmetingen van 17 x 7,5 x 4 cm. De mortel is een geelwitte, vrij harde kalkmortel met kalkstippen. Ter hoogte van het ingetekende bodemprofiel dat aansluit op het torentje werd geen insteek herkend. De antropogene pakketten (opgebrachte pakketten en tuinlagen) die tegen het torentje liggen (zie WP1 PRO) zijn duidelijk jonger dan het torentje. Zelfs in het onderste pakket (L4) zit nog industrieel wit aardewerk (zie O).

Figuur 75: Werkput 1, profiel Z (CD) met links het opgaand muurwerk (M5) en de fundering (M6) van het torentje en rechts de kelder (M7)

De kelder (M7) van het Spaans Toreken staat tegen het torentje. De kelder is dus jonger dan het torentje. Het feit dat het torentje los staat van de kelder zorgt er voor dat het niet zo stabiel staat, wat de scheuren in het torentje kan verklaren.²⁶

²⁶ Info Sven Ignoul

Figuur 76: Detail van de relatie tussen de fundering van het torentje (M6, links) en de kelder (M7, rechts)

De buitenmuur van de kelder van het Spaans Toreken (M7) reikt tot ca. 120 cm onder het huidige maaiveld (9,18 m TAW). De bovenzijde van de vloer in de kelder ligt ongeveer 23 cm hoger (9,41 m TAW). Waar de keldermuur aansluit op het torentje is deze iets minder diep ingezet (ongeveer niveau onderzijde torentje). Wellicht werd dit bewust gedaan om de stabiliteit van het torentje niet te sterk aan te tasten bij de bouw van het hoofdvolume. De muur van de kelder is op maaiveldniveau ca. 45 cm breed. Ze verbreedt naar onderen toe met ca. 10 cm. De muur is opgebouwd uit bakstenen met minimaal afmetingen van 15,5 x 7,5 x 4 cm en een zeer harde grijswitte kalkmortel. Er zijn ook grotere bakstenen aanwezig met bakstenen van 22 x 10 x 4,5 cm. Het metselwerk is vrij verzorgd. Spoor S3 (zie verder) kan geassocieerd worden met de bouw van de kelder. Dit spoor leverde bij het onderzoek geen diagnostisch vondstmateriaal op dat kan bijdragen tot het dateren van de oprichting van de kelder.

Het keldergat dat aansluit op de gemaakte proefput was oorspronkelijk dieper. Het reikte tot ca. 70 cm onder het huidige maaiveld. Het is gedeeltelijk dichtgemetst (M8) en bovenaan is een betonnen latei aangebracht. De bakstenen die daar voor gebruikt zijn, hebben afmetingen van 17 x 8 x 4 cm. De mortel is een witgele, zeer harde kalkmortel.

Figuur 77: Werkput 1, profiel PRW (DA) met keldermuur M7, waarvan het keldergat gedeeltelijk is dichtgemetst (M8)

Figuur 78: Werkfoto van de kelder met links het raam dat zich ter hoogte van werkput 1 bevindt (foto Harry Van Royen)

De muur aan de oostzijde van het hoofdvolume (M1, ter hoogte van werkput 2) reikt tot ca. 105 cm onder het maaiveld (9,28 m TAW). De onderzijde van deze muur reikt dus maar ca. 10 cm minder diep dan de keldermuur. Ze staat net op de Cg-horizont. Hier werd geen kelderopening vastgesteld in de aangelegde proefput.

De muur is vrij sterk verweerd vanaf ca. 30 cm boven het huidige maaiveld (10,61 m TAW) tot ca. 40 cm onder het huidige maaiveld als gevolg van onder meer wortelwerking en vorst.²⁷ Ze is tot ca. 5 cm diep afgebrokkeld. De fundering is onderaan opgebouwd uit recuperatiebrokken van metselwerk in baksteen. Door de verwerking is het niet helemaal duidelijk op welke diepte het eigenlijke opgaande muurwerk aanvangt. Het meer verzorgde metselwerk vangt aan op een diepte van ca. 55 cm onder het huidige maaiveld. De fundering staat licht uit, tot onderaan ca. 10 cm, waarna ze de onderste 20 cm nog eens 10 cm vooruitspringt.

Figuur 79: Werkput 2, profiel PRO (BC) met muur M1

Figuur 80: Bovenzijde van de oorspronkelijke toegang tot de kelder (keldertrap) met bovenaan het gewelf waarmee de kelderopening is dichtgemetst (foto Harry Van Royen)

²⁷ Info Sven Ignoul

Plaatselijk bleken er tegen de muur van het Spaans Toreken nog twee steenlagen bewaard (M2) van een herstelling of een aanbouw (onderzijde 9,70 m TAW). De stenen hebben afmetingen van 25 x 12 x 5 cm en er is een beigegele, vrij zachte kalkmortel gebruikt.

Figuur 81: Werkput 2, profiel PRO (BC) met muur M1, voor het wegnemen van muur M2

Er werd een insteek geregistreerd die in verband staat met muur M1 (S7). Deze leverde echter geen vondsten op. De antropogene pakketten (opgebrachte pakketten en tuinlagen) die tegen het torentje liggen (zie WP2 PRN en PRZ) zijn duidelijk jonger dan het hoofdvolume van het Spaans Toreken. Zelfs in het onderste pakket (L8) zit nog industrieel wit aardewerk (zie 2.4.5.2).

2.4.6.2 Grondsporen en overige muren

Ter hoogte van de eerste werkput werd op het tweede vlak een spoor vastgesteld (S1). Het is geassocieerd met de deels dichtgemaakte kelderopening (M8). Het spoor met beigegrijze puinrijke vulling heeft een breedte van ca. 45 cm en een minimale lengte van ca. 70 cm. Er konden twee lagen in onderscheiden worden met een dikte van ca. 25 cm. Het is duidelijk 20ste-eeuws.

Tot de vondsten (V09 en V10) behoren een rand- en een bodemfragment van borden, een rand- en drie wandfragmenten van een bord in industrieel wit aardewerk, een fragment industrieel vervaardigd kleurloos vensterglas, een dopje van een melkfles en een lang bot van een zoogdier met zaagsporen.

Een tweede spoor in deze werkput (S3) vangt aan vanaf vlak 4. Het neemt een groot deel in van de werkput. Enkel langs het torentje is het afwezig. Het kan in verband gebracht worden met de aanleg van de kelder. Het spoor heeft een bewaarde dikte van ca. 25 cm.

2024H12 19/08/2024 WP1 VL2 L1 L2 S1
Figuur 82: Werkput 1, vlak 2, kuil S1

2024H12 19/08/2024 WP1 VL4 S3
Figuur 83: Werkput 1, vlak 4, kuil S3

Figuur 84: Vondsten uit kuil S1 (V09)

Figuur 85: Vondsten uit kuil S1 (V10)

Een eerste spoor ter hoogte van werkput 2 werd vastgesteld op vlak 1 en sluit aan op het Spaans Toreken (S2). Het is langwerpig en heeft een breedte van ca. 35 cm. Het heeft een zeer losse, donker bruingrijze vulling. Het lijkt ontstaan door het verwijderen van de begroeiing rondom het Spaans Toreken.

In het zuidoosten van werkput 2 werden op vlak 3 twee aansluitende sporen vastgesteld (S4 en S11), waarbij kuil S4 kuil S11 oversnijdt. Beide kuilen hebben een donkergrijze vulling en een onregelmatige vorm. In de vulling zijn zinkslakken aanwezig. Kuil S4 heeft een breedte van ca. 1,10

m, kuil S11 een breedte van ca. 1,5 m. Kuil S4 is in doorsnede komvormig met vrij sterk uitstaande wanden en een vlakke bodem. De andere kuil is ook komvormig en heeft uitstaande wanden. Ze zijn respectievelijk ca. 25 en 45 cm diep bewaard.

Figuur 86: Werkput 2, vlak 3, Kuilen S4 (achteraan) en S11 (vooraan)

Kuil S4 leverde heel wat vondsten op (V11 en V12). Bij het aardewerk gaat het om rood aardewerk, rood geglazuurd aardewerk (bord, kaarsenhouders, kom, grape en kruik), wit geglazuurd aardewerk, steengoed, faience en industrieel wit aardewerk (twee borden en een kom). Verder werden uit de kuil een pijpensteel in pijpstaal en twee glasfragmenten in groen glas van een fles gevonden. De vondsten tonen aan dat de kuil uit de nieuwste tijd stamt. Uit kuil S11 komt een randfragment van een fles of kruik in rood geglazuurd aardewerk (V16).

Figuur 87: Vondsten uit kuil S4 (V11)

Figuur 88: Deel van de vondsten uit kuil S11 (V12)

Aan de noordwestzijde van de werkput werd op vlak 3 nog een spoor vastgesteld (S5). Het is een ca. 60 cm brede insteek met een donkere grijsbruine vulling, geassocieerd met een muur (M4). Het aan de zuidoostzijde komvormig spoor is ca. 30 cm diep. De noordnoordoost-zuidzuidwest georiënteerde muur heeft een hoogte van ca. 25 cm. Ze is opgebouwd met verticaal tegen elkaar geplaatste dakpannen. Op kant gezette dakpannen voor de opbouw van muurtjes met variërende hoogtes komen langsheen de rechteroever van de Rupel wel meer voor. Een voorbeeld met een vrij grote hoogte bevindt zich bij de Paardenstal (het Natuur.huis) aan de Boomsestraat in Niel.²⁸

Figuur 89: Werkput 2, profiel PRW (DA) met muur M4 en insteek S5

Vanaf vlak 3 vangt ook een noordnoordoost-zuidzuidwest georiënteerde, ondiep ingezette, bakstenen fundering aan (M3). De ca. 30 cm brede fundering is slechts bewaard over een hoogte van ca. 12 cm. Ze is opgebouwd uit recuperatiestenen met verschillende afmetingen. De fundering lijkt van een aanbouw aan het hoofdvolume. Op de westgevel zijn er nog negatieven te zien van de aanbouw.

Figuur 90: Werkput 2, vlak 3, muur M3 (achteraan) en kuil S5 (vooraan)

²⁸ Info Harry Van Royen

Ter hoogte van vlak 4, dat werd aangelegd aan de bovenzijde van de C-horizont, tekenen zich verschillende kuilen met een onregelmatige vorm af (S6, S8-10 en S12). Ze worden doorsneden door sporen die reeds ter hoogte van het bovenliggende vlak zichtbaar werden (S5 en S11). Ook de insteek (S7) van de muur van het Spaans Toreken (M1) vangt aan de bovenzijde van de C-horizont aan. S9 is de oudste kuil. Deze wordt oversneden door kuilen S8 en S12. Kuil S8 wordt dan weer oversneden door kuilen S10 en S12. De vulling van de kuilen varieert van lichtgrijs tot donker grijsbruin. De minimale afmetingen van de kuilen variëren tussen ca. 30 en 310 cm. Kuil S8 is 25 cm diep bewaard. Aan de hand van een boring kon bepaald worden dat kuil S9 ongeveer 55 cm diep is.

Wat vondsten betreft, komt uit kuil S8 een bodemfragment van een kom in rood geglazuurd aardewerk (V14) en uit kuil S10 komt een wandfragment rood geglazuurd aardewerk (V15). Deze vondsten kunnen slechts breed gedateerd worden in de periode van de late middeleeuwen tot en met de nieuwe of zelfs de nieuwste tijd.

2024H12 19/08/2024 WP2 VL3 L8 L9 S4 S5 M2 M3

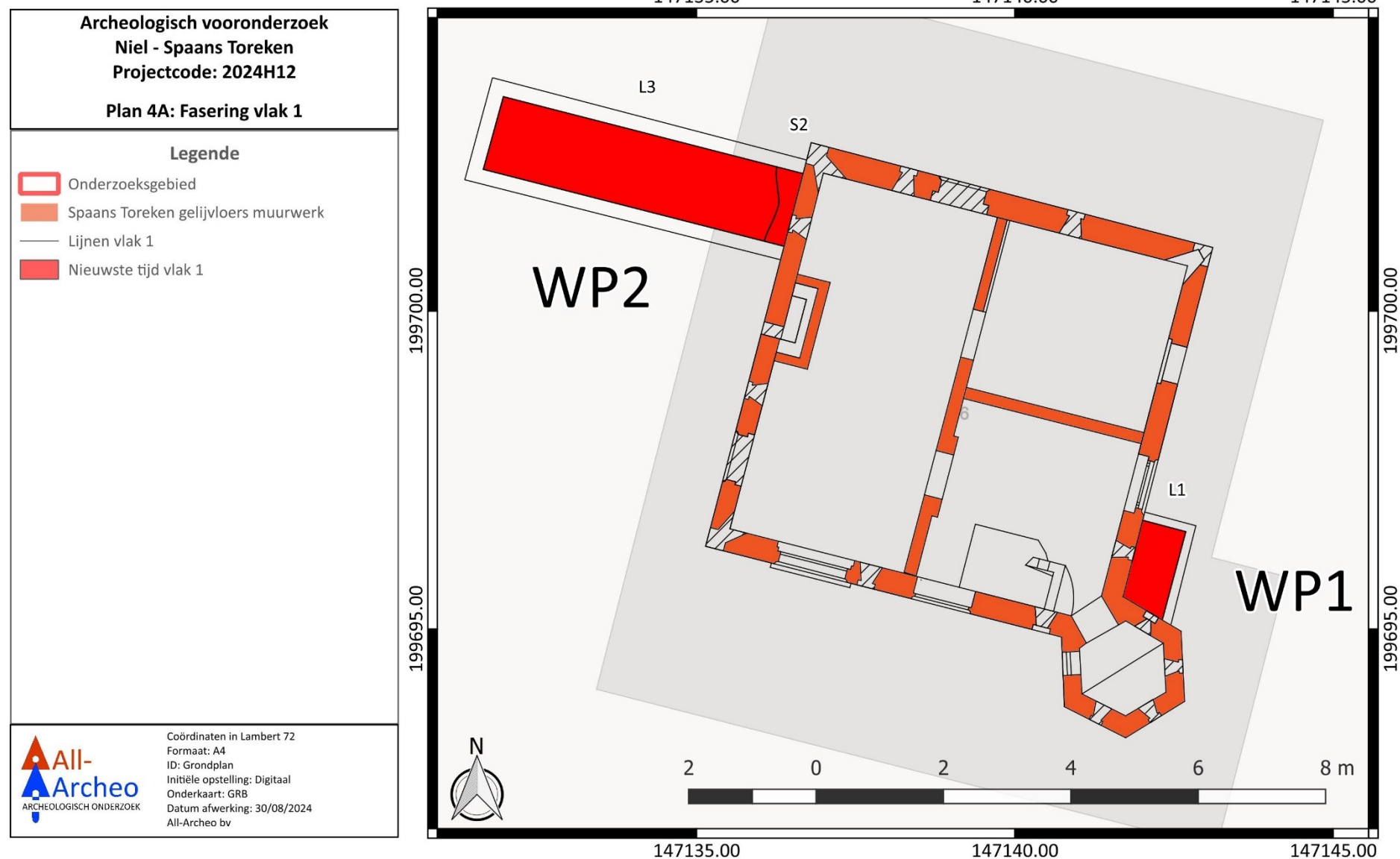
Figuur 91: Werkput 2, vlak 4, kuilen S5-6 en S8-12 en muur M3

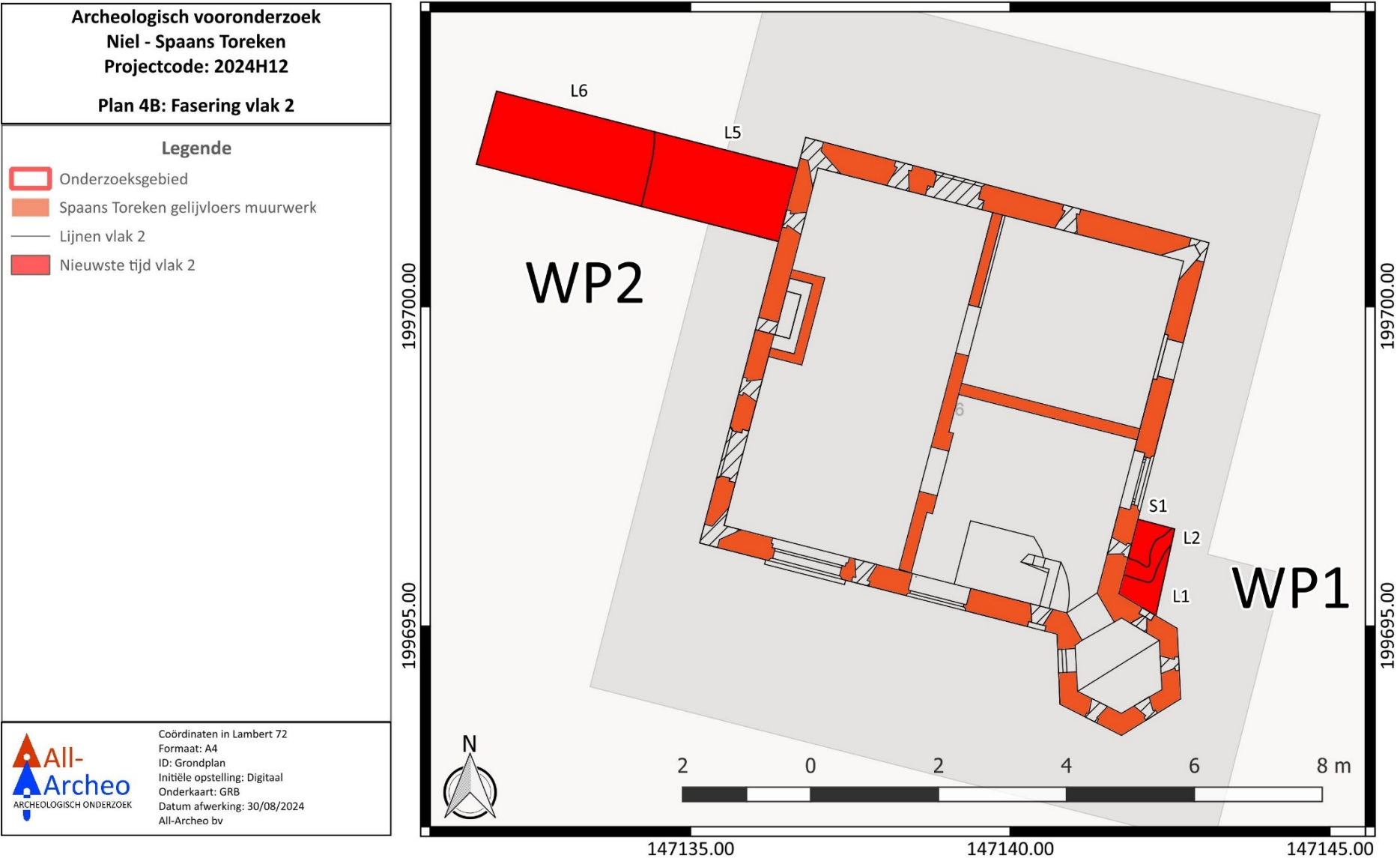
Figuur 92: Vondsten uit kuil S8 (V14)

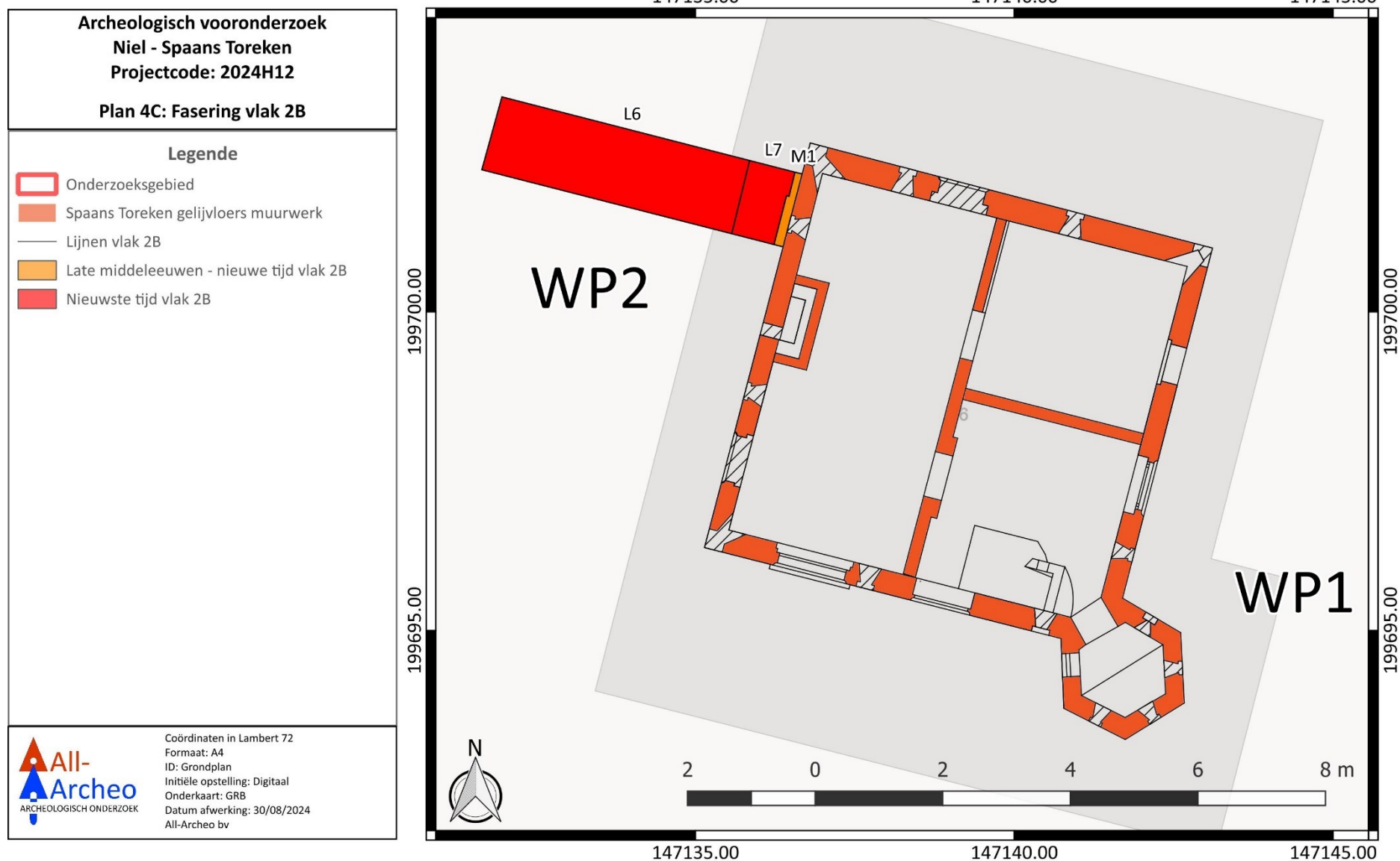
Figuur 93: Vondsten uit kuil S10 (V15)

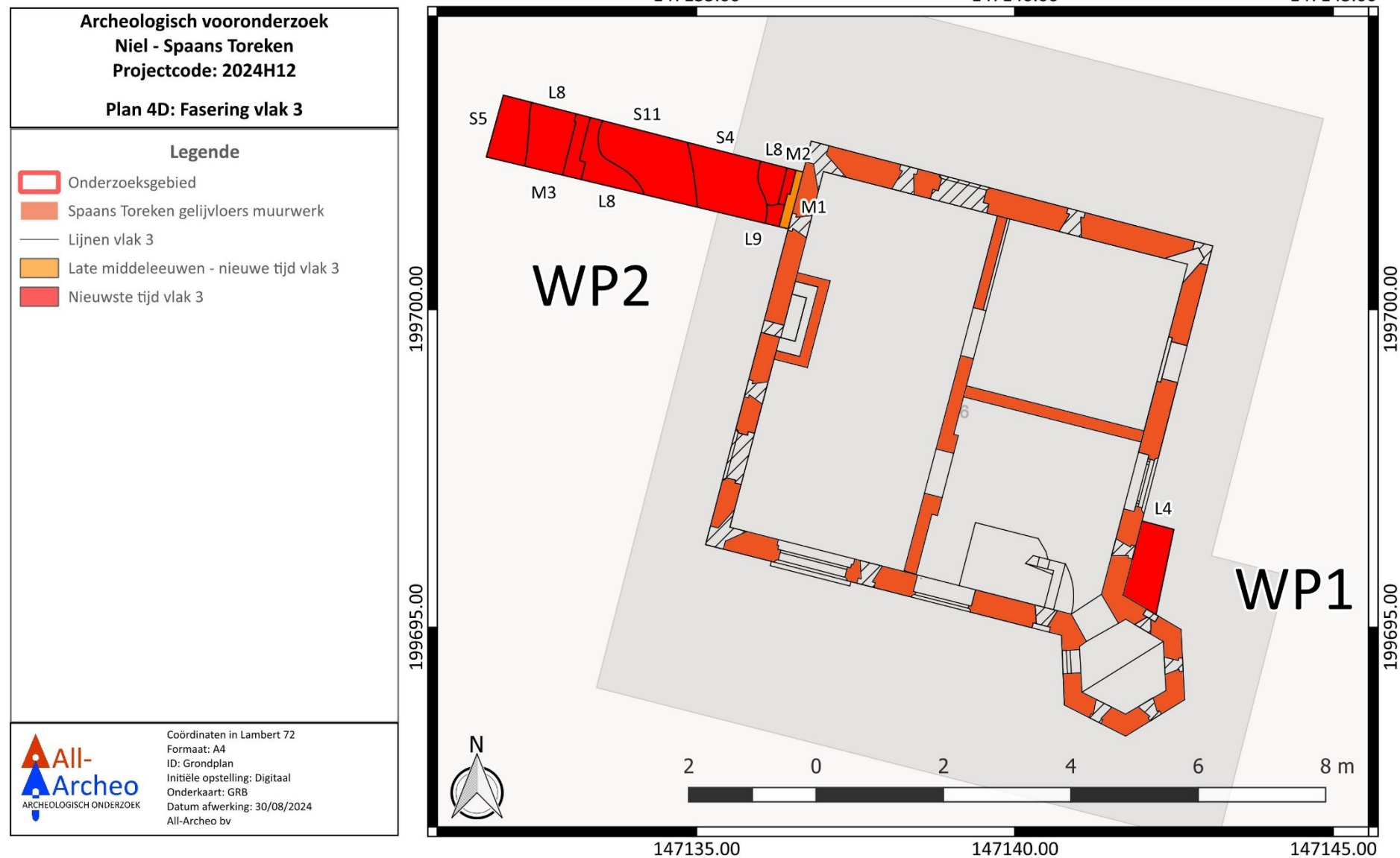
Figuur 94: Fasering vlak 1, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenikx bv)

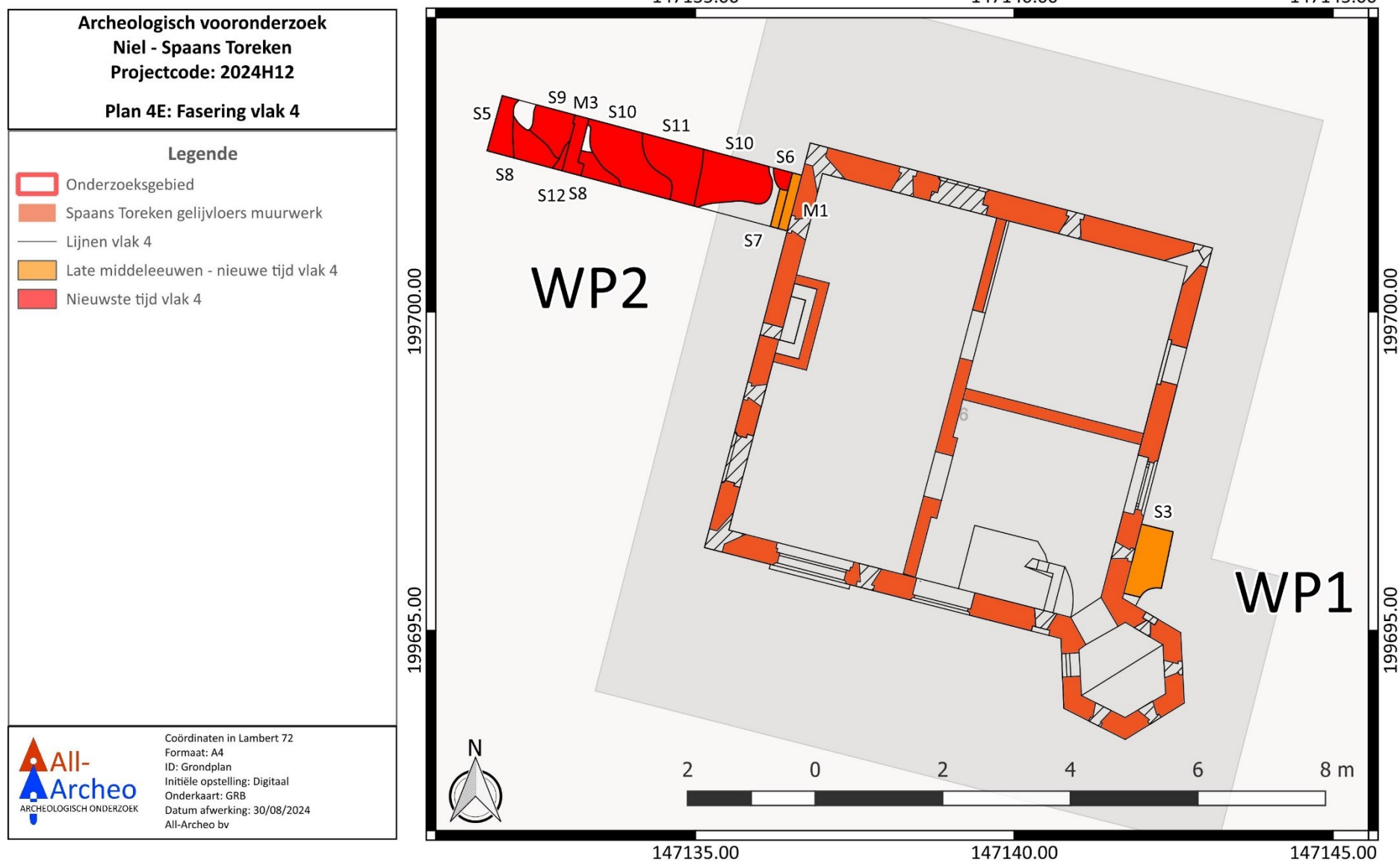
Figuur 95: Fasering vlak 2, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenikx bv)

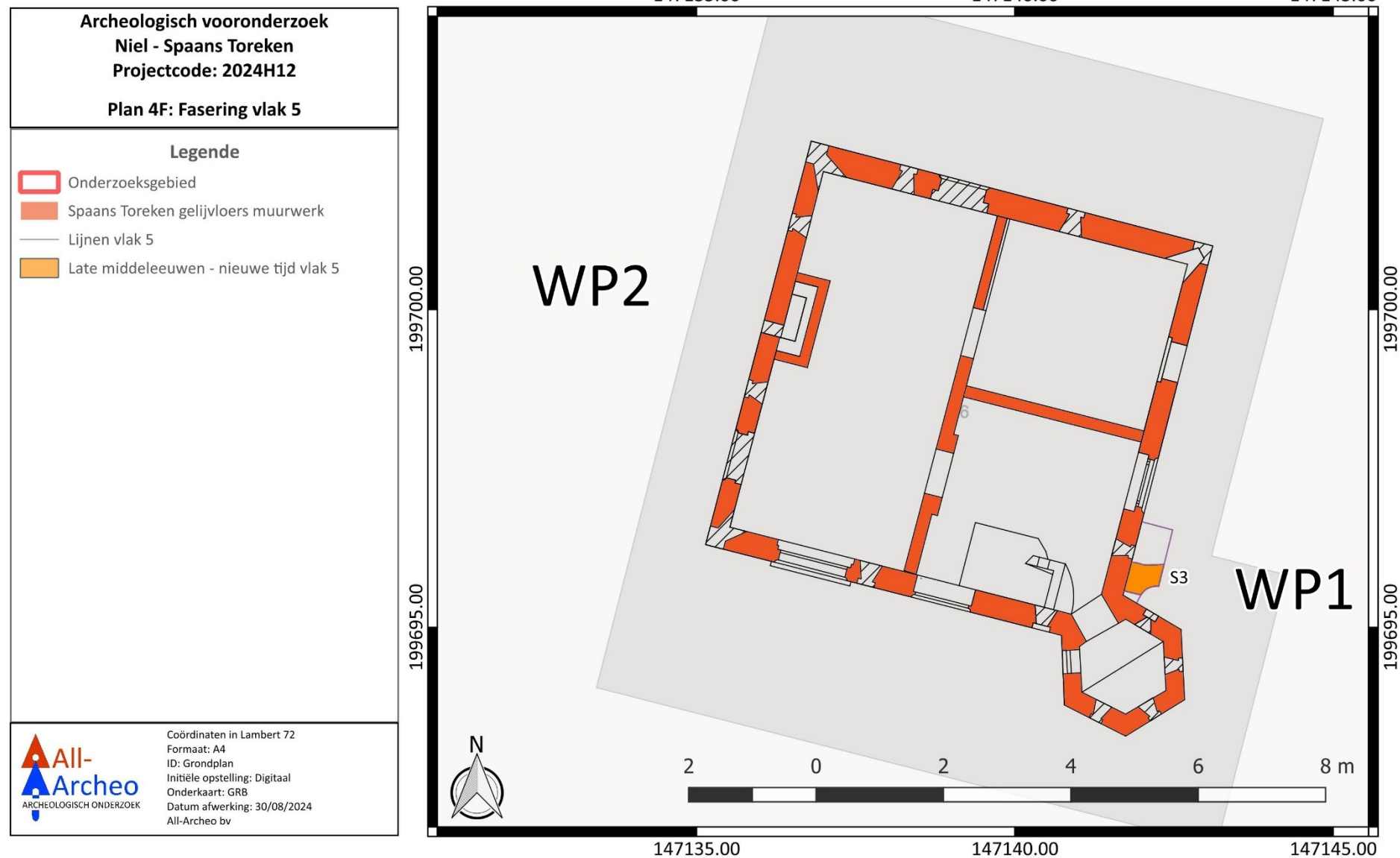
Figuur 96: Fasering vlak 2B, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenixx bv)

Figuur 97: Fasering vlak 3, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenikx bv)

Figuur 98: Fasering vlak 4, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenixx bv)

Figuur 99: Fasering vlak 1, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be) en het gelijkvloers van het Spaans Toreken (Fenixx bv)

2.4.7 Interpretatie van de vaststellingen

In dit deel worden gegevens uit historisch onderzoek gekoppeld aan de archeologische vaststellingen om de resultaten van het archeologisch onderzoek beter te kunnen interpreteren.

Het Spaans Toreken werd in de 19de en het begin van de 20ste eeuw verhuurd als woning, maar na de Tweede Wereldoorlog was het niet meer bewoond.²⁹ Van de laatste bewoningsfase zijn er foto's. Deze dateren van 1940. Daaruit blijkt dat er geen kunstmatige heuvel lag rond het gebouw. Dit verklaart ook de aanwezigheid van 19de-eeuws en mogelijk vroeg 20ste-eeuws vondstmateriaal in de tuinlagen, in de opgebrachte pakketten en in de kuilen. Er zijn bij het proefputtenonderzoek ook geen resten vastgesteld van oudere opgebrachte pakketten.

In het onderzoeksrapport van Fenikx wordt gesteld dat de opvulsporen van de kelderramen (kant kelderruimte) aantonen dat het maaiveld hier ongeveer 1 m lager lag.³⁰ Dit kan door het proefputtenonderzoek min of meer bevestigd worden, althans voor de 19de/vroegere 20ste eeuw. De bovenzijde van de onderste tuinlaag lijkt het niveau aan te geven van het maaiveld van omstreeks 1940. Dit bevindt zich 70 à 75 cm onder het maaiveldniveau tegen het gebouw. Voordien zal het maaiveldniveau hoger gelegen hebben (zie verder).

Figuur 100: De zuidwestzijde van het Spaans Toreken ca. 1940 (© privé-collectie Roger Van Raemdonck) met aanduiding van het deel dat nu niet zichtbaar is door de heuvel

²⁹ Debonne 2020, 9

³⁰ Verdonck/Deceuninck 2022, 24 en 33

Figuur 101: Werkput 1, profiel noord (AB) met aanduiding (rood) van het maaiveldniveau omstreeks 1940

In het verslag van het onderzoek van Fenikx wordt het volgende gesteld: 'De diepe keldergaten zijn sterke aanwijzingen dat het maaiveld rond het bouwwerk aanvankelijk veel lager lag, zoals ook zichtbaar is op een historische foto'.³¹

Figuur 102: Werkput 1, profiel Z (CDA) met het opgaand muurwerk (M5, links) en de fundering (M6, links) van het torentje en de kelder (M7, rechts), met in rood de aanduiding van het funderingswerk van het torentje en in donkerblauw de overgang tussen het meer verzorgde en het minder verzorgde metselwerk ter hoogte van de kelder

³¹ Verdonck/Deceuninck 2022, 33-34

Dat er wel degelijk voordien (vanaf de oprichtingsfase tot bij de afgraving ervan (in de 19de eeuw?)), ondanks het ontbreken van restanten ervan ter hoogte van de proefputten, een kunstmatige heuvel lag rond het gebouw kan aangetoond worden door het funderingswerk van het gebouw. Bij het torentje vangt het funderingswerk net onder het huidige maaiveld (bovenzijde heuvel) aan. De begrenzing tussen het mooie metselwerk en het iets minder verfijnd en verder uitstaand metselwerk bevindt zich ter hoogte van de kelder ongeveer 30 cm onder het huidige maaiveld tegen het gebouw. Wellicht bevond zich rond de kelderopening in het oosten een gemetst keldergat als grondkering. Daar zijn echter geen resten van gevonden, ook geen negatieven langs de kelderopening.

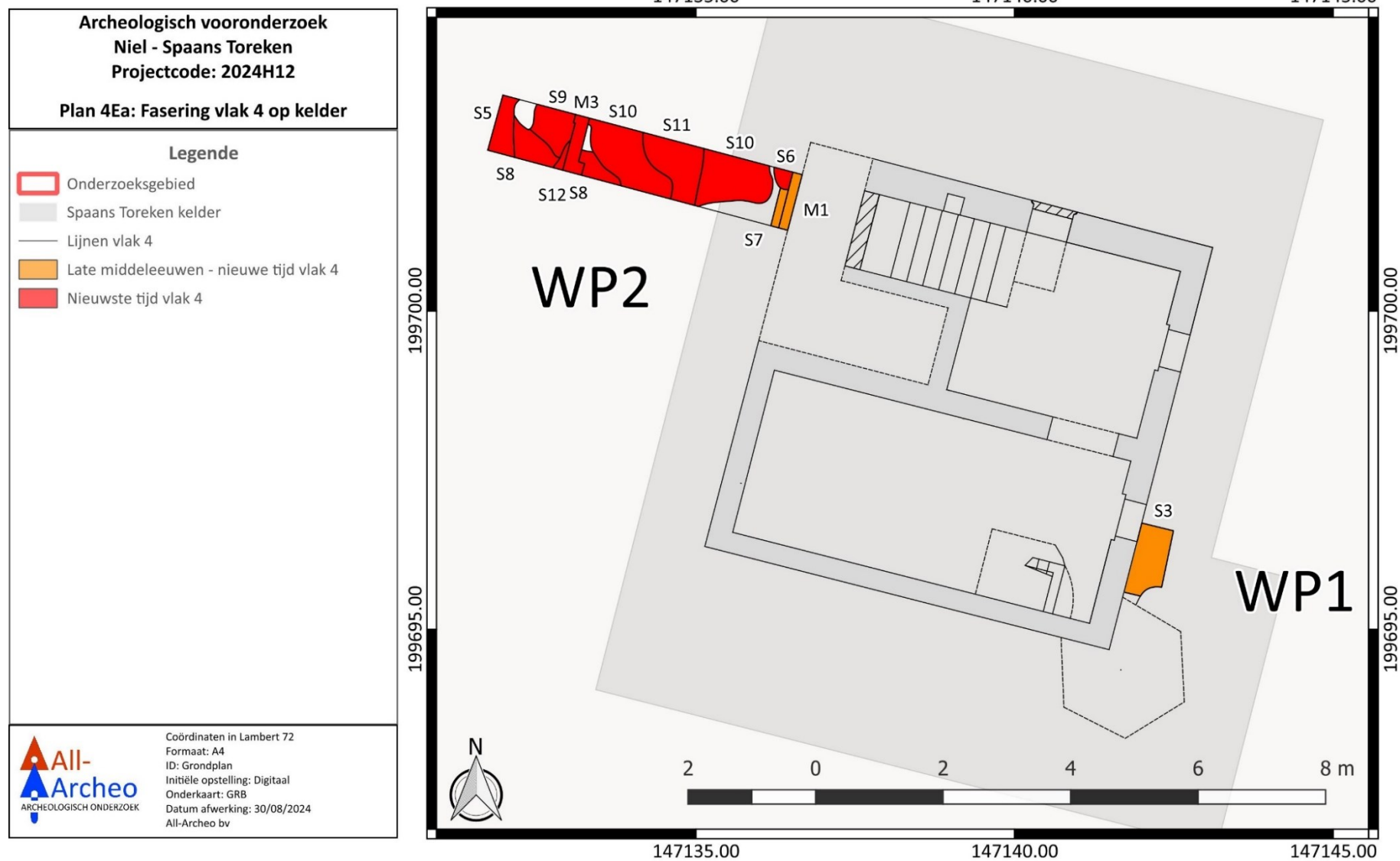
Ook bij het niet-onderkelderde deel van het hoofdvolume in werkput 2 lijkt het funderingswerk vrij hoog te beginnen. Het meer verzorgde metselwerk vangt aan op een diepte van ca. 55 cm onder het huidige maaiveld, maar door de verwerking van het muurwerk is niet duidelijk waar het funderingswerk effectief aanvangt. Dit zal wellicht hoger zijn. Doordat er geen resten van de oorspronkelijke heuvel bewaard zijn, is er geen beeld van het profiel van de oorspronkelijke heuvel (breedte en verloop).

Eén van de doelen van de proefput die werd aangelegd in het noordwesten (werkput 2) was na te gaan of er hier een toegang tot de kelder aanwezig was. De oorspronkelijke keldertrap, die nog aanwezig is in de kelder, zou hier uitkomen. Deze keldertrap werd buiten gebruik gesteld bij de uitbreiding van het interieur, waarbij een tussenverdieping werd gecreëerd. De keldertrap werd vervangen door een andere keldertrap.³² Er werden geen aanwijzingen gevonden in de buitenmuur in het verlengde van de oorspronkelijke trap dat hier een muuropening was. De trap zal uitgekomen hebben op de gelijkvloerse verdieping (wat verdedigingstechnisch ook logischer is).

Figuur 103: Werkput 2, detail profiel PRO (BC) met muur M1

³² Verdonck/Deceuninck 2022, 36

Figuur 104: Fasering vlak 4, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be) en de kelder van het Spaans Toreken (Fenikx bv), waarbij werkput 2 zich in het verlengde bevindt van de oorspronkelijke keldertrap

Het Spaans Toreken, zoals het vandaag bestaat, zou volgens lokale onderzoekers opgericht zijn in de jaren 1570, als vervanging van een oudere donjon of een oudere donjon werd in die periode verbouwd. Een belangrijk aspect in de algemene fasering van het gebouw is dat de toren duidelijk ouder is dan de rest van het gebouw. Er bevindt zich namelijk een bouwnaad op de plaats waar het hoofdvolume aansluit op de toren, waarbij duidelijk is dat het hoofdvolume tegen de toren staat. Dit maakt het mogelijk dat de toren vrijstaand was of dat er oorspronkelijk een ander gebouw op aansloot. Concrete aanwijzingen (ouder muurwerk, insteken, etc.) voor een voorganger van het huidige hoofdvolume zijn ter hoogte van de gemaakte proefputten niet gevonden, tenzij het funderingswerk ter hoogte van werkput 2 daar nog een restant van is, al wijkt dit funderingswerk wel af van dat van de toren.

2024H12 20/08/2024 WP1 VL1 M5-8
Figuur 105: De bouwnaad ter hoogte van waar het hoofdvolume (rechts) aansluit op de toren (links)

2.4.8 Assessment van het onderzochte gebied

Na uitvoering van de voorgaande stappen kunnen de onderzoeksvragen beantwoord worden.

Hoe is de opbouw van de fundering?

De fundering verschilt tussen de toren, de onderkelderde zone en de niet onderkelderde zone. Het funderingswerk ter hoogte van de toren vangt onmiddellijk onder het huidige maaiveldniveau aan. De begrenzing tussen het mooie metselwerk en het iets minder verfijnd en verder uitstaand metselwerk bevindt zich ter hoogte van de kelder ongeveer 30 cm onder het huidige maaiveld tegen het gebouw. Bij het niet onderkelderde deel lijkt het funderingswerk niet zo veel onder het maaiveld te beginnen, maar de precieze diepte is niet te achterhalen door de verwerking van het muurwerk.

De fundering van het torentje is opgebouwd uit baksteen en bevat fragmenten natuursteen. Ze wordt slordiger naar onder toe. Ter hoogte van de kelder is de muur ook in baksteen opgetrokken. Het metselwerk is vrij verzorgd. De muur verbreedt aan de buitenzijde met ca. 10 cm naar onderen toe. De muur van de kelder is op maaiveldniveau ca. 45 cm breed. De fundering van het niet onderkelderde deel is onderaan opgebouwd uit recuperatiebrokken van metselwerk in baksteen.

Alle funderingen staan in of op de vaste ongeroerde bodem. De onderzijde van de funderingen bevindt zich op volgende dieptes:

- Toren: ca. 95 cm onder het huidige maaiveld (9,45 m TAW)
- Kelder: ca. 120 cm onder het huidige maaiveld (9,18 m TAW). De bovenzijde van de vloer in de kelder ligt ongeveer 23 cm hoger (9,41 m TAW)
- Niet onderkelderde deel: ca. 105 cm onder het maaiveld (9,28 m TAW)

Het Spaans Toreken is over het algemeen goed gefundeerd. De reden waarom de toren toch scheuren vertoont, ondanks dat hij gefundeerd is op de vaste ongeroerde bodem, is het feit dat het torentje los staat van de kelder en dus niet veel zijdelingse steun heeft.

Zijn er eventueel bouwsporen aanwezig in het noordwesten, waar een dichtgemaakte keldertrap aanwezig zou zijn?

Er werden geen bouwsporen in de buitenmuur vastgesteld die wijzen op een dichtgemaakte keldertrap. De trap zal uitgekomen hebben op de gelijkvloerse verdieping. Op de plaats waar die toegang dan binnen zit, is er een lichte verzakking in de vloer. Het gat dat in de kelder te zien is aan het begin van de trap kan daarvan misschien de oorzaak zijn.³³ Het is niet uitgesloten dat het funderingswerk ter hoogte van de niet onderkelderde zone nog een restant is van een oudere bouwphase.

Wat is de gelaagdheid in de onmiddellijke omgeving van de toren?

Ter hoogte van de heuvel rondom het Spaans Toreken bevindt zich een afwisseling van tuinlagen, opgebrachte pakketten en opgevulde kuilen. Het vondstmateriaal is duidelijk te plaatsen in de 19de eeuw en in de vroegere 20ste eeuw.

Van de laatste bewoningsfase zijn er foto's van het Spaans Toreken. Deze dateren van 1940. Daaruit blijkt dat er dan geen kunstmatige heuvel lag rond het gebouw. Dit verklaart ook de aanwezigheid van 19de-eeuws en vroeg-20ste-eeuws vondstmateriaal in de tuinlagen, in de opgebrachte pakketten en in de kuilen.

Er zijn bij het proefputtenonderzoek geen resten vastgesteld van oudere opgebrachte pakketten. De bovenzijde van de onderste tuinlaag lijkt het niveau aan te geven van het maaiveld omstreeks 1940. Dit bevindt zich 70 à 75 cm onder het huidige maaiveldniveau tegen het gebouw. De vaste

³³ Info Harry Van Royen

ongeroerde bodem bevindt zich in het oosten, ter hoogte van de toren, 104 cm onder het maaiveld (9,36 m TAW). Aan de westzijde bevindt deze zich 58 (verst van het Spaans Toreken) tot 90 cm (tegen het Spaans Toreken) onder het maaiveld (9,27-9,44 m TAW).

Dat er wel degelijk voordien een lage kunstmatige heuvel lag rond het gebouw, ondanks het ontbreken van restanten ervan ter hoogte van de proefputten, kan aangetoond worden door het funderingswerk van het gebouw. Doordat er geen resten van de oorspronkelijke heuvel bewaard zijn, is er geen beeld van het profiel van deze heuvel (breedte en verloop).

Een kuil in het oosten, langs de toren, kan in verband gebracht worden met de aanleg van het onderkelderde volume. Dit leverde jammer genoeg geen diagnostisch vondstmateriaal op dat de oprichting van de kelder kan dateren. Aan de westzijde werd nog de insteek van de fundering vastgesteld vanaf het niveau van de vaste ongeroerde bodem. Ook hier werd geen vondstmateriaal uit gerecupereerd.

2.4.9 Beschrijving van de potentiële kennis, waardering en interpretatie van de site

Op basis van het uitgevoerde proefputtenonderzoek is duidelijk dat de funderingen op de vaste ongeroerde bodem staan, ook het torentje. De aanwezigheid van scheuren in het torentje komt voort uit het feit dat het torentje los staat van de kelder en dus niet veel zijdelingse steun heeft. Er werden geen bouwsporen in de buitenmuur vastgesteld die wijzen op een dichtgemaakte toegang tot de oorspronkelijke keldertrap.

De heuvel rondom het Spaans Toreken bestaat uit een afwisseling van tuinlagen, opgebrachte pakketten en opgevulde kuilen. Het vondstmateriaal is duidelijk te plaatsen in de 19de eeuw en de vroegere 20ste eeuw. Er zijn bij het proefputtenonderzoek ook geen resten vastgesteld van oudere opgebrachte pakketten, al zullen die wel aanwezig geweest zijn op basis van het funderingswerk van het Spaans Toreken.

De pakketten op de huidige heuvel hebben op zich een lage archeologische waarde. Hoewel de lagen boven de moederbodem van de heuvel recent zijn, heeft het archeologisch onderzoek wel aangetoond dat het Spaans Toreken oorspronkelijk ook al op een topografisch hoger gelegen zone stond.

Landschappelijk is het wel waardevol om bij de toekomstige renovatie een heuvellichaam rond te toren te behouden, bij voorkeur tot ongeveer hetzelfde maaiveldniveau als vandaag. Bodemingrepen tegen het Spaans Toreken kunnen uitgevoerd worden tot op een diepte van 9.85 m TAW (buffer van ca. 30 cm ten opzichte van de vaste ongeroerde bodem), zonder dat er relevante archeologische resten worden geraakt.

Dit is tegen de toren zelf ca. 50 cm onder het huidige maaiveld, maar aan de voet van de heuvel slechts een tiental centimeter. Zo blijft er ook voldoende buffer ten opzichte van de funderingen van (recentere) aanbouwen.

Ter hoogte van het onderste archeologische vlak kunnen nog relevante archeologische sporen aanwezig zijn die inzicht kunnen geven in de historische ontwikkeling van het Spaans Toreken, het domein, maar mogelijk ook in oudere fasen (middeleeuwen en vroeger), gezien de gunstige landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied.

Om een toegang te creëren van buiten uit naar de kelder zouden de gedeeltelijk dichtgemetste kelderopeningen aan de oostzijde terug opengemaakt kunnen worden. Deze zijn echter slechts 60 cm breed. De hoogte bedraagt ca. 140 cm.

3 Samenvatting

Ter hoogte van het onderzoeksgebied bevindt zich het “Spaans Toreken”, een donjon of woontoren die opgericht zou zijn in de periode 1450-1550 in het centrum van Niel, met in het zuidoosten een traptoren. Het gebouw maakt deel uit van de site Nielderhoff. Ondanks dat de eerste zekere vermelding pas dateert uit 1659, is op basis van de manier waarop de site weergegeven is op cartografische bronnen, de oorsprong van het Spaans Toreken mogelijk al in de late middeleeuwen te zoeken. Het lijkt er op dat de uitbouw vanaf omstreeks het midden van de 17de eeuw van het kasteel Nielderbroeck door de heren van Niel er voor gezorgd heeft dat de site Nielderhoff geleidelijk aan werd opgegeven als het “Hoff van Niel”. Het Spaans Toreken werd in de 19de eeuw en in het interbellum bewoond. Na de Tweede Wereldoorlog werd het pand niet meer bewoond en in de tweede helft van de 20ste eeuw verdween een lage aanbouw met zadeldak aan de westzijde. Door de leegstand raakte het gebouw in verval en brandstichting zorgde voor verdere beschadiging.

Bij het proefputtenonderzoek werd vastgesteld dat de fundering verschilt tussen de toren, de onderkelderde zone en de niet onderkelderde zone. Al de funderingen staan in of op de vaste ongeroerde bodem. De reden waarom de toren toch scheuren vertoont, ondanks dat hij gefundeerd is op de vaste ongeroerde bodem, is het feit dat het torentje los staat van de kelder en dus niet veel zijdelingse steun heeft.

Er werden geen bouwsporen in de buitenmuur vastgesteld die wijzen op een dichtgemaakte keldertrap. De trap zal uitgekomen hebben op de gelijkvloerse verdieping. Ter hoogte van de heuvel rondom het Spaans Toreken bevindt zich een afwisseling van tuinlagen, opgebrachte pakketten en opgevulde kuilen. Het vondstmateriaal is duidelijk te plaatsen in de 19de eeuw en vermoedelijk de vroegere 20ste eeuw. Van de laatste bewoningsfase zijn er foto's van het Spaans Toreken uit 1940, waaruit blijkt dat er dan geen kunstmatige heuvel lag rond het gebouw. Dit verklaart ook de aanwezigheid van 19de-eeuws en mogelijk vroeg 20ste-eeuws vondstmateriaal in de tuinlagen, in de opgebrachte pakketten en in de kuilen.

Op basis van het funderingswerk van het gebouw kon aangetoond worden dat er voordien een lage kunstmatige heuvel lag rond het gebouw. Doordat er geen resten van de oorspronkelijke heuvel bewaard zijn, hebben we geen beeld van het profiel van deze heuvel.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Adams, R./S. Vermeire/G. De Moor/P. Jacobs/S. Louwye/T. Polfliet, 2002: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 15 Antwerpen*, Gent.

Debonne, V., 2020: *Beschermingsdossier: Spaans Toreken, Niel, Heideplaats 39 – monument*, Brussel.

Verdonck, A./M. Deceuninck, 2022: *Niel Spaans Toreken. Materiaaltechnisch onderzoek*, Gentbrugge.

4.2 Websites

CadGis (2024)

http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE

Cartesius (2024)

<http://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2024)

<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2024)

<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2024)

<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2024)

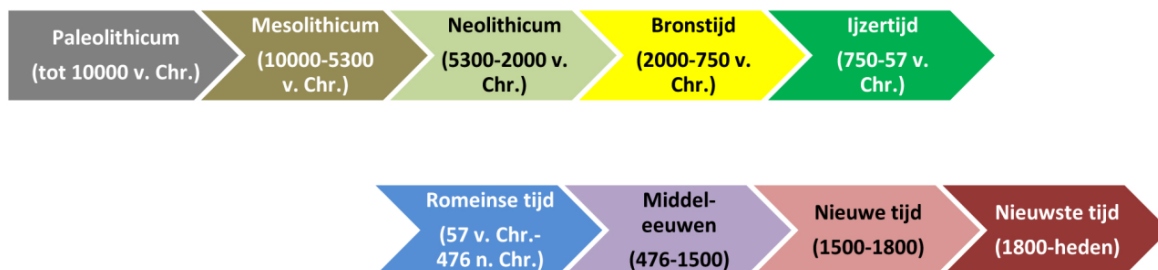
<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2024)

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

5.2 Plannenlijst

Plannenlijst proefputtenonderzoek: projectcode 2024H12

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	21/08/2024
2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	21/08/2024
3	Historische kaart	Caertboek van de Abdij van Grimbergen	1:1	Digitaal	21/08/2024
4	Historische kaart	Plan bij de verkoop van het Hoff van Niel in 1777	1:1	Digitaal	21/08/2024
5	Historische kaart	Fortificaties langs de Schelde	1:1	Digitaal	21/08/2024
6	Historische kaart	kadastrale atlas van landmeters Gigault en Vanypen	1:1	Digitaal	21/08/2024
7	Historische kaart	Primitief kadasterplan	1:1	Digitaal	21/08/2024
8	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:1	Digitaal	21/08/2024
9	Historische kaart	Popp-kaart	1:1	Digitaal	21/08/2024
10	Kadasterplan	Centrale Archeologische Inventaris	1:1	Digitaal	21/08/2024
11	Bouwplan	Bestaande toestand gelijkvloers	1:1	Digitaal	2022
12	Bouwplan	Bestaande toestand kelder	1:1	Digitaal	2022
13	Bouwplan	Bestaande toestand noordgevel	1:1	Digitaal	2022
14	Bouwplan	Bestaande toestand oostgevel	1:1	Digitaal	2022
15	Bouwplan	Bestaande toestand zuidgevel	1:1	Digitaal	2022
16	Bouwplan	Bestaande toestand westgevel	1:1	Digitaal	2022
17	Bouwplan	Bestaande toestand torenromp	1:1	Digitaal	2022
18	Bouwplan	Bestaande toestand snede AA	1:1	Digitaal	2022
19	Bouwplan	Bestaande toestand Snede BB	1:1	Digitaal	2022
20	Situeringsplan	Situering werkputten vlak 1	1:1	Digitaal	26/08/2024
21	Situeringsplan	Situering werkputten vlak 2	1:1	Digitaal	26/08/2024
22	Situeringsplan	Situering werkputten vlak 2B	1:1	Digitaal	26/08/2024
23	Situeringsplan	Situering werkputten vlak 3	1:1	Digitaal	26/08/2024
24	Situeringsplan	Situering werkputten vlak 4	1:1	Digitaal	26/08/2024
25	Situeringsplan	Situering werkputten vlak 5	1:1	Digitaal	26/08/2024
26	Allesporen- en alle vondstenkaart	Allesporen- en alle vondstenkaart vlak 1	1:1	Digitaal	26/08/2024
27	Allesporen- en alle vondstenkaart	Allesporen- en alle vondstenkaart vlak 2	1:1	Digitaal	26/08/2024
28	Allesporen- en alle vondstenkaart	Allesporen- en alle vondstenkaart vlak 2B	1:1	Digitaal	26/08/2024

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
29	Allesporen- en alle vondstenkaart	Allesporen- en alle vondstenkaart vlak 3	1:1	Digitaal	26/08/2024
30	Allesporen- en alle vondstenkaart	Allesporen- en alle vondstenkaart vlak 4	1:1	Digitaal	26/08/2024
31	Allesporen- en alle vondstenkaart	Allesporen- en alle vondstenkaart vlak 5	1:1	Digitaal	26/08/2024
32	Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen	Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen + hillshade	1:1	Digitaal	23/08/2024
33	Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen	Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen + hillshade	1:1	Digitaal	23/08/2024
34	Hoogteverloop	Noordnoordoost naar zuidzuidwest	1:1	Digitaal	23/08/2024
35	Hoogteverloop	Westnoordwest naar oostzuidoost	1:1	Digitaal	23/08/2024
36	Tertiair	Tertiaire geologische ondergrond	1:1	Digitaal	23/08/2024
37	Quartair	Quartaargeologische kaart	1:1	Digitaal	23/08/2024
38	Bodem	Bodemkaart	1:1	Digitaal	23/08/2024
39	Bodemgebruik	Bodemgebruikskaart	1:1	Digitaal	23/08/2024
40	Profielen en hoogtes	Profielen en hoogtes vlak 1	1:1	Digitaal	26/08/2024
41	Profielen en hoogtes	Profielen en hoogtes vlak 2	1:1	Digitaal	26/08/2024
42	Profielen en hoogtes	Profielen en hoogtes vlak 2B	1:1	Digitaal	26/08/2024
43	Profielen en hoogtes	Profielen en hoogtes vlak 3	1:1	Digitaal	26/08/2024
44	Profielen en hoogtes	Profielen en hoogtes vlak 4	1:1	Digitaal	26/08/2024
45	Profielen en hoogtes	Profielen en hoogtes vlak 5	1:1	Digitaal	26/08/2024
46	Faseringskaart	Faseringskaart vlak 1	1:1	Digitaal	30/08/2024
47	Faseringskaart	Faseringskaart vlak 2	1:1	Digitaal	30/08/2024
48	Faseringskaart	Faseringskaart vlak 2B	1:1	Digitaal	30/08/2024
49	Faseringskaart	Faseringskaart vlak 3	1:1	Digitaal	30/08/2024
50	Faseringskaart	Faseringskaart vlak 4	1:1	Digitaal	30/08/2024
51	Faseringskaart	Faseringskaart vlak 5	1:1	Digitaal	30/08/2024
52	Faseringskaart	Faseringskaart vlak 4 op kelderplan	1:1	Digitaal	30/08/2024

5.3 Fotolijst

Fotolijst proefputtenonderzoek: projectcode 2024H12

ID	Type	Werkput	Sector/ vak	Vlak	Spoor/ profiel/ vondst	Begin/ einde	Vervaardig ing	Datum
F1	Luchtfoto	/	/	/	1971	/	Digitaal	21/08/2024
F2	Luchtfoto	/	/	/	1979-1990	/	Digitaal	21/08/2024
F3	Historische foto	/	/	/	Ca. 1940	/	Analoog	Ca. 1940
F4	Historische foto	/	/	/	Ca. 1940	/	Digitaal	Ca. 1940
F5	Historische foto	/	/	/	Ca. 1940	/	Digitaal	Ca. 1940
F6	Overzichtsfoto	/	/	/	/	/	Digitaal	19/08/2024
F7	Overzichtsfoto	1	/	/	/	/	Digitaal	19/08/2024
F8	Overzichtsfoto	2	/	/	/	/	Digitaal	19/08/2024
F9	Overzichtsfoto	/	/	/	/	/	Digitaal	19/08/2024
F10	Overzichtsfoto	2	/	/	/	/	Digitaal	19/08/2024
F11	Overzichtsfoto	2	/	1	/	/	Digitaal	19/08/2024
F12	Vondstfoto	/	/	2	V06	/	Digitaal	22/08/2024
F13	Vondstfoto	/	/	2	V06	/	Digitaal	22/08/2024
F14	Vondstfoto	/	/	3	MBS1, MBS2A en MBS2B	/	Digitaal	09/09/2021

ID	Type	Werkput	Sector/ vak	Vlak	Spoor/ profiel/ vondst	Begin/ einde	Vervaardig ing	Datum
F15	Kleurenortho- foto 2023	/	/	/	/	/	Digitaal	23/08/2024
F16	Profielfoto	1	/	1	PRN	AB	Digitaal	19/08/2024
F17	Profielfoto	1	/	1	PRO	BC	Digitaal	19/08/2024
F18	Vondstfoto	1	/	1/2	V01	/	Digitaal	22/08/2024
F19	Vondstfoto	1	/	3/4	V04	/	Digitaal	22/08/2024
F20	Profielfoto	2	/	1	PRZ	CD	Digitaal	20/08/2024
F21	Profielfoto	2	/	1	PRN	AB	Digitaal	20/08/2024
F22	Vondstfoto	2	/	1	V02	/	Digitaal	22/08/2024
F23	Vondstfoto	2	/	2	V06	/	Digitaal	22/08/2024
F24	Vondstfoto	2	/	3	V08	/	Digitaal	22/08/2024
F25	Profielfoto	2	/	1	PRZ	CD	Digitaal	20/08/2024
F26	Profielfoto	1	/	1	PRZ	CD	Digitaal	19/08/2024
F27	Profielfoto	1	/	1	PRZW	CDA	Digitaal	20/08/2024
F28	Profielfoto	1	/	1	PRW	DA	Digitaal	20/08/2024
F29	Overzichtsfoto	/	/	/	kelder	/	Digitaal	20/08/2024
F30	Profielfoto	1	/	1	PRO	BC	Digitaal	20/08/2024
F31	Overzichtsfoto	/	/	/	kelder	/	Digitaal	20/08/2024
F32	Profielfoto	2	/	1	PRO	BC	Digitaal	20/08/2024
F33	Spoorfoto	1	/	2	L1, L2 en S1	/	Digitaal	19/08/2024
F34	Spoorfoto	1	/	4	S3	/	Digitaal	19/08/2024
F35	Vondstfoto	1	/	2	V09	/	Digitaal	22/08/2024
F36	Vondstfoto	1	/	3	V10	/	Digitaal	22/08/2024
F37	Spoorfoto	2	/	3	L8, S4 en S11	/	Digitaal	19/08/2024
F38	Vondstfoto	2	/	3	V11	/	Digitaal	22/08/2024
F39	Vondstfoto	2	/	3	V12	/	Digitaal	22/08/2024
F40	Profielfoto	2	/	1	PRW	DA	Digitaal	20/08/2024
F41	Spoorfoto	2	/	3	L8, S5 en M3	/	Digitaal	19/08/2024
F42	Spoorfoto	2	/	4	L8, L9, S5, S6, S8, S9, S10, S11, S12, M2 en M3	/	Digitaal	19/08/2024
F43	Vondstfoto	2	/	1	V14	/	Digitaal	22/08/2024
F44	Vondstfoto	2	/	1	V15	/	Digitaal	22/08/2024
F45	Historische foto	/	/	/	Ca. 1940	/	Analoog	Ca. 1940
F46	Profielfoto	1	/	1	PRN	AB	Digitaal	19/08/2024
F47	Profielfoto	1	/	1	PRZW	CDA	Digitaal	20/08/2024
F48	Profielfoto	2	/	1	PRO	BC	Digitaal	20/08/2024
F49	Spoorfoto	1	/	1	M5, M6, M7, M8	/	Digitaal	20/08/2024

5.4 Tekeningenlijst

Tekeningenlijst proefputtenonderzoek: projectcode 2024H12

ID	Type	Onderwerp	Aanmaak- schaal	Aanmaak- wijze	Datum
T1	Profieltekening	WP1 PRN AB, WP1 PRO BC, WP1 PRZ CD, WP1 PRW DA	1:1	Digitaal	23/08/2024
T2	Profieltekening	WP2 PRN AB, WP2 PRO BC, WP2 PRZ CD, WP2 PRW DA, WP2 VL4 S9 BO1	1:1	Digitaal	23/08/2024

5.5 Dagrappen

Dagrappen proefputten: projectcode 2024H12

Datum: 19/08/2024

Werkzaamheden: proefputtenonderzoek

Interpretaties: Er werd gestart met het uitgraven van de werkput aan de oostzijde van het gebouw, tegen de toren (werkput 1). Er werden vijf vlakken aangelegd. Het gaat voornamelijk om tuinlagen. Een plaatselijk puinpakket staat wellicht in verband met het deels toegemaakte kelderraam. De kelder staat op de vaste ongeroerde bodem en ook de toren. Tot bijna onderaan zijn de pakketten te dateren in de nieuwste tijd. Bij de tweede werkput aan de westzijde van de toren, is onder twee of drie tuinaardelagen een opgebrachte pakket aanwezig. Twee onderliggende kuilen bevatten veel zinkslakken. Ze doorsnijden opnieuw een tuinlaag. Op dit niveau tekent zich ook een onregelmatig gemetste muur parallel aan het gebouw af, wellicht van de aanbouw. In totaal werden vijf vlakken aangelegd. De tuinlaag ligt op de C-horizont, waar zich de insteek van het gebouw aftekent.

Extern advies: n.v.t.

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Vincent Verhagen (assistent-archeoloog), Jef Kennis (archeoloog), Willem Van den Bergh (stagiair)

Datum: 20/08/2024

Werkzaamheden: proefputtenonderzoek

Interpretaties: Het onderste vlak in werkput 2 werd verder aangelegd. Er werden een aantal kuilen vastgesteld. De profielen werden opgetekend. Ook werden de muurrelaties verder onderzocht. De toren staat los van de rest van het gebouw. Het onderkelderde volume staat tegen de toren. De werkputten werden vervolgens terug gedicht.

Extern advies: Harry Van Royen (gemeente Niel), Sven Ignoul (Triconsult nv)

Externe condities: n.v.t.

Aanwezig personeel: Jordi Bruggeman (veldwerkleider), Vincent Verhagen (assistent-archeoloog), Willem Van den Bergh (stagiair)

5.6 Vondstenlijst

Vondstenlijst proefputtenonderzoek: projectcode 2024H12

Gebruikte afkortingen: LME: Late middeleeuwen, NT: nieuwe tijd, NST: nieuwste tijd, ONB: onbepaalde datering, Hom.: homogeen

Datum	Vondstnr.	Werkput	Vak/ kwadr./ coupe/ profiel	Spoor/ muur/ laag	Vlak	Inzamelwijze	Categorie	Subcategorie	Soort	Vorm	Aantal fragmenten					Datering productie	Homogeniteit	Foto/ tekening/ plan	Opmerkingen
											RF	WF	BF	OF	MAI				
19/08/2024	V01	1		L1	1 tot 2	vlak	Organisch materiaal	Dierlijk bot	zoogdier	Gewrichts-fragmenten en fragment lang been		4				ONB	Hom.	P26-31, F18	
19/08/2024	V01	1		L1	1 tot 2	vlak	Metaal	bouwmateriaal	ijzer	scharnier?					1	NT-NST	Hom.	P26-31, F18	
19/08/2024	V01	1		L1	1 tot 2	vlak	Glas	Bouwmateriaal	kleurloos en groen	Vensterglas	3	1			1	NST	Hom.	P26-31, F18	
19/08/2024	V01	1		L1	1 tot 2	vlak	Aardewerk	Vaatwerk	Steengoed	Kan of kruik	1				1	NT	Hom.	P26-31, F18	
19/08/2024	V01	1		L1	1 tot 2	vlak	Natuursteen	Bouwmateriaal	Composiet	Tegel	1				1	NST	Hom.	P26-31, F18	
19/08/2024	V01	1		L1	1 tot 2	vlak	Natuursteen	Bouwmateriaal	kalksteen	Tegel	1				1	ONB	Hom.	P26-31, F18	
19/08/2024	V02	2		L3	1	Vlak	Glas	Bouwmateriaal	kleurloos	vensterglas	1					NST	Hom.	P26-31	
19/08/2024	V02	2		L3	1	Vlak	Glas	vaatwerk	kleurloos			2				NST	Hom.	P26-31	
19/08/2024	V02	2		L3	1	Vlak	Aardewerk	Vaatwerk	industrieel wit	printdecor		1				NST	Hom.	P26-31	
19/08/2024	V03	2		L3	1	coupe	Aardewerk	Bouwmateriaal	oxiderend	Baksteen					1	LME-NST	Hom.	P26-31	
19/08/2024	V03	2		L3	1	coupe	Aardewerk	Bouwmateriaal	reducerend	Baksteen					2	LME-NST	Hom.	P26-31	
19/08/2024	V03	2		L3	1	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	steengoed				1			NT-NST	Hom.	P26-31	
19/08/2024	V03	2		L3	1	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	industrieel wit	bord		1				NST	Hom.	P26-31	
19/08/2024	V03	2		L3	1	coupe	Organisch materiaal	Dierlijk bot	zoogdier	lang bot		1				ONB	Hom.	P26-31	

Datum	Vondstnr.	Werkput	Vak/kwadr./coupe/profiel	Spoor/muur/laag	Vlak	Inzameltwijze	Categorie	Subcategorie	Soort	Vorm	Aantal fragmenten					Datering productie	Homogeniteit	Foto/tekening/plan	Opmerkingen
19/08/2024	V04	1		L4	3 tot 4	Vlak	Aardewerk	Vaatwerk	rood geglaazuurd	Kruik en Pan			2	2	2	LME-NT	Het.	P26-31, F19	
19/08/2024	V04	1		L4	3 tot 4	Vlak	Aardewerk	Vaatwerk	industrieel wit	Bord	1					NST	Het.	P26-31, F19	
19/08/2024	V04	1		L4	3 tot 4	Vlak	Metaal	Bouwmateriaal	ijzer	haak					1	NT-NST	Het.	P26-31, F19	
19/08/2024	V05	2		L6	2/2b	vlak	Aardewerk	Bouwmateriaal	oxiderend	tegels					1	LME-NST	Hom.	P26-31	
19/08/2024	V05	2		L6	2/2b	vlak	Metaal	Bouwmateriaal	Ijzer	nagel					1	NT-NST	Hom.	P26-31	
19/08/2024	V05	2		L6	2/2b	vlak	glas	Vaatwerk	kleurloos			5				NST	Hom.	P26-31	
19/08/2024	V05	2		L6	2/2b	vlak	Aardewerk	Bouwmateriaal	reducerend	dakpan		4				LME-NST	Hom.	P26-31	
19/08/2024	V05	2		L6	2/2b	vlak	Organisch materiaal	steenkool				2				NST	Hom.	P26-31	
19/08/2024	V05	2		L6	2/2b	vlak	Aardewerk	Vaatwerk	industrieel wit	bord en kom	2	7				NST	Hom.	P26-31	
19/08/2024	V05	2		L6	2/2b	vlak	Aardewerk	Vaatwerk	Wit geglaazuurd			1				NT-NST	Hom.	P26-31	
19/08/2024	V05	2		L6	2/2b	vlak	Aardewerk	Vaatwerk	rood geglaazuurd	bord en vooraadpot of karnpot		12	1			LME-NST	Hom.	P26-31	
19/08/2024	V05	2		L6	2/2b	vlak	glas	Vaatwerk	Melkglas			1				NT-NST	Hom.	P26-31	
19/08/2024	V05	2		L6	2/2b	vlak	Organisch materiaal	schelp	mosselschelp			3				ONB	Hom.	P26-31	
19/08/2024	V06	2		L6	2	coupe	Organisch materiaal	dierlijk bot	zoogdier	rib en kootje		2				ONB	Hom.	P26-31, F12-13, F23	
19/08/2024	V06	2		L6	2	coupe	Aardewerk	andere	pijpaarde	pijpensteel		1				NT-NST	Hom.	P26-31, F12-13, F23	
19/08/2024	V06	2		L6	2	coupe	Glas	Vaatwerk	kleurloos en groen	fles en drinkglas		1	1		2	NST	Hom.	P26-31, F12-13, F23	
19/08/2024	V06	2		L6	2	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	Chinees porselein	kopje met imari en bruin glazuur			1			17e-18e eeuw	Hom.	P26-31, F12-13, F23	
19/08/2024	V06	2		L6	2	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	faience	bord	4				1	NT	Hom.	P26-31, F12-13, F23	
19/08/2024	V06	2		L6	2	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	steengoed	kom of kamerpot	1	2	1		1	NT-NST	Hom.	P26-31, F12-13, F23	
19/08/2024	V06	2		L6	2	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	Wit geglaazuurd	kom		2	4	1	2	NT-NST	Hom.	P26-31, F12-13, F23	
19/08/2024	V06	2		L6	2	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	industrieel wit	bord en kopje	10	18	2		6	NST	Hom.	P26-31, F12-13, F23	
19/08/2024	V06	2		L6	2	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	rood geglaazuurd	kom, steelpaen en karnpot	11	31	5	1	5	LME-NST	Hom.	P26-31, F12-13, F23	

Datum	Vondstnr.	Werkput	Vak/ kwadr./ coupe/ profiel	Spoor/ muur/ laag	Vlak	Inamelmwijze	Categorie	Subcategorie	Soort	Vorm	Aantal fragmenten				Datering productie	Homogeniteit	Foto/ tekening/ plan	Opmerkingen	
19/08/2024	V06	2		L6	2	coupe	Aardewerk	bouwmateriaal	reducerend	tegel				1	LME-NST	Hom.	P26-31, F12-13, F23		
19/08/2024	V06	2		L6	2	coupe	Aardewerk	bouwmateriaal	oxiderend	tegel				3	LME-NST	Hom.	P26-31, F12-13, F23		
19/08/2024	V06	2		L6	2	coupe	Aardewerk	bouwmateriaal	oxiderend	dakpan	4			1	LME-NST	Hom.	P26-31, F12-13, F23		
19/08/2024	V06	2		L6	2	coupe	Aardewerk	bouwmateriaal	reducerend	dakpan	3			1	LME-NST	Hom.	P26-31, F12-13, F23		
19/08/2024	V06	2		L6	2	coupe	Aardewerk	bouwmateriaal	oxiderend	Baksteen				1	LME-NST	Hom.	P26-31, F12-13, F23		
19/08/2024	V06	2		L6	2	coupe	Aardewerk	bouwmateriaal	reducerend	Baksteen				2	LME-NST	Hom.	P26-31, F12-13, F23		
19/08/2024	V07	2		L7	2b	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	rood geglazuurd			1			NT-NST	Hom.	P26-31		
19/08/2024	V07	2		L7	2b	coupe	Glas	Vaatwerk	kleurloos			1			NT	Hom.	P26-31		
19/08/2024	V07	2		L7	2b	coupe	Aardewerk	Bouwmateriaal	oxiderend	Baksteen				1	LME-NST	Hom.	P26-31		
20/08/2024	V08	2		L8	3	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	rood geglazuurd	bord, grape	3	8		1	3	LME-NT	Het.	P26-31, F24	
20/08/2024	V08	2		L8	3	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	Rood			1			NT-NST	Het.	P26-31, F24		
20/08/2024	V08	2		L8	3	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	faience	bord	1		1		1	NT	Het.	P26-31, F24	
20/08/2024	V08	2		L8	3	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	industrieel wit	bord		2			2	NST	Het.	P26-31, F24	
20/08/2024	V08	2		L8	3	coupe	Aardewerk	Andere	pijpaarde	kleipijpje		2			1	NT-NST	Het.	P26-31, F24	
20/08/2024	V08	2		L8	3	coupe	Glas	Bouwmateriaal	groen	vensterglas					1	NT	Het.	P26-31, F24	
20/08/2024	V08	2		L8	3	coupe	Aardewerk	Bouwmateriaal	oxiderend	Baksteen					1	ONB	Het.	P26-31, F24	
20/08/2024	V08	2		L8	3	coupe	Organisch materiaal	Dierlijk bot	zoogdier	lang bot					1	ONB	Het.	P26-31, F24	
19/08/2024	V09	1		S1	2	vlak	Glas	Bouwmateriaal	Kleurloos	Vensterglas		1			NST	Hom.	P26-31, F35		
19/08/2024	V09	1		S1	2	vlak	Metaal	Gebruiksvoorwerp	Aluminium	Dopje melkfles					1	NST	Hom.	P26-31, F35	
19/08/2024	V10	1		S1 La/b	3	Vlak	Metaal	Bouwmateriaal	ijzer	nagel					1	NT-NST	Hom.	P26-31, F36	
19/08/2024	V10	1		S1 La/b	3	Vlak	Aardewerk	Vaatwerk	Rood geglazuurd	bord	1		1		2	LME-NST	Hom.	P26-31, F36	
19/08/2024	V10	1		S1 La/b	3	Vlak	Aardewerk	Vaatwerk	industrieel wit	bord	1	3			1	NST	Hom.	P26-31, F36	
19/08/2024	V10	1		S1 La/b	3	Vlak	Organisch materiaal	Dierlijk bot	zoogdier	lang bot		1				ONB	Hom.	P26-31, F36	

Datum	Vondstnr.	Werkput	Vak/kwadr./coupe/profiel	Spoor/muur/laag	Vlak	Inzameliwijze	Categorie	Subcategorie	Soort	Vorm	Aantal fragmenten					Datering productie	Homogeniteit	Foto/tekening/plan	Opmerkingen
19/08/2024	V11	2		S4	3	vlak	Aardewerk	Vaatwerk	rood geglaazuurd	bord en kaarsenhouders	2	1	2		3	LME-NST	Hom.	P26-31, F38	
19/08/2024	V11	2		S4	3	vlak	Aardewerk	Vaatwerk	industrieel wit	bord	1					NST	Hom.	P26-31, F38	
19/08/2024	V11	2		S4	3	vlak	Aardewerk	Vaatwerk	Wit geglaazuurd			1				NT-NST	Hom.	P26-31, F38	
20/08/2024	V12	2		S4	3	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	Rood geglaazuurd	kom en grape	2				2	LME-NT	Het.	P26-31, F39	
20/08/2024	V12	2		S4	3	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	steengoed			1				NT-NST	Het.	P26-31, F39	
20/08/2024	V12	2		S4	3	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	industrieel wit	bord	2	2			2	NST	Het.	P26-31, F39	
19/08/2024	V12	2		S4	3	coupe	Aardewerk	vaatwerk	industrieel wit	kom		3	2		2	NST	Het.	P26-31, F39	
19/08/2024	V12	2		S4	3	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	rood geglaazuurd	Kruik	1	2			1	NT-NST	Het.	P26-31, F39	
19/08/2024	V12	2		S4	3	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	wit geglaazuurd			2				NT-NST	Het.	P26-31, F39	
19/08/2024	V12	2		S4	3	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	Rood			1				LME-NST	Het.	P26-31, F39	
19/08/2024	V12	2		S4	3	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	faience			1				NT	Het.	P26-31, F39	
19/08/2024	V12	2		S4	3	coupe	Aardewerk	andere	Pijpaarde	pijpenkop met blindstempel CS	1				1	NT-NST	Het.	P26-31, F39	
19/08/2024	V12	2		S4	3	coupe	Glas	Vaatwerk	Groen	fles		2				NT	Het.	P26-31, F39	
20/08/2024	V13	2		S5	3	coupe	Glas	Vaatwerk	Melkglas	Vaasje	1	6	1		1	NT-NST	Hom.	P26-31	
20/08/2024	V13	2		S5	3	coupe	Aardewerk	Vaatwerk	Wit geglaazuurd	Kom of bord			1			NT	Hom.	P26-31	
20/08/2024	V13	2		S5	3	coupe	Aardewerk	Andere	pijpaarde	pijpensteel		1				NT-NST	Hom.	P26-31	
20/08/2024	V14	2	PRZ CD	S8	1	profiel	Aardewerk	Vaatwerk	Rood geglaazuurd	kom			1			LME-NST	Hom.	P26-31, F43	
20/08/2024	V15	2	PRZ CD	S10	1	profiel	Aardewerk	Vaatwerk	Rood geglaazuurd			1				LME-NT	Hom.	P26-31, F44	Brandsporen
20/08/2024	V16	2		S11	4	vlak	Aardewerk	Vaatwerk	Rood geglaazuurd	fles of kruik	1				1	NT-NST	Hom.	P26-31	

5.7 Sporenlijst

Gebruikte afkortingen: L: Licht, D: donker, BR: bruin, GR: grijs, BEI: Beige, Vv: Vrij vast, Vl: Vrij los, Zl: Zeer los, Z: Zand, bst: Baksteen, mo: mortel, AW: Aardewerk, LME: Late middeleeuwen, NT: nieuwe tijd, NST: nieuwste tijd

Sporenlijst proefputtenonderzoek: projectcode 2024H12

Datum	Spoornr.	Werkput	Vak/ kwadr/ coupe/ profiel	Vlak	Tek./ plan	Vorm	Aard	Kleur	Tex-tuur	Inclusies	Biotur-batie	Aflijning	Interpretatie	Datering	Spoorassociatie/ spoorrelatie	Vondstnrs./ staalnrs.
19/08/2024	1	1		2	T1-2, P20-31 en P46-52	Onregelmatig	Heterogeen, gevlekt	BEI GR	Vv Z	Aluminium, Bst, MO, glas	Weinig	Duidelijk	Puinkuil	NST		V10
19/08/2024	2	2		1	T1-2, P20-31 en P46-52	Langwerpig	Heterogeen, gevlekt	D BRGR	Zl Z	Mo	Weinig	Duidelijk	Verstoring	NST		
19/08/2024	3	1		4	T1-2, P20-31 en P46-52	Rechthoek	Heterogeen, gevlekt	D GRBR	Vv Z	Mo, bst	Weinig	Duidelijk	Kuil	LME-NT		
19/08/2024	4	2		3	T1-2, P20-31 en P46-52	Onregelmatig	Heterogeen, gevlekt	DGR	VI Z	slakken, ax	Weinig	Duidelijk	Kuil	NST		V11-12
19/08/2024	5	2		3	T1-2, P20-31 en P46-52	Onregelmatig	Heterogeen, gevlekt	DGRBR (GE)	Vv Z	Bst, mi	Weinig	Duidelijk	Kuil	NST		V13
20/08/2024	6	2		4	T1-2, P20-31 en P46-52	Onregelmatig	Heterogeen, gevlekt	LGR	Vv Z		Weinig	Duidelijk	Kuil	NST		
20/08/2024	7	2		4	T1-2, P20-31 en P46-52	Langwerpig	Heterogeen, gevlekt	DBRGR	Vv Z		Weinig	Duidelijk	Insteek	LME-NT		
20/08/2024	8	2		4	T1-2, P20-31 en P46-52	Onregelmatig	Heterogeen, gevlekt	DGRBR (LGR)	Vv Z		Weinig	Duidelijk	Kuil	NST		V14
20/08/2024	9	2		4	T1-2, P20-31 en P46-52	Onregelmatig	Heterogeen, gevlekt	DGRBR	Vv Z	Bst, mo	Weinig	Duidelijk	Kuil	NST		
20/08/2024	10	2		4	T1-2, P20-31 en P46-52	Onregelmatig	Heterogeen, gevlekt	DGRBR	Vv Z		Weinig	Duidelijk	Kuil	NST		V15
20/08/2024	11	2		4	T1-2, P20-31 en P46-52	Onregelmatig	Heterogeen, gevlekt	DGR	Vv Z	AW, slakken	Weinig	Duidelijk	Kuil	NST		V16
20/08/2024	12	2		4	T1-2, P20-31 en P46-52	Onregelmatig	Heterogeen, gevlekt	DGRBR (LGR)	Vv Z		Weinig	Duidelijk	Kuil	NST		

5.8 Lagenlijst

Gebruikte afkortingen: L: Licht, D: donker, BR: bruin, GR: grijs, GE: Geel, ZW: Zwart, Vv: Vrij vast, Z: Zand, bst: Baksteen, mo: mortel, AW: Aardewerk, LME: Late middeleeuwen, NT: nieuwe tijd, NST: nieuwste tijd

Lagenlijst proefputtenonderzoek: projectcode 2024H12

Datum	Laag-nr.	Werk-put	Vak/ kwadr/ coupe/ profiel	Vlak	Tek./ plan	Aard	Kleur	Tex-tuur	Inclusies	Biotur-batie	Aflijning	Interpretatie	Date-ring	Spoorasso- ciatie/spoorrelatie	Vondstnrs./ staalnrs.
19/08/2024	1	1		1	T1-2, P20-31 en P46-52	Homogeen	DBR GR	Vv Z	Bst, tegels, glas	Weinig	Duidelijk	Teelaardepakket	NST		V01
19/08/2024	2	1		2	T1-2, P20-31 en P46-52	Homogeen	DGR ZW	Vv Z		Weinig	Duidelijk	Teelaardepakket	NST		
19/08/2024	3	2		1	T1-2, P20-31 en P46-52	Homogeen	BR	Vv Z	Mo, bst	Weinig	Duidelijk	Teelaardepakket	NST		V02-03
19/08/2024	4	1		3	T1-2, P20-31 en P46-52	Heterogeen, gevlekt	BR GR	Vv Z	Mo, bst	Weinig	Duidelijk	Teelaardepakket	NST		V04
19/08/2024	5	2		2	T1-2, P20-31 en P46-52	Heterogeen, gevlekt	DGR (LBR)	Vv Z		Weinig	Duidelijk	Teelaardepakket	NST		
19/08/2024	6	2		2	T1-2, P20-31 en P46-52	Heterogeen, gevlekt	DBRGR (DGR)	Vv Z	Bst, mo, aw, glas, sintels	Weinig	Duidelijk	Puinlaag	NST		V05-06
19/08/2024	7	2		2B	T1-2, P20-31 en P46-52	Heterogeen, gevlekt	DBR (GE)	Vv Z	Bst, mo	Weinig	Duidelijk	Puinlaag	NST		V07
20/08/2024	8	2		3	T1-2, P20-31 en P46-52	Heterogeen, gevlekt	GRBR	Vv Z		Weinig	Duidelijk	Teelaardepakket	NST		V08
20/08/2024	9	2		3	T1-2, P20-31 en P46-52	Heterogeen, gevlekt	LGE	Vv Z		Weinig	Duidelijk	Ophogingslaag?	NST		
20/08/2024	10	2		1	T1-2, P20-31 en P46-52	Heterogeen, gevlekt	D GR BR	Vv Z		Weinig	Duidelijk	Teelaardepakket	NST		
20/08/2024	11	2		1	T1-2, P20-31 en P46-52	Heterogeen, gevlekt	BR	Vv Z		Weinig	Duidelijk	Teelaardepakket	NST		
20/08/2024	12	2		1	T1-2, P20-31 en P46-52	Heterogeen, gevlekt	DGE (BR)	Vv Z	Mo	Weinig	Duidelijk	Opgebracht pakkket	NST		
20/08/2024	13	2		1.	T1-2, P20-31 en P46-52	Heterogeen, gevlekt	DBR	Vv Z		Weinig	Duidelijk	Teelaardepakket	NST		

5.9 Murenlijst

Gebruikte afkortingen: BST: baksteen, NST (constructie): natuursteen, KMO: kalkmortel, BEI: Beige, GE: Geel, GR: Grijs, WI: Wit, LME: Late middeleeuwen, NT: nieuwe tijd, NST (datering): nieuwste tijd

Murenlijst proefputtenonderzoek: projectcode 2024H12

Datum	Muurnr.	Werk-put	Vak/ kwadr/ coupe/ profiel	Vlak	Tek./ plan	Constructie (muur/vloer/gewelf/sokkel)	Materiaal (afm. In cm)	Afwerking	Bouwtechniek	Brokken	Mortel	kleur mortel	Interpretatie	Datering	Opmerkingen	Vondstnrs./ staalnrs		
19/08/2024	1	2		2	T1-2, P20-31 en P46-52	Muur	BST 17,5x9x4,5	Correct	kops- streks afwisselend	Nee	KMO Vrij	Hard	Kalkspikkels	BEIGE	Westmuur gebouw	LME-NT	MMO2 en MMO3	
19/08/2024	2	2		3	T1-2, P20-31 en P46-52	Muur	BST 25x12x5	Correct	kops- streks afwisselend	Ja	KMO Vrij	Zacht	Kalkspikkels	BEIGE	Muur aan fundering M1	NST	MBS1 en MMO4	
19/08/2024	3	2		3	T1-2, P20-31 en P46-52	Muur	BST 19x9x4	Correct	kops- streks afwisselend	Ja	KMO Vrij	Hard	Kalkspikkels	GRBEI	Muur bijgebouw	NST	Recupsteen? (tegels, grote en kleine formaten)	MBS2A, MBS2B en MMO5
19/08/2024	4	2		4	T1-2, P20-31 en P46-52	Muur	BST 23x7x7	Correct	Rechtopstaand	Nee	Zand Zeer	Zacht		DGR	Fundering?	NST	Opgebouw uit dakpannen	
20/08/2024	5	1		1	T1-2, P20-31 en P46-52	Muur	BST 17x7,5x4	Correct	kops- streks afwisselend	Nee	KMO Zeer	Hard	Kalkspikkels	GRWI	Muur toren	LME-NT		
20/08/2024	6	1		1	T1-2, P20-31 en P46-52	Muur	BST 17x7,5x4	Correct	Onregelmatig	Ja	KMO Vrij	Hard	Kalkspikkels	GEWI	Fundering M5	LME-NT	Kalkzandsteen erin verwerkt	MMO1
20/08/2024	7	1		1	T1-2, P20-31 en P46-52	Muur	BST 15,5x7,5x4	Correct	kops- streks afwisselend	Nee	KMO Zeer	Hard	Kalkspikkels	GRWI	Oostmuur gebouw	LME-NT	Ook formaten zoals 22x10,5x4,5	
20/08/2024	8	1		1	T1-2, P20-31 en P46-52	Muur	BST 17x8x4	Correct	kops- streks afwisselend		KMO Zeer	Hard	Kalkspikkels	WIGE	Opvulling keldergat	NST		

5.10 Stalenlijst

5.10.1 Baksteen

Datum	Monster-nummer	Werkput	Vlak	Sector	Vak/Profiel	Spoor/Muur	Laag	Vlak/Coupe	Verzamel-wijze	Volume (afm in cm)	Doel v.h. staal	Voorbereid-ende handelingen	Analyse	Foto	Opmerkingen
20/08/2024	MBS1	2	3		PRO BC	M2		profiel	manueel	24,5x11x5				F14	
20/08/2024	MBS2A	2	3			M3		vlak	manueel	15,5x7,5x3,5				F14	
20/08/2024	MBS2B	2	3			M3		vlak	manueel	18x8,5x4,5				F14	

5.10.2 Mortel

Datum	Monster-nummer	Werkput	Vlak	Sector	Vak/Profiel	Spoor/Muur	Laag	Vlak/Coupe	Verzamel-wijze	Volume	Doel v.h. staal	Voorbereid-ende handelingen	Analyse	Foto	Opmerkingen
20/08/2024	MMO1	1	1		PRZ CD	M6		profiel	manueel	1 zakje					
20/08/2024	MMO2	2	1		PRO BC	M1		profiel	manueel	1 zakje					t.h.v. recupsteen
20/08/2024	MMO3	2	1		PRO BC	M1		profiel	manueel	1 zakje					
20/08/2024	MMO4	2	3		PRO BC	M2		profiel	manueel	1 zakje					
20/08/2024	MMO5	2	3			M3		vlak	manueel	1 zakje					